

Nr 142.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för budgetåret 1946/47 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.; given Stockholms slott den 1 mars 1946.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Tage Erlander.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 mars 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Erlander följande.

Under åttonde huvudtiteln, punkterna 129, 137 och 161, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1946/47

dels till Allmänna läroverken: Avlöningar ett förslagsanslag av 34 700 000 kronor;

dels till Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier ett anslag av 12 000 kronor;

dels ock till Vissa kostnader för student- och realexamina ett förslagsanslag av 275 000 kronor.

Sedan dessa ärenden numera färdigberetts, anhåller jag att få ånyo anmäla desamma.

I. Fråga om upprättande av nya statliga gymnasier.

Med anledning av ett av 1939 års lagtima riksdag därom uttalat önskemål tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet den 17 juni 1939 statssekreteraren Börje Knös såsom sakkunnig för att utreda frågan angående utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen. *Den sakkunnige* överlämnade den 30 april 1940 betänkande och förslag i ämnet. Den sakkunnige förklarade sig därvid ha utgått från de förutsättningar, som förelegat vid början av och under hösten 1939, och uttalade, att utredningen byggde på ett på normala förhållanden baserat läge i såväl statsekonomiska som andra hänseenden. Med utgångspunkt från nämnda förutsättningar hemställde den sakkunnige, att, därest en utvidgning av gymnasieorganisationen ansåges böra komma till stånd, statliga gymnasier skulle i nedanstående ordning upprättas på följande orter:

1. Ludvika,	} genom förstatligande av därvarande kommunala gymnasier.
2. Örnsköldsvik,	
3. Söderhamn,	
4. Kiruna,	
5. Hässleholm,	
6. Arvika.	

Av dessa 6 orter ha sedermera Hässleholm genom beslut av 1942 års riksdag samt Ludvika och Örnsköldsvik genom beslut av 1944 års riksdag erhållit statliga gymnasier. Förutom dessa gymnasier ha sedan år 1939 statliga gymnasier jämväl upprättats i Boden (från och med budgetåret 1942/43) och Sollefteå (från och med innevarande budgetår).

Beträffande Arvika och Söderhamn föreligga sedan flera år tillbaka framställningar om upprättande av statliga gymnasier. Liknande framställningar föreligga även beträffande andra platser, nämligen Alingsås, Avesta, Karlshamn, Nässjö, Tranås, Varberg, Åmål och Ängelholm. Av ifrågavarande framställningar synas mig för närvarande de från **A r v i k a**, **S ö d e r h a m n** och **V a r b e r g** vara mest aktuella.

A r v i k a. Redan år 1935 gjorde staden framställning om inrättande av ett statligt gymnasium. Denna föranledde emellertid i likhet med en förnyad framställning ett par år senare ingen Kungl. Maj:ts åtgärd.

Däremot erhöll staden genom Kungl. Maj:ts beslut den 29 maj 1936 tillstånd att från och med höstterminen 1936 upprätta ett under skolöverstyrelsens inseende stående kommunalt samgymnasium med 3-årig reallinje.

Frågan om upprättande av ett statligt gymnasium i staden togs därefter upp till behandling i samband med förenämnda sakkunnigutredning. Som förut nämnts föreslog därvid den sakkunnige, att i Arvika skulle inrättas ett statligt gymnasium, tills vidare dock endast med 3-årig reallinje.

I utlåtande den 30 januari 1943 över en förnyad framställning från stadens sida förklarade skolöverstyrelsen sig anse, att frågan om ett statligt gymnasium i Arvika borde lösas i ett större sammanhang, nämligen efter den översyn av gymnasieorganisationen, som 1940 års skolutredning skulle verkställa. I avvaktan härpå tillstyrkte överstyrelsen anvisande av ett anslag å 6 000 kronor såsom understöd till det kommunala gymnasiet i staden. Sådant bidrag har sedan beviljats från och med budgetåret 1944/45.

I skrivelse den 16 juni 1945 ha *stadsfullmäktige* i Arvika ånyo gjort framställning om inrättande av ett statligt gymnasium i staden och därvid hemställt, att gymnasiet måtte utrustas med både latin- och reallinje.

Av handlingarna i ärendet inhämtas i huvudsak följande.

I staden finnes en samrealskola med såväl 5-årig som 4-årig linje. Skolan, som för närvarande har närmare 400 elever, hör till landets största samrealskolor. Elevantalet i det kommunala gymnasiet uppgick höstterminen 1945 till 73. Stadens egna kostnader för ifrågavarande gymnasium uppges för åren 1936—1944 ha uppgått till 240 800 kronor.

Arvika har en folkmängd av omkring 14 500 invånare och utgör ett centrum för västra Värmland. Avståndet till närmaste gymnasiestad, Karlstad, är 68 km. Gymnasiets lärjungeområde innesluter en folkmängd av omkring 60 000 invånare. Underlaget för gymnasiet utgöres främst av stadens samrealskola och kommunala mellanskolan i Årjäng samt delvis av samrealskolorna i Sunne och Torsby. Tillströmningen till första ringen av ett 3-årigt eller 4-årigt gymnasium kan för närvarande beräknas uppgå sammanlagt till omkring 25 elever.

Läroverkets lokaler äro redan nu otillräckliga och tillbyggnad måste ske. Härom anföres i stadsfullmäktiges framställning följande.

På grund av det ökade elevantalet i såväl realskolan som gymnasiet har behovet av utvidgade lokaler under de sista åren blivit allt större. För närvarande läsa tre klassavdelningar regelbundet i yrkesskolans lokaler, som i flera avseenden äro synnerligen otillfredsställande. Om icke hela läroverkets utveckling skall fördröjas eller omöjliggöras, måste den sedan flera år tillbaka vilande tillbyggnadsfrågan lösas. Då detta nu tack vare de ändrade tidsförhållandena synes kunna ske, torde också tidpunkten vara inne att på nytt föra fram frågan om gymnasiets förstatligande. Statsmakterna borde icke kunna fordra, att staden skall ikläda sig nya stora utgifter för ett läroverksbygge utan att staten samtidigt övertar det kommunala gymnasiet, som icke enbart tillgodoser Arvika stad, utan till stor del frekventeras av elever från kommuner utom Arvika.

Skolöverstyrelsen, som funnit starka skäl tala för ett statligt gymnasium i staden, har uttalat, att, när man icke kunde överblicka, när skolutredningen kunde komma att redovisa resultaten av sina undersökningar rörande gymnasieorganisationen, och ett antal högre allmänna läroverk de senare åren successivt inrättats utan avvaktan på nämnda utredning, frågan om förstatligande av det kommunala gymnasiet i Arvika nu borde kunna upptagas till behandling. Överstyrelsen har därför hemställt, att samrealskolan i Arvika skall från och med budgetåret 1946/47 eller den senare tidpunkt

Kungl. Maj:t bestämmer ombildas till högre samläroverk med 4-årigt latin- och 3-årigt realgymnasium. Kostnaderna härför ha beräknats till 15 000 kronor första året och till 93 000 kronor vid fullt utbyggd organisation.

Söderhamn. Med stöd av Kungl. Maj:ts beslut den 15 augusti 1913 har i Söderhamn upprättats ett kommunalt 3-årigt gymnasium. Till understöd åt ifrågavarande gymnasium har från och med år 1925 av statsmedel anvisats ett årligt belopp av 6 000 kronor. År 1935 gjorde staden för första gången framställning om förstatligande av gymnasiet. I propositionen 1937: 271 förklarade sig emellertid föredragande departementschefen anse, att behovet av gymnasium i Söderhamn ännu icke påvisats vara av den art, att skäl föreläge att redan då inrätta statligt gymnasium därstädes.

En förnyad framställning år 1939 om förstatligande av det kommunala gymnasiet överlämnades till övervägande i samband med nyssnämnda sakkunnigutredning. Som förut nämnts förordade den sakkunnige inrättande av statligt gymnasium i staden.

Sedan staden i skrivelse den 16 oktober 1943 åter gjort framställning i ämnet och skolöverstyrelsen i utlåtande däröver föreslagit upprättande av ett statligt gymnasium med 3-årig latin- och reallinje, framhöll föredragande departementschefen i propositionen 1944: 207 — efter att ha förordat inrättandet av statliga gymnasier i Ludvika och Örnsköldsvik — att starka skäl talade för att nya gymnasier upprättades även på andra platser i landsorten än de sålunda föreslagna. På grund av de statsfinansiella förhållandena ville departementschefen dock icke för det dåvarande, innan ännu en allmän överblick över landets gymnasieförhållanden och utbildningsmöjligheter i övrigt vunnits, förorda inrättande av fler nya gymnasier än de båda föreslagna, vilka syntes vara de mest angelägna.

I skrivelse den 6 september 1945 ha *stadsfullmäktige i Söderhamn* upprepat sin framställning. Sedan denna remitterats till skolöverstyrelsen för yttrande, ha *stadsfullmäktige i Bollnäs* i skrivelse till överstyrelsen framhållit, att i första hand såväl Söderhamn som Bollnäs borde erhålla gymnasier, men att, därest gymnasieorganisationen i Gävleborgs län för närvarande blott kunde utbyggas med ett gymnasium, Bollnäs i vissa avseenden hade större förutsättningar att uppbära ett gymnasium än Söderhamn. Därest statligt gymnasium inrättades i Söderhamn, skulle alltjämt Hälsinglands inland vara missgynnadt.

Skolöverstyrelsen har — efter att ha vägt de skäl, som kunna anses tala för ett gymnasium i den ena eller andra staden, mot varandra — icke funnit anledning att frångå sin tillstyrkan av förstatligande av det kommunala gymnasiet i Söderhamn.

Av handlingarna i ärendet inhämtas därutöver i huvudsak följande.

I staden finnas för närvarande — förutom det kommunala gymnasiet med ett lärjungeantal av omkring 75 elever — en samrealskola med omkring 350 elever samt en kommunal flickskola med omkring 130 elever. Stadens kostnader för det kommunala gymnasiet uppges för åren 1913—1944 ha uppgått till omkring 800 000 kronor.

Staden har en folkmängd av omkring 10 000 invånare samt är en centralpunkt för träindustrien och en betydande handelsort. Avstånden till närmaste gymnasiestäder, Gävle och Hudiksvall, äro 84 km., respektive 61 km. Gymnasiets lärjungeområde innesluter en folkmängd av omkring 85 000 invånare. Underlaget för gymnasiet utgöres främst av stadens samrealskola och kommunala flickskola samt delvis av samrealskolorna i Bollnäs och Ljusdal samt högre folkskolan i Edsbyn. Tillströmningen till första ringen av endera gymnasielinjen kan för närvarande beräknas uppgå till 25 à 30 elever. Kostnaderna för gymnasiets upprättande beräknas första året till i runt tal 29 000 kronor och vid fullt utbyggd organisation till omkring 98 000 kronor.

Varberg. Förenämnde sakkunnige ansåg sig i sitt förslag till utvidgning av gymnasiorganisationen icke kunna förorda inrättande av statligt gymnasium i Varberg. Som skäl anfördes därvid, att elevantalet i samrealskolan under åren 1935/40 visat sjunkande tendens, att avståndet till närliggande gymnasiestäder icke vore alltför stort samt att Hallands län i förhållande till andra län vore förmånligt ställt med avseende å gymnasier.

I skrivelse den 5 mars 1945 ha *stadsfullmäktige i Varberg* gjort framställning om upprättande av statligt gymnasium i staden. Av handlingarna i ärendet inhämtas i huvudsak följande.

Förutom samrealskolan, vilken är organiserad med såväl 5-årig som 4-årig linje, finnes i staden en kommunal flickskola med omkring 120 elever. Elevantalet i samrealskolan har stigit från 195 år 1940 till 275 år 1945.

Stadens folkmängd uppgår till omkring 11 500 invånare. Avstånden till närmaste gymnasiestäder äro följande: Göteborg 77 km., Halmstad 74 km. och Borås 86 km. Lärjungeområdet för ett eventuellt gymnasium beräknas innesluta omkring 110 000 invånare. Underlaget för ett gymnasium skulle främst utgöras av stadens samrealskola och kommunala flickskola samt samrealskolan i Falkenberg men därutöver även delvis av samrealskolorna i Kinna och Kungsbacka. Tillströmningen till första ringen av ett 3-årigt eller 4-årigt gymnasium kan för närvarande beräknas till omkring 35 elever.

Samrealskolans lokaler äro icke tillräckliga ens för samrealskolans behov, varför ett nybygge synes erforderligt, om realskolan skall kunna ombildas till högre allmänt läroverk.

Skolöverstyrelsen har i sitt utlåtande över framställningen framhållit, att de skäl, som i sakkunnigbetänkandet av år 1940 anförts mot upprättandet av ett statligt gymnasium i Varberg, numera förlorat sin styrka. Då överstyrelsen icke funnit frågan nödvändigtvis böra lösas i ett större sammanhang, har överstyrelsen tillstyrkt ombildning från och med budgetåret 1946/47 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t kunde bestämma, av sam-

realskolan i Varberg till högre allmänt läroverk med 4-årig latin- och 3-årig reallinje. Kostnaderna ha beräknats till 15 000 kronor första året och 93 000 kronor vid fullt utbyggd organisation.

1940 års skolutredning har tillstyrkt framställningen i enlighet med skolöverstyrelsens förslag.

En minoritet inom utredningen har med hänsyn till den pågående utredningen rörande gymnasiets framtida organisation ansett sig kunna tillstyrka framställningen endast i vad den avsåge realskolans i Varberg utvidgning med ett 3-årigt realgymnasium.

Departement-
schefen.

1927 års riksdagsbeslut rörande de allmänna läroverkens organisation innefattade upprätthållande av 49 högre, d. v. s. med gymnasier utrustade allmänna läroverk. Sedan dess ha 16 nya sådana tillkommit, så att hela antalet numera uppgår till 65. Av de 16 nytillkomna inrättades 9 under det första decenniet efter nämnda riksdagsbeslut medan under det senare, numera snart tilländalupna decenniet hittills inrättats 7 nya gymnasier. Sistnämnda förhållande förtjänar uppmärksamhet i betraktande av den på senare tid allt mera målmedvetna strävan att göra gymnasierna tillgängliga för allt större befolkningsgrupper. Denna återhållsamhet sammanhänger givetvis till stor del med de statsfinansiella förhållandena under krigsåren men beror även på en önskan att så litet som möjligt föregripa en allmän översyn av gymnasieorganisationen i samband med en kommande skolreform. Nya gymnasier ha därför de senaste åren inrättats endast då särskilt tungt vägande skäl befunnits föreligga. Sedan krigsutbrottet ha nya gymnasier sålunda inrättats i Stockholm vid statens normalskola och i landsorten i Boden, Hässleholm, Ludvika, Örnsköldsvik och Sollefteå.

Emellertid föreligga, såsom av den föregående redogörelsen framgår, åtskilliga framställningar om inrättande av nya statliga gymnasier även på andra platser. Bland dessa framställningar är det särskilt tre, som med hänsyn till de föreliggande omständigheterna för närvarande påkalla särskild uppmärksamhet, nämligen de från Arvika, Söderhamn och Varberg. För samtliga dessa tre städer gäller, att de med hänsyn till sin storlek och egenkap av industri- eller handelscentra, förefintliga underlag i form av realskolor och därmed jämförliga läroanstalter samt övriga förhållanden synas vara väl i stånd att uppbära statliga gymnasier. Beträffande Arvika och Söderhamn må därtill erinras, att dessa städer — Arvika sedan år 1936 och Söderhamn sedan år 1913 — upprätthållit kommunala gymnasier; för dessa städers vidkommande utgör nämnda omständighet ett ytterligare motiv för inrättande av statliga gymnasier, som icke får förbises.

Därest icke de inom skolans område pågående utredningarna, vilka syfta till en vittgående omorganisation av hela vårt skolväsen, enligt mitt förmenande tvingade till skärpt återhållsamhet i fråga om mera betydande

organisatoriska förändringar av läroverksorganisationen, skulle jag med hänsyn till de skäl, som kunna anföras till stöd för nyssnämnda framställningar från Arvika, Söderhamn och Varberg, icke tvekat att för egen del förorda bifall till dessa. I skolfrågans nuvarande läge anser jag mig dock icke böra medverka till den ifrågasatta utbyggnaden av en organisation, som måhända står inför en omdaning, vars förverkligande skulle försvåras av en sådan utbyggnad. Jag ser mig därför icke för närvarande i stånd att tillstyrka ifrågavarande framställningar. Emellertid vill jag uttala en förhoppning om att frågan om en blivande skolreform snart skall ha kommit i ett sådant läge, att spørsmålet om fortsatt utbyggande av läroverksorganisationen med statliga gymnasier på nämnda orter skall kunna upptagas till förnyat övervägande.

Med hänsyn till de särskilda skäl, som — enligt vad nyss framhållits — kunna anses tala till förmån för framställningarna från Arvika och Söderhamn genom förekomsten av kommunala gymnasier därstädes, har jag för dessa städers vidkommande funnit skäl att, såsom en provisorisk anordning i avvaktan på en slutlig lösning av gymnasiefrågan, överväga en höjning av det statsunderstöd, som för närvarande utgår till ifrågavarande kommunala gymnasier. För närvarande utgör det årliga understödet till vardera gymnasiet 6 000 kronor. Med hänsyn till de avsevärda kostnader dessa städer få vidkännas för gymnasiernas upprätthållande anser jag mig sålunda böra förorda, att statsunderstödet till vardera av dem från och med nästa budgetår höjes till 15 000 kronor. Härigenom skulle omkring hälften av kommunernas kostnader övertagas av staten. En höjning av anslaget till Kommunala läroverk: Understöd åt kommunala gymnasier blir vid bifall härtill erforderlig. Jag återkommer därtill i det följande.

II. Engelska som begynnelsespråk.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet den 19 november 1937 ledamoten av riksdagens första kammare, lektorn I. Hj. E. Pauli, ordförande, adjunkten O. I. Björkhagen, adjunkten K. S. Erlandson, ämneslärarinnan Lily Georgina Fredrika Leffler och adjunkten S. A. Lide för att inom departementet verkställa utredning och avgiva förslag angående det främmande språk, som borde vara begynnelsespråk i realskolan. I sitt den 23 augusti 1938 avgivna betänkande i ämnet (stat. off. utr. 1938: 32) föreslogo de sakkunniga, att engelskan skulle bli begynnelsespråk i såväl den 5-åriga som den 4-åriga realskolan.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 10 mars, den 5 maj och den 18 augusti 1939 ha från och med läsåret 1939/40 försök med engelska som begynnelsespråk vid undervisningen varit anordnade vid 20 allmänna läroverk, 4 kommunala flickskolor och 3 kommunala mellanskolor.

Den 13 april 1945 anbefalldes Kungl. Maj:t skolöverstyrelsen att skyndsamt inkomma med redogörelse för ifrågavarande försöksundervisning samt — i den mån tillförlitliga uppgifter om tillräckligt underlag förelåge för ett bedömande härav — jämväl för resultaten av den vid folkskoleseminarierna meddelade undervisningen i engelska och tyska.

Med skrivelse den 14 januari 1946 har *skolöverstyrelsen* inkommit med utlåtande i fråga om försöksverksamheten med engelska som begynnelse-språk. Samtidigt har överstyrelsen förklarat sig ämna senare inkomma med utlåtande över den vid folkskoleseminarierna meddelade undervisningen i främmande levande språk.

Efter att inledningsvis ha erinrat om att överstyrelsen i utlåtande den 14 januari 1939 över nyssnämnda sakkunnigbetänkande förordad bibehållande av den dittillsvarande ordningen med tyska som begynnelse-språk har överstyrelsen i sitt nu föreliggande utlåtande lämnat en utförlig redogörelse, grundad på infordrade uppgifter från vederbörande läroanstalter, för resultaten av den hittills bedrivna försöksverksamheten med engelska som begynnelse-språk. Beträffande detaljerna i denna redogörelse torde jag få hänvisa till handlingarna i ärendet. Jag skall här endast återgiva följande av överstyrelsen gjorda *s a m m a n f a t t n i n g* av de intryck och erfarenheter, som framkommit i de från försöksskolorna avgivna yttrandena.

Försöker man sammanfatta de intryck och erfarenheter, som framkommit i de från försöksskolorna avgivna utlåtandena om de engelska linjernas verksamhet sedan höstterminen 1939, torde man finna, att de pedagogiska förhoppningar, som av dessa linjers förespråkare knötos till desamma, endast delvis blivit infriade. De engelska linjerna ha aldrig blivit riktigt populära — först på de allra sista åren har en förbättring inträtt i detta hänseende — men deras bristande popularitet förklarar endast delvis, att de icke blivit en pedagogisk framgång. Ett minst lika stort inflytande på resultatet som valet av begynnelse-språk torde kunna tillskrivas lärarnas olika skicklighet och undervisningsmetoder, läroböckernas beskaffenhet o. s. v., allt faktorer, som man här tvingas bortse från, då man måste räkna med genomsnittsförhållanden. Ser man saken i stort, visa sig de engelska linjerna ungefär jämbördiga med de tyska, om man nämligen fasthåller vid att kunskapskraven böra vara principiellt desamma på båda linjetyperna. Det är omkring samma procentuella antal elever, som på normal tid genomgår skolan, och underbetygsfrekvensen och kvarsittningsprocenten äro också i stort sett likartade på båda linjerna. Eleverna på de engelska linjerna stå i kunskaps-hänseende i allmänhet framom lärjungarna på de tyska linjerna i fråga om ämnet engelska, men i tyska äro de dem underlägsna. Vad de båda språken vunnit eller förlorat på omläggningen av språkföljden, torde icke för närvarande med säkerhet kunna i detalj avgöras. Av betygsfördelningen i real-examen samt av antalet lästa textsidor framgår, att, vad realskolan beträffar, tyskan på de engelska linjerna förlorat ungefär lika mycket, som engelskan vunnit. Verkningarna på gymnasiet, vilka i huvudsak falla utanför ramen av här förevarande undersökning, låta sig ännu knappast tillförlitligt bedömas. Av de inkomna uttalandena framgår dock, att för de engelska linjernas elever tyskan under särskilt det första gymnasieåret vållat svårig-

heter och att ifrågavarande lärjungar i nämnda ämne i allmänhet icke hunnit så långt som de tyska linjernas elever. Arbetsfördelningen inom de olika klasserna på de engelska linjerna har befunnits mindre ändamålsenlig än på de tyska, och eleverna på de sistnämnda linjerna ha alltså fått en jämnare lärogång i sina språkstudier än lärjungarna på de engelska linjerna. Ett av de värdefullaste dragen i den engelska försöksundervisningen är den arbetsglädje, som eleverna enligt åtskilliga vittnesbörd erfara under det första året de studera engelska. Det har dock visat sig, att denna entusiasm knappast hjälper dem, när de senare i sina språkstudier skola bemästra större svårigheter. Slutligen förtjänar det uppmärksammas, att det vid försöks-skolorna framkommit ytterst fåtaliga positiva uttalanden till förmån för genomförande av engelska som begynnelsespråk i den högre skolan.

Som sin egen uppfattning i frågan har överstyrelsen anfört i huvudsak följande.

På åtskilliga håll har den tanken kommit till synes, att som en följd av de ändrade tidsförhållandena det tyska språket borde tilldelas en vida anspråkslösare plats i våra skolor. Man vill göra gällande, att tyskan genom kriget mist sin betydelse både på det kulturella och på det ekonomiska området, att vår kontakt med Tyskland i både andligt och materiellt hänseende är upphävd, att vi icke längre ha så stort behov att lära oss tyska och att vi följaktligen kunna låta språket spela en alldeles underordnad roll i våra läroverk, på samma gång som man understryker de starka sympatier, som engelskan åtnjuter i vida kretsar i vårt land, varom bland annat engelskans starka ställning inom den frivilliga bildningsverksamheten vittnar. Överstyrelsen kan dock för sin del icke oreserverat ansluta sig till en dylik argumentering. Man kan icke låta valet av begynnelsespråk påverkas av tillfälliga politiska och kulturella konjunkturer. Våra förbindelser med tysk-språkiga länder komma givetvis till en tid att förbli svagare, men hur länge detta kommer att vara, vet ingen för närvarande, och förr eller senare torde vi svenskar på ett eller annat sätt komma att återknyta våra vetenskapliga, tekniska, industriella, merkantila och andra förbindelser med tysktalande folk. Med hänsyn härtill finner överstyrelsen önskvärt, att en viss balans mellan tyskans och engelskans ställning på skolschemat alltjämt upprätthålles, att engelskan visserligen träder i förgrunden på ett mera markerat sätt än förr men att tyskan icke tvingas intaga en alltför undanskymd plats vid dess sida. Engelskan skulle vid ett tillgodoseende av detta önskemål komma att bli huvudspråk även inom realskolan, något som överstyrelsen av flera skäl finner befogat.

De engelska försökslinjerna beteckna i pedagogiskt avseende fullt framkomliga vägar. De invändningar, som riktats mot dem, gälla i huvudsak icke linjerna i och för sig utan deras avvägning i vissa avseenden i förhållande till de tyska linjerna. Huvudinvändningen har varit, att resultatet i tyska på de engelska linjerna visat sig underlägset resultatet i tyska på de tyska linjerna. Med hänsyn till å ena sidan det av praktiskt-kulturella skäl i någon mån minskade behovet av kunskaper i tyska, å andra sidan de engelska linjernas dokumenterade överlägsenhet över de tyska i fråga om ämnet engelska kan emellertid det något sämre resultatet i tyska på de engelska linjerna icke tillmätas avgörande vikt.

Mot sistnämnda linjer har vidare invänts, att timplanerna för desamma icke vore på alla punkter väl avvägda. Framför allt skulle arbetsbördan i

klass 2⁵, engelsk linje, vara för tung, men över huvud vore arbetsfördelningen på de engelska linjerna alltför ojämn. Överstyrelsen är medveten om det berättigade i dessa anmärkningar. När de nu tillämpade provisoriska timplanerna föreslogos av överstyrelsen, sänkades på grund av de givna direktivens avfattning möjlighet att åstadkomma i alla enskildheter fullt tillfredsställande timplaner. Såsom provisorium äro dock dessa timplaner fullt användbara. De böra emellertid vid fastställandet av timplanerna för den nya realskolan självfallet underkastas en revision på samma sätt som timplanerna för övriga ämnen.

icke heller det påfallande svala intresset vid försöksläroverken för genomförandet av engelska som begynnelsespråk behöver slutligen innebära en allvarligare invändning. Vid de nämnda läroanstalterna har huvudintresset säkerligen i allmänhet snarare knutits till tyskans framtida öde än till engelskans, då tyskan är det av de båda språken, som visat sig förlora mest på omläggningen. Det är av anförda skäl också naturligt, att man vid försöksläroverken funnit den nuvarande språkföljden med tyska som begynnelsespråk i det hela fördelaktigare. Engelskan torde icke komma att förlora något på omläggningen; för detta ämne innebär ställningen som begynnelsespråk under de givna förutsättningarna i huvudsak en förmån.

Överstyrelsen förordar principiellt genomförandet av engelskan som begynnelsespråk vid alla högre skolor från och med höstterminen 1946. Omläggningen bör ske successivt med början i lägsta klassen. De för försökslinjerna hittills gällande timplanerna böra tills vidare tillämpas. Man kan överväga, huruvida tyska linjer även i fortsättningen böra finnas kvar parallellt med de engelska. Överstyrelsen anser dock en definitiv omläggning av språkföljden vara att föredraga. Erfarenheten från försöksläroverken pekar otvetydigt i denna riktning; såväl pedagogiska som organisatoriska och ekonomiska skäl tala för att genomförandet av engelska som begynnelsespråk göres generellt. Lärarfrågan kommer säkerligen i regel icke att vålla oöverstigliga svårigheter. Tyskans timtal är även efter omkastningen av språkföljden jämförelsevis högt, och det sammanlagda timantalet i modersmålet, tyska och engelska förblir oförändrat.

I ett och annat fall torde dock omläggningen kunna vålla mera avsevärda, ehuru vanligen övergående svårigheter vid dispositionen av de tillgängliga lärarkrafterna. Måhända kan och där antalet kvarsittare från de tyska linjerna bli så avsevärt, att för deras del någon specialanordning kan befinnas motiverad. Särskilda bestämmelser för dylika fall äro dock knappast behövlige. Det torde få ankomma på skolöverstyrelsen att på givna anledning till Kungl. Maj:t inkomma med erforderliga förslag.

Under hänvisning till vad sålunda anförts, har överstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreskriva, att från och med läsåret 1946/47 engelska införas som begynnelsespråk vid undervisningen i de under överstyrelsens inseeende stående högre skolorna.

Departementsschefen.

Tanken att göra engelska språket till huvudspråk på det lägre läroverksstadiet genom att låta detta ersätta tyska språket såsom begynnelsespråk har länge varit aktuell. Härtill ha många omständigheter bidragit, vilka ligga i så öppen dag att det torde vara överflödigt att här närmare ingå på dem. Endast en av dessa må här särskilt framhållas, nämligen den domine-

rande ställning engelskan intager inom det fria folkbildningsarbetet och i diskussionen om införande av ett främmande språk såsom ordinarie ämne på det högre folkskolestadiets schema. Det torde endast vara en tidsfråga, innan den senare tanken kommer att förverkligas, varvid av såväl praktiskt-kulturella som pedagogiska skäl icke gärna kan bli fråga om annat språk än engelskan. En naturlig, för att icke säga nödvändig följd härav synes då bli, att detta språk även får inleda språkundervisningen i realskolan. I själva verket synas nu antydda skäl för en omkastning av realskolans språkföljd vara så bärkraftiga, att endast mycket nedslående resultat av den år 1939 påbörjade försöksundervisningen skulle kunna föranleda till tveksamhet inför en sådan åtgärd. Den av överstyrelsen nu lämnade redogörelsen för försöksundervisningen synes emellertid icke kunna anföras som skäl emot en förändring i sådan riktning utan har tvärtom stärkt mig i min uppfattning om lämpligheten därav. Av överstyrelsens redogörelse synes sålunda framgå, att språkföljdens omkastning vid försöksläroverken verkat befrämjande på studieresultatet i engelska i realskolan, medan tyskan visserligen i någon mån förlorat på anordningen, men icke mer än att nackdelen härav får anses kompenserad av fördelen med det förbättrade resultatet i engelskan. Ur rent pedagogiska synpunkter synas icke heller några avgörande invändningar kunna resas mot engelskan som begynnelsespråk, framförallt icke sedan med ledning av erfarenheterna från försöksundervisningen vissa justeringar i timplanerna vidtagits.

I likhet med skolöverstyrelsen är jag sålunda av den uppfattningen, att engelskan bör göras till begynnelsespråk vid undervisningen i de allmänna läroverken och därmed jämförliga läroanstalter. Omläggningen torde över hela linjen böra ske från och med nästa läsår. Jag har för avsikt att framdeles anmäla denna fråga, vilken icke påkallar något beslut av riksdagen, för Kungl. Maj:t.

III. Anslagsberäkningar.

1. Förslagsanslaget till Allmänna läroverken: Avlöningar.

a) Besparingsåtgärder m. m.

Antalet nybörjaravdelningar utgjorde läsåret 1939/40 533. För budgetåren 1940/41—1943/44 föreskrevs årligen i besparingssyfte en begränsning av antalet sådana avdelningar, till följd varav antalet sistnämnda år icke stigit till mer än 540. Ifrågavarande restriktioner upphävdes åter från och med budgetåret 1944/45. Nämnda år utgjorde antalet nybörjaravdelningar 589, vilket antal innevarande läsår ökats till 628. Den relativt stora stegringen dessa år hänför sig i huvudsak till det från och med budgetåret 1944/45 pågående förstatilgandet av kommunala mellanskolor.

Antalet nybörjaravdelningar på realskole- och gymnasiestadierna har från och med budgetåret 1939/40 varit följande:

Budgetår	Antal nybörjaravdelningar		
	På realskole- stadiet	På gymnasie- stadiet	Summa
1939/40	345	188	533
1940/41	341	179	520
1941/42	348	181	529
1942/43	354	181	535
1943/44	364	176	540
1944/45	405	184	589
1945/46	439	189	628

Samtidigt har antalet lärjungar undergått följande förändringar:

Budgetår	Totalt antal lärjungar	Antal lärjungar i nybörjaravdelningar		
		På realskole- stadiet	På gymnasie- stadiet	Summa
1939/40	51 217	10 349	4 379	14 728
1940/41	51 622	9 971	4 338	14 309
1941/42	52 667	10 429	4 449	14 878
1942/43	53 633	10 886	4 248	15 134
1943/44	54 649	11 416	4 260	15 676
1944/45	56 852	13 368	4 334	17 702
1945/46	59 966	13 689	4 414	18 103

För nästa läsår beräknar skolöverstyrelsen *vid ostörd utveckling och under hänsynstagande endast till sådana förändrade organisatoriska förhållanden, som föranledas av förstatligandet av kommunala mellanskolor*, antalet lärjungar och klassavdelningar på följande sätt:

	Lärjungar			Klassavdelningar		
	i nybörjaravdelningar		Totalt antal	i nybörjaravdelningar		Totalt antal
	realskolan	gymnasiet		realskolan	gymnasiet	
Läsåret 1945/46	13 689	4 414	59 966	439	189	2 334
Ökning 1946/47:						
a) Läroverk utom de kommunala mellanskolor, som beräknas komma under förstatligande från och med 1946/47	451	226	3 194	11	7	107
b) Kommunala mellanskolor, som beräknas komma under förstatligande från och med 1946/47	800	—	800	29	—	29
Summa	14 940	4 640	63 960	479	196	2 470

Vid dessa beräkningar har överstyrelsen utgått ifrån, *dels* att lärjunge-maximum i realskolans avslutningsklass alltjämt sättes till 35, *dels ock* att icke heller nästa läsår lärjungeintagning skall äga rum i första kretsen av lyceelinjen vid högre allmänna läroverket för gossar i Malmö och av de klassiska försökslinjerna vid Hvitfeldtska högre allmänna läroverket i Göteborg och vid högre allmänna läroverket för gossar å Norrmalm i Stockholm, i första ringen av det treåriga latینگymnasiet vid högre allmänna läroverken i Halmstad, Karlskrona, Kristianstad och Västerås samt högre allmänna läroverket för gossar i Malmö och karolinska högre allmänna läroverket i Örebro, i första ringen av den fyraåriga latinlinjen vid högre allmänna läroverket i Vänersborg ävensom i första klassen av den fyraåriga realskollinjen vid samrealskolan i Trelleborg, samt att intagning i första ringen av det treåriga latینگymnasiet vid högre allmänna läroverket för gossar å Södermalm i Stockholm skall ske, endast om motsvarande ring vid högre allmänna läroverket för gossar å Norrmalm visar sig otillräcklig.

Emellertid har överstyrelsen i fortsättningen hemställt, att lärjunge-maximum i realskolans avslutningsklass och flickskolornas två högsta klasser måtte från och med nästa budgetår åter sättas till 30. Vidare har överstyrelsen föreslagit, att den för närvarande gällande begränsningen av rätten till uppdelning av klass vid nybörjarundervisning i språk måtte upphävas. Därjämte har överstyrelsen i detta sammanhang förordat ett par andra åtgärder i syfte att förbättra undervisningen. Vid bifall till vissa av dessa förslag skulle antalet klassavdelningar komma att ökas utöver vad ovan angivits. Beträffande dessa förslag må anföras följande.

Enligt § 44 mom. 3 läroverksstadgan må i varje för viss årsklass bestämd avdelning undervisas å gymnasiet och lyceet samt i realskolans högsta klass högst 30 och i övriga klasser högst 35 lärjungar, såvida icke skolöverstyrelsen efter framställning av vederbörande rektor annorlunda bestämmer. Vidare gäller enligt kungörelsen den 17 mars 1933 angående timplaner för rikets allmänna läroverk (nr 110), att klassavdelning med mer än 20 lärjungar må delas i två undervisningsavdelningar under 1 veckotimme i vart och ett av ämnena modersmålet, tyska, engelska och franska i de klasser av realskolan, där undervisningen i dessa ämnen tager sin början. Motsvarande bestämmelser i båda nu nämnda avseenden gälla beträffande de kommunala flickskolorna och mellanskolorna, de praktiska mellanskolorna och de högre folkskolorna.

Från och med budgetåret 1940/41 har emellertid av statsfinansiella skäl genomförts en höjning av elevantalet i realskolans avslutningsklass och därmed jämförliga klasser vid högre kommunala skolor från 30 till 35, varjämte föreskrivits, att nyss angiven uppdelning av klassavdelning vid nybörjarundervisning i språk icke må äga rum, om särskilda kostnader för

statsverket därav föranledas. Genom dessa åtgärder har ernåtts en årlig besparing, som år 1940 beräknades till sammanlagt i runt tal 670 000 kronor, varav 345 000 kronor vid de allmänna läroverken och återstoden vid de kommunala skolorna. En viss, ehuru relativt obetydlig besparing har ernåtts genom motsvarande åtgärder vid de statsunderstödda privatläroverken.

I samband med sina anslagsäskanden för nästa budgetår har nu skolöverstyrelsen föreslagit upphävandet av dessa besparingsåtgärder. Enligt överstyrelsens beräkningar skulle vid läroverken en sänkning av lärjungemaximum i realskolans högsta klass medföra en ökning av antalet klassavdelningar med 12 och av antalet erforderliga lärartimmar med så mycket som motsvarar 15 lärare med full tjänstgöring samt ett upphävande av restriktionerna beträffande uppdelning av klassavdelning vid språkundervisning en ökning av antalet lärartimmar med så mycket som motsvarar 57 lärare med full tjänstgöring.

Ett upphävande av nu ifrågavarande besparingsåtgärder skulle enligt överstyrelsens beräkningar för nästa budgetår medföra en kostnadsökning med följande belopp.

	Sänkning av lärj. max. i real- skolans högsta klass	Uppdelning av klassavdelning vid nybörjar- undervisning i språk
Allmänna läroverken	82 000	312 000
Kommunala flickskolorna	31 000	51 000
» mellanskolorna	18 000	34 000
Praktiska »	—	27 000
Högre folkskolorna	—	2 000
Privatläroverken	2 200	7 500
Summa kostnadsökning	133 200	433 500

I anslutning till förslaget om sänkning av lärjungemaximum i realskolans högsta klass har överstyrelsen jämväl föreslagit en annan åtgärd, avsedd som ett komplement till nyssnämnda förslag och innebärande, att befintliga parallellavdelningar skulle under nästa läsår få bibehållas vid flyttning till näst högsta klassen i realskolan, under förutsättning att minst 30 elever komme på varje avdelning av klassen, innan ny avdelning inrättades inom densamma. Ehuru avsevärt mer begränsad till sin pedagogiska betydelse än den föreslagna sänkningen av lärjungemaximum i realskolans högsta klass, skulle dock enligt överstyrelsens mening den nu ifrågasatta åtgärden innebära vissa fördelar för undervisningen. Ett genomförande av densamma skulle vid de allmänna läroverken medföra en ökning av antalet klassavdelningar med 2 och av antalet lärare med full tjänstgöring likaledes med 2. Kostnaderna härför skulle belöpa sig till i runt tal 11 000 kronor. Översty-

relsen, som föreslagit, att denna åtgärd måtte vidtagas även för de kommunala och de praktiska mellanskolornas del, har beräknat merkostnaderna härför till 22 000 kronor respektive 6 000 kronor.

Slutligen har överstyrelsen i detta sammanhang föreslagit, att samläsning icke vidare skall behöva anordnas mellan realskolans avslutningsklass och gymnasiets ringar. Den härav föranledda merkostnaden skulle inskränka sig till i runt tal 6 000 kronor. Överstyrelsen har anfört i huvudsak följande.

Undervisningen i realskolans högsta klass bör i stor utsträckning syfta till att giva en avslutad och avrundad kurs för lärjungar, som lämna skolan och på olika levnadsbanor gå ut i livet. Undervisningen i gymnasiets lägre ringar åter bör lägga en grund för fortsatta studier. Svårigheten markeras ytterligare därigenom, att i realskolans högsta klass vårterminens sista månad ägnas åt avläggandet av de skriftliga proven för realexamen och förberedelser för den muntliga provningen.

Samläsning mellan dessa klasser behöver lyckligtvis icke tillgripas i alltför stor utsträckning. Den kan anordnas i fysik mellan realskolans avslutningsklass och ring LII⁴ samt i franska och geografi mellan avslutningsklassen och någon av ringarna RI⁴ och LI⁴. I samtliga nämnda ämnen förekommer den dock mycket sällan. Innevarande år medgiva lärjungesiffrorna endast på 4 ställen samläsning i franska och geografi och på 2 ställen samläsning i fysik. Besparingen för statsverket genom samläsningen i dessa ämnen inskränker sig till sammanlagt 24 veckotimmar, vilket motsvarar en heltidstjänstgörande lärarkraft för hela läroverksorganisationen. Särskilt i ämnet franska, vilket i realskolan är frivilligt, är samläsningen olämplig. Den har ofta lett till klagomål och åtminstone i vissa fall föranlett lärjungar i realskolan att nedlägga det för dem frivilliga ämnet.

Med hänsyn till de olägenheter, som den här ifrågavarande samläsningen medför, anser överstyrelsen, att den icke bör anordnas längre än som är oundgängligen nödvändigt. Att den relativt sällan behöver komma till stånd, minskar självfallet icke olägenheterna i de fall, då den verkligen tillämpas. Finansiellt är dess betydelse högst begränsad.

Vid bifall till överstyrelsens i det föregående framställda förslag skulle alltså antalet klassavdelningar vid de allmänna läroverken nästa budgetår uppgå till $(2\ 470 + 12 + 2 =) 2\ 484$.

Liksom föregående år har överstyrelsen ansett sig även nu böra undersöka, huruvida icke på något håll inom läroverksorganisationen mindre välbesökta linjer finnas, vilka utan alltför kännbara olägenheter kunna indragas. Överstyrelsen har därvid anträffat endast tre fall, där lärjungeantalet i begynnelseklassen under två på varandra följande år understigit 10 eller eljest lärjungetillströmningen syntes mindre tillfredsställande. En översikt över dessa linjer lämnas i följande tablå.

L i n j e	L ä r j u n g e a n t a l	
	höstterminen 1944	höstterminen 1945
<i>Gymnasielinjer:</i>		
Boden: 4-årig latinlinje	$7+10+8^1) = 25$	$5+7+6+7 = 25$
Strängnäs: » »	$8+4+8+10 = 30$	$7+8+2+10 = 27$
<i>Realskollinje:</i>		
Strängnäs: 4-årig	$5+8+9+3 = 25$	$9+6+13+8 = 36$

Överstyrelsen har emellertid icke velat föreslå någon av dessa linjer till indragning. Överstyrelsen har anfört:

Såsom av översikten framgår, utgöras de enda gymnasielinjer, som äro fåtaligt besökta, av de fyraåriga latinlinjerna vid högre allmänna läroverken i Boden och Strängnäs. Dessa linjer äro emellertid de enda vid dessa läroverk förekommande latinlinjerna, varför överstyrelsen icke är beredd att föreslå dem till indragning.

Däremot torde man kunna ifrågasätta, om icke den vid högre allmänna läroverket i Strängnäs befintliga fyraåriga realskollinjen skulle kunna temporärt nedläggas. Antalet elever i nybörjarklassen på denna linje har nu fyra år å rad understigit 10. Med hänsyn till den i största möjliga utsträckning tillämpade samläsningen mellan den fyraåriga och den femåriga realskollinjen, varigenom kostnaden för linjens uppehållande avsevärt inskränkes, samt till den fasta ställning den fyraåriga linjen intager i vårt skolsystem, vill överstyrelsen dock icke påyrka den här ifrågavarande realskollinjens avveckling utan tills vidare avvakta linjens framtida utveckling.

I detta sammanhang upptager skolöverstyrelsen vidare till diskussion frågan om en allmän begränsning av antalet nybörjaravdelningar och anför i detta hänseende bland annat följande.

Det beräknade antalet nybörjaravdelningar höstterminen 1946 kommer att överstiga antalet avdelningar av detta slag höstterminen 1939. Såsom framgår av följande tabell, kommer ökningen dock nästan uteslutande att falla på realskolans nybörjaravdelningar.

Å r	Antalet nybörjaravdelningar	
	i realskolan	på gymnasiet
1939	345	188
1940	341	179
1941	348	181
1942	354	181
1943	364	176
1944	405	184
1945	439	189
1946	[479]	[196]

¹⁾ Högsta ringen ej upprättad.

Medan år 1939 345 avdelningar funnos av realskolans första klass, har antalet nu stigit till 439 och kan för 1946 beräknas till 479. För gymnasiet uppgick däremot antalet nybörjaravdelningar höstterminen 1939 till 188, belöper sig innevarande hösttermin till 189 och beräknas nästa läsår uppgå till 196, en relativt obetydlig ökning i förhållande till 1939 års siffra.

De skäl, som föranlett riksdagen att slopa maximeringsbestämmelserna för antalet nybörjaravdelningar — bland vilka särskilt det förhållandet torde ha varit av betydelse, att avsevärda svårigheter med hänsyn till ovissheten om vilket antal kommunala mellanskolor som komme att förstatligas varje särskilt budgetår förelåge för fastställande av en lämpligt avvägd maximisiffra beträffande antalet nybörjaravdelningar — kvarstå alltså jämt med oförminskad giltighet. Såsom framgår av den meddelade tabellriska översikten har tillväxten huvudsakligen skett på realskolestadiet, medan den inom gymnasiet icke varit större, än att antalet nybörjaravdelningar här ännu innevarande läsår blott obetydligt överstiger antalet sådana avdelningar vid stormaktskriget utbrott. Överstyrelsen vill därför ånyo hemställa, att intet maximalt fixeras för nybörjaravdelningarna under nästkommande budgetår. Nya avdelningar böra efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall kunna upprättas, därest i annat fall ett avsevärt antal inträdessökande måste avvisas.

Statskontoret har beträffande förslaget om upphävande av vissa besparingsåtgärder anfört följande.

Statskontoret inser till fullo, att det ur pedagogisk synpunkt kan vara önskvärt med en återgång till förkrigsförhållandena på förevarande område. För att vinna detta önskemål erfordras dock betydande anslagsökningar. Ämbetsverket föreställer sig, att vid budgetavvägningen medel icke kunna ställas till förfogande i sådan utsträckning, att redan från och med nästkommande budgetår en återgång till förkrigsförhållandena på förevarande område helt möjliggöres. Därest framställningen skulle anses nu kunna i viss utsträckning vinna tillmötesgående, synes en lämplig uppmjukning av besparingsbestämmelserna kunna genomföras successivt, förslagsvis genom att till en början maximiantalet lärjungar i vissa klasser nedsättes från 35 till det tidigare bestämda antalet, 30, under det att exempelvis med upphävande av de restriktiva bestämmelserna angående uppdelning av vissa avdelningar vid nybörjarundervisning i modersmålet m. m. tillsvidare anstår.

Beträffande frågan om indragning av den fyraåriga realskollinjen vid högre allmänna läroverket i Strängnäs har statskontoret, med hänsyn till att antalet elever i nybörjarklassen undergått en viss ökning, i enlighet med överstyrelsens förslag funnit linjen böra bibehållas tills vidare under nästa läsår.

I besparingssyfte genomfördes från och med budgetåret 1940/41 en höjning av lärjungemaximum i realskolans högsta klass och flickskolans två högsta klasser från 30 till 35, varjämte föreskrevs, att uppdelning av klassavdelning vid nybörjarundervisning i modersmålet, tyska, engelska och franska icke finge äga rum, därest särskilda kostnader för statsverket därav föranleddes. Frågan om en uppmjukning eller ett upphävande av dessa re-

Departementschefen.

striktioner har sedan dess flera gånger varit föremål för statsmakternas prövning. Senast har 1945 års riksdag i anledning av ett motionsvis gjort yrkande förklarar sig förutsätta, att förslag om upphävande av ifrågavarande besparingsåtgärder komme att föreläggas 1946 års riksdag. Som av den föregående redogörelsen framgår, har skolöverstyrelsen i sina anslagsäskanden för nästa budgetår gjort framställning i sådant syfte.

Jag vill till en början framhålla, att jag till fullo inser det berättigade i de klagomål, som från olika håll framförts rörande de olägenheter för undervisningen, som vållats av ifrågavarande besparingsåtgärder. Beträffande ökningen av lärjungemaximum syftar jag därvid icke blott på de nackdelar ur pedagogisk synpunkt, som undervisningen i så stora klassavdelningar på realskolans och flickskolans avslutningsstadium måste innebära, utan lika mycket på de olägenheter även ur andra än rent pedagogiska synpunkter, som otvivelaktigt äro förknippade med de återkommande omgrupperingarna av eleverna vid sammanslagning till nya klasser. Det skulle med hänsyn till dessa omständigheter varit befogat med en omedelbar återgång till normala förhållanden på detta område. Tyvärr synes emellertid detta icke möjligt. Den sedan mitten av 1930-talet kraftigt ökade nativiteten torde nämligen med största sannolikhet för läroverkens del komma att för en avsevärd tid framåt medföra en sådan ansvällning av elevantalet, att alla tillgängliga organisatoriska resurser måste utnyttjas. Bland annat kan det därvid måhända visa sig nödvändigt att överväga en allmän höjning av elevantalet i klassavdelningarna. Med dessa fakta för ögonen anser jag icke nu kunna förorda ett omedelbart slopande av förevarande restriktioner, vilka kanske redan om få år ånyo måste tillgripas. Av samma skäl kan jag icke biträda överstyrelsens förslag om rätt för läroverken att under viss förutsättning bibehålla förefintliga parallellavdelningar vid elevernas flyttning till realskolans näst högsta klass.

Vad därefter angår restriktionerna beträffande rätten till uppdelning av klassavdelning vid nybörjarundervisning i språk, måste dessa självfallet inverka menligt på möjligheterna att åstadkomma den individualiserade undervisning, som är en viktig förutsättning för ett gott resultat av språkundervisningen. Möjligheten att i vissa fall kunna dela en klassavdelning innebär onekligen en god utväg att motverka de olägenheter, som de stora klassavdelningarna medföra. Denna utväg synes med hänsyn till vad nyss anförts för framtiden särskilt värdefull och kan måhända tillgripas i större utsträckning än hittills ifrågasatts. Jag ställer mig därför i princip välvillig till ett upphävande av de under kriget införda restriktionerna på detta område. Med hänsyn emellertid till de många andra trängande önskemål av kostnadskrävande art, som nu stå inför realiserande, anser jag, att därmed bör kunna anstå ännu någon tid.

Mitt ställningstagande i det föregående föranleder en minskning av anslagsbehovet för nästa budgetår i förhållande till överstyrelsens beräkningar med (312 000 + 82 000 + 11 000 =) 405 000 kronor.

116	lärare i teckning	A 20
88	» » musik	A 20
104	» » gymnastik med lek och idrott	A 20
4	övningsskollärare	A 20
31	lärarinnor i kvinnlig slöjd	A 16
84	vaktmästare	A 7
62	»	A 6
17	»	A 5

Tjänstemän å övergångsstat.

33	adjunkter	A 22
	<i>Anm.</i> Av dessa adjunktstjänster må uppehållas endast så många, att antalet uppehållna adjunktstjänster å ordinarie stat och å övergångsstat ej överstiger sammanlagt 1 316.	
9	ämneslärarinnor	A 22
	<i>Anm.</i> Av dessa ämneslärarinnetjänster må uppehållas endast så många, att antalet uppehållna ämneslärarinnetjänster å ordinarie stat och å övergångsstat ej överstiger sammanlagt 277.	
1	lärare i teckning	A 21
1	lärarinna i kvinnlig slöjd	A 18

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än den 20:e.

320	adjunkter	Eo 21.
-----	-----------	--------

Ämneslärare.

Skolöverstyrelsen har till en början undersökt behovet av nya tjänster vid läroverk, som befinna sig under upprättande eller omorganisation eller vilkas upprättande eller omorganisation nyligen fullbordats utan att deras behov av nya tjänster hittills blivit till fullo tillgodosett, samt i anslutning därtill föreslagit inrättandet vid sådana läroverk av 13 lektorstjänster och 9 adjunktstjänster enligt omstående tablå.

Dessutom har skolöverstyrelsen föreslagit, att av de å personalförteckningen upptagna, för statens normalskola avsedda lektorsbefattningar, vilka nu icke må uppehållas, ytterligare en lektorstjänst må besättas från och med nästa budgetår. Därmed skulle sammanlagt 4 av de å personalförteckningen upptagna 7 lektorstjänsterna komma att uppehållas.

Överstyrelsen har beträffande sina förslag här ovan närmare anført bland annat följande.

Överstyrelsen har endast medtagit sådana tjänster, ifråga om vilka ett avböjande skulle medföra mera avsevärda olägenheter för de läroverk, för vilka ändringar i organisationen avsetts.

I sina petita för budgetåret 1941/42 framhöll överstyrelsen, att med besättande av de behövliga lektorstjänsterna vid högre allmänna läroverket för flickor i Örebro samt högre allmänna läroverket i Haparanda, trots de därav följande nackdelarna, kunde anstå på grund av att viss samläsning mellan

L ä r o v e r k	Antal klassavdelningar 1945/46	Beräknat antal klassavdelningar 1946/47		Nuvarande antal		Föreslagna nya	
		i hela läroverket	i gymnasiet	lektorstjänster	adjunkt- och ämneslärarinnetjänster	lektorstjänster	adjunktstjänster
Högre allmänna läroverket i Boden . . .	18	18	7	4	10	2	—
» » » i Haparanda .	17	17	7	4	11	1	—
» » » i Hässleholm .	19	19	6	5	10	1	1
» » » i Ludvika . .	12	14	6	2	7	2	—
» » » för gossar i Malmö	34	35	17	11	23	—	1
» » » i Motala . . .	20	21	10	6	11	—	1
» » » i Sollefteå . .	12	15	4	1	9	2	—
» » » för flickor å Södermalm i Stockholm . .	19	21	8	5	9	1	1
» » » i Västervik .	19	21	7	5	10	1	—
» » » för flickor i Örebro	14	14	7	5	7	1	—
» » » i Örnsköldsvik	21	23	6	2	14	2	—
Samrealskolan i Enskede	10	14	—	—	6	—	3
» i Ängby	11	15	—	—	7	—	2

latin- och reallinjerna väntades vara genomförbar. För det sista läroverket tillkom dessutom som ytterligare skäl för uppskov svårigheterna att få de redan beviljade tjänsterna besatta med ordinarie innehavare. De anförda skälen för uppskov ha numera förlorat i styrka. Särskilt vill överstyrelsen framhålla, att samtliga 4 hittills inrättade lektorstjänster vid högre allmänna läroverket i Haparanda från och med år 1946 torde bli besatta med ordinarie innehavare.

Högre allmänna läroverket för flickor å Södermalm i Stockholm är med sina 8 väl besatta gymnasieavdelningar det enda läroverk med ett så omfattande gymnasium och mindre än 6 lektorer. Överstyrelsen vill därför liksom föregående år på det livligaste tillstyrka inrättandet av den sjätte lektorstjänsten från och med budgetåret 1946/47. Då därjämte läroverket för läsåret 1945/46 har ej mindre än 32,3 procent lärare över stat, är behovet av även en ny adjunktstjänst synnerligen stort.

Vad beträffar de högre allmänna läroverken i Boden och Hässleholm får överstyrelsen bestämt avråda från uppskov med inrättande av de föreslagna lektorstjänsterna. Båda läroverken ha nu erhållit fullständiga gymnasier, det förra från och med läsåret 1945/46, det senare från och med läsåret 1944/45. Dessutom är behovet av nya ordinarie befattningar mycket stort vid båda läroverken. Vid högre allmänna läroverket i Boden äro läsåret 1945/46 31,8 procent av samtliga lärare över stat, och vid högre allmänna läroverket i Hässleholm är motsvarande procenttal 35,4. Överstyrelsen får därför på det livligaste framhålla det stora behovet även av den föreslagna nya adjunktstjänsten vid detta senare läroverk.

Överstyrelsen vill även på det kraftigaste tillstyrka inrättandet av de föreslagna nya lektorstjänsterna vid de högre allmänna läroverken i Örnsköldsvik, Ludvika och Sollefteå. Läroverket i Örnsköldsvik får läsåret 1946/47 6 gymnasieavdelningar men har endast 2 lektorsbefattningar på stat. Detta läroverk har redan för budgetåret 1945/46 26,7 procent ämneslärare över stat. Även med 2 nya lektorstjänster torde detta procenttal sannolikt komma att stiga till budgetåret 1946/47. Läroverket i Ludvika får läsåret 1946/47 fullständigt gymnasium på båda linjerna och har endast 2 lektorstjänster. Procenttalet lärare över stat är innevarande läsår 37,5, varför behovet av nya lektorstjänster är utomordentligt stort. Läroverket i Sollefteå får läsåret 1946/47 4 gymnasieavdelningar men har endast 1 lektorstjänst. Procenttalet lärare över stat är läsåret 1945/46 28,8, varför även här ett stort behov av nya ordinarie befattningar förefinnes.

Vid högre allmänna läroverket i Västervik kommer det nyupprättade realgymnasiet att vara färdigorganiserat från och med läsåret 1946/47. För denna nyinrättade gymnasielinje har hittills endast 1 ny lektorstjänst beviljats, varför behovet av den nu föreslagna lektorstjänsten är synnerligen stort, särskilt om man tager i betraktande att procenttalet lärare över stat vid sagda läroverk uppgår till ej mindre än 32.

Till följd av att en treårig gymnasielinje nyinrättats vid högre allmänna läroverket i Motala har behovet av nya ordinarie tjänster vid detta läroverk stigit. Då läroverket med budgetåret 1945/46 erhöi en ny lektorstjänst, anser överstyrelsen, att den nya tjänst, som till följd av omorganisationen blir erforderlig för budgetåret 1946/47, bör vara en adjunktstjänst.

Till följd av att nya årsklasser med nya parallellavdelningar måst inrättas inom den fyraåriga reallinjen vid högre allmänna läroverket för gossar i Malmö bli nya lärarkrafter erforderliga. Då läroverket redan har 11 lektorstjänster, anser överstyrelsen lämpligare att för budgetåret 1946/47 en ny adjunktstjänst inrättas.

Samrealskolorna i Enskede och Ängby i Stockholm beräknas erhålla vardera 4 nya klassavdelningar för läsåret 1946/47, varför de nya adjunktstjänsterna, 3 vid den förra och 2 vid den senare, äro synnerligen behövliga.

I sina petita år 1939 framlade skolöverstyrelsen en utredning angående proportionen mellan ordinarie och icke-ordinarie lärare vid de allmänna läroverken, vilken anbefallts av Kungl. Maj:t den 9 juni 1939. På grundval av denna utredning föreslog överstyrelsen inrättande av ett stort antal nya tjänster, fördelade på tre år. Till följd av det utbrutna kriget och därav föranledda utomordentliga förhållanden kunde överstyrelsens förslag icke realiseras ens i mindre omfattning.

I anslutning härtill har överstyrelsen nu anført bland annat följande.

Överstyrelsen vill, i likhet med vad som skett i de närmast föregående årens petita, framhålla, att den i nyssnämnda utredning påvisade ogynnsamma proportionen mellan ordinarie och icke-ordinarie lärare alltjämt finnes vid många läroverk och ingalunda minskats. Vid ett fåtal av de sämst ställda läroverken ha förhållandena kunnat förbättras genom att vid uppkomna ledigheter lärartjänster överflyttats från läroverk med förhållandevis få lärare över stat. Ifrågavarande olägenheter kvarstå dock alltjämt vid ett alltför stort antal läroverk och ha endast i ringa grad påverkats av de under senare år företagna

tillfälliga besparingsåtgärderna: ökning av lärarnas tjänstgöring, inställd delning av nybörjarklasser i modersmålet och främmande levande språk, indragning av vissa gymnasie- och realskolelinjer. Den mest ogynnsamma fördelningen av ordinarie och icke-ordinarie lärare finnes nämligen dels vid vissa mindre samrealskolor, dels vid vissa högre allmänna läroverk, som snabbt utvecklats under senare år. Vid den förra kategorien skolor medföra besparingsåtgärderna endast ganska obetydliga verkningar, vid den senare kategorien åter, där åtgärderna medföra en större absolut minskning av lärarbehovet, har detta motverkats av läroverkets fortgående utveckling.

De läroverk, vid vilka proportionen mellan ordinarie och icke-ordinarie lärare är mest ogynnsam, återfinnas i en av överstyrelsen upprättad översiktstabell.¹

I tabellen har införts en kolumn, upptagande 93 nya tjänster, som erfordras utöver förut föreslagna tjänster, om proportionen av lärare över stat skall nedbringas till 20 procent. De s. k. extralärarsakkunniga räknade med ett procenttal av 7, överstyrelsen i sina petita till 1940 års riksdag med 10. Överstyrelsen anser allt fortfarande, att nämnda procenttal icke utan olägenheter för läroverken kan överstiga 10, men med hänsyn till de direktiv, som chefen för ecklesiastikdepartementet meddelat i propositionen 1943: 150 (sid. 105), anser sig dock överstyrelsen även detta år böra räkna med det högre procenttalet, men uttalar den förhoppningen, att krisårens restriktiva politik vid nyinrättandet av tjänster helt måtte hävas till ett kommande år. För läsåret 1943/44, första gången den höga proportionssiffran 20 procent tillämpades, visade sig behovet vara 87 tjänster, för läsåret 1944/45 hade det stigit till 119. Läsåret 1945/46 visar visserligen i förhållande härtill någon minskning, från 119 till 93. För att åstadkomma denna minskning ha 14 tjänster överflyttats från läroverk med liten proportion tjänster över stat och riksdagen har beviljat inrättandet av 34 nya tjänster, vilket borde medfört en minskning till 71 i händelse av stationärt behov av lärartjänster. Behovet av nya tjänster har sålunda i själva verket ökats till följd av läroverkens alltjämt fortgående tillväxt.

Beträffande möjligheterna att genom *överflyttning av tjänster* utjämna denna disproportion mellan antalet ordinarie och icke-ordinarie lärare har överstyrelsen anfört följande.

Överstyrelsen har i sina petita för 1943/44 och 1944/45 gjort liknande undersökningar med utgångspunkt från att ordinarie tjänster borde flyttas, så snart proportionen av lärare över stat är mindre än 15 procent i enlighet med de direktiv, som anförts här ovan.

Av en av överstyrelsen upprättad tabell (se handlingarna i ärendet), framgår, att sammanlagt 27 lärartjänster finnas, som med utgångspunkt från nyssnämnda procentberäkning skulle kunna förflyttas. Av dessa tjänster bli inga lektorstjänster tillgängliga för flyttning utan endast adjunkts- och ämneslärarinnetjänster, och av dessa bli endast ett fåtal tillgängliga under innevarande och nästa budgetår. Överstyrelsen räknar nämligen med att flyttning av tjänst från ett läroverk endast bör äga rum efter ordinarie innehavares avgång. Enligt en utförd överslagsberäkning skulle endast 11 adjunktstjänster bli lediga för flyttning intill utgången av 1946 genom nuvarande innehavares avgång med pension. Härtill torde komma ett mindre men oförutsebart antal

¹ Beträffande denna hänvisas till handlingarna i ärendet.

tjänster, som bli lediga genom innehavarens avgång av andra orsaker än avsked med pension.

Under det att antalet ordinarie tjänster, som kunde överflyttas, i petita för 1944/45 beräknades till 57 och i petita för 1945/46 till 43, har siffran nu sjunkit till 27. Möjligheten att besätta nya tjänster genom överflyttning från andra läroverk är sålunda snart uttömd.

Överstyrelsen konstaterar därefter, att det efter utnyttjande av de för överflyttning till andra läroverk disponibla 11 tjänsterna således skulle återstå (93 — 11 =) 82 nya ordinarie tjänster, som borde inrättas utöver de förut föreslagna tjänsterna vid läroverk under upprättande eller omorganisation. Beträffande frågan, av vad art dessa tjänster lämpligen böra vara, har överstyrelsen först framhållit, att några ytterligare ämneslärarinnetjänster icke, med hänsyn bland annat till vad chefen för ecklesiastikdepartementet uttalat i propositionen 1939:211, sid. 53, borde inrättas annat än i samband med förstatligande av kommunal mellanskola. Därefter har överstyrelsen kommit in på frågan om lektorsrepresentationen vid läroverken och därvid anfört bland annat följande.

Behovet av nya lektorstjänster vid vissa läroverk kan för närvarande icke tillgodoses genom att taga i anspråk lektorstjänster vid andra läroverk. Det förhåller sig nämligen så, att det antal lektorer, som av extralärarsakkunniga tilltänkts varje särskilt läroverk, på intet enda ställe blivit genom följande förskjutningar överflödigt stort. Antalet klassavdelningar på gymnasiet har ingenstädes nedgått, men i stället på sina håll kraftigt ökat.

Det förhållandet har ofta påtalats, att ett oproportionerligt stort antal av gymnasiets lärotimmar vid somliga läroverk måste bestridas av andra lärare än lektorer eller lektorskompetenta. Om man fasthåller vid de beräkningar, som skedde i samband med 1927 års riksdagsbeslut och som beträffande lektorsrepresentationen bland annat inneburo, att läroverk, omfattande 6 à 7 gymnasieavdelningar, erhöle 6 lektorstjänster, så finnes till att börja med ingen anledning att nu överflytta någon lektor från något läroverk. Men däremot synes det rimligt, att en del läroverk få en förstärkt lektorsrepresentation.

I sitt underdåniga utlåtande den 27 maj 1935 angående 1927 års skolsakkunnigas utredning och förslag rörande praktisk lärokurs för blivande lärare vid de allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter uttalade sig skolöverstyrelsen för att med vissa undantag varje vid en provårsanstalt förekommande ämne borde representeras av ett ämneslektorat. I detalj kunna ämneskombinationerna växla från fall till fall, bland annat med hänsyn till de växlingar, som ur ämnessynpunkt kunna inträda på rektorstjänsten. Men i stort sett skulle överstyrelsen anse följande ämnen eller ämneskombinationer lämpliga, nämligen vid latinläroverk, dit sällan eller aldrig hänvisas lärarkandidater i ämnena matematik, fysik och kemi: kristendomskunskap och filosofi, modersmålet, latin och grekiska, tyska, engelska, franska, historia med samhällslära, geografi, matematik, biologi med hälsolära, fysik och kemi, således 11 lektorstjänster; vid realläroverk: kristendomskunskap och filosofi, modersmålet, tyska, engelska, franska, historia med samhällslära, geografi, matematik, biologi med hälsolära, fysik, kemi, således 11 lektorstjänster; vid läroverk med både latin- och realgymnasium: kristendomskunskap och filosofi,

modersmålet, latin och grekiska, tyska, engelska, franska, historia med samhällslära, geografi, matematik, biologi med hälsolära, fysik, kemi, således 12 lektorstjänster.

Under hänsynstagande till nu anförda synpunkter har överstyrelsen för varje högre allmänt läroverk beräknat antalet behövlige lektorstjänster. Sammanfattningsvis kan resultatet av utredningen, beträffande vars detaljer hänvisas till handlingarna i ärendet, angivas sålunda, att utöver förut föreslagna 13 nya lektorstjänster ytterligare 38 sådana tjänster skulle behöva inrättas. Av dessa anser sig emellertid överstyrelsen för nästa budgetår böra föreslå endast ett ofrånkomligt minimum, nämligen 4 lektorstjänster enligt följande tablä.

Läroverk	Beräknat antal gymnasieavdelningar 1946/47	Nuvarande antal lektorstjänster	Antal erforderliga lektorstjänster 1946/47	Föreslagna nya lektorstjänster	Anm.
Högre allmänna läroverket i Borås	10	6	8	1	
Högre allmänna läroverket i Bromma	16	9	12	1	provårs-läroverk
Högre allmänna läroverket för flickor å Norrmalm i Stockholm	14	10	12	1	»
Högre allmänna läroverket i Umeå	13	9	12	1	»

Efter frånräknande av de sålunda föreslagna 4 lektorstjänsterna från det i det föregående angivna totala antalet behövlige lärare, 82, har överstyrelsen förordat inrättandet av ytterligare 78 ordinarie adjunktstjänster, nämligen 4 vid högre allmänna läroverket i Borås, 3 vid vart och ett av högre allmänna läroverken i Härnösand och Ludvika, högre allmänna läroverket för flickor å Södermalm i Stockholm och högre allmänna läroverket i Västervik samt vid samrealskolan i Tomelilla, 2 vid vart och ett av högre allmänna läroverken i Hässleholm, Falun, Sollefteå, Uddevalla, Västerås och Örnsköldsvik samt samrealskolorna i Vara och Varberg, 1 vid vart och ett av högre allmänna läroverken i Boden, Eslöv och Haparanda, högre allmänna läroverket för gossar i Hälsingborg, högre allmänna läroverken i Kristianstad, Motala, Nyköping, Skara, Skellefteå, Skövde, Södertälje, Visby och högre allmänna läroverket för flickor i Örebro, vid realskolan i Malmö, samt vid var och en av samrealskolorna i Avesta, Bollnäs, Borlänge, Enköping, Falköping, Filipstad, Gudmundrå, Hedemora, Hörby, Karlshamn, Karlskoga, Kiruna, Köping, Lidköping, Ljusdal, Malmberget, Mora, Nederkalix, Piteå, Ronneby, Enskede i Stockholm, Ängby i Stockholm, Säffle, Söderhamn, Sölvesborg, Tranås, Vetlanda, Värnamo och Ängelholm.

Slutligen har överstyrelsen undersökt lärarbehovet vid de kommunala mellanskolor, som äro eller avses komma under

förstatligande. Från och med budgetåret 1944/45 äro 20 kommunala mellanskolor under förstatligande och från och med innevarande budgetår skola ytterligare 19 sådana skolor förstatligas. För nästa budgetår räknar överstyrelsen med ett påbörjat förstatligande av 24 nya kommunala mellanskolor. Under första året av förstatligandet inrättas vid varje skola en rektors- och en adjunktstjänst, vilken senare dock tills vidare ej skall uppehållas. Överstyrelsen räknar med att av de under förstatligande från och med budgetåret 1944/45 varande kommunala mellanskolorna den i Solna bör tillföras ytterligare två lärartjänster och övriga vardera en lärartjänst, eller sammanlagt 21 nya lärartjänster, varav 16 adjunks- och 5 ämneslärarinnetjänster. Vidare bör enligt överstyrelsens beräkningar var och en av de från och med innevarande budgetår under förstatligande varande mellanskolorna tillföras en ordinarie lärartjänst, vilket sammanlagt blir 19 nya lärartjänster, varav 13 adjunks- och 6 ämneslärarinnetjänster. Dessa tjänster skulle besättas genom överflyttning av lärare från respektive kommunala mellanskolor. Därtill skulle komma en rektorstjänst vid envar av de 24 kommunala mellanskolor, vilka avsåges komma under förstatligande från och med budgetåret 1946/47.

S a m m a n f a t t n i n g s v i s kan alltså skolöverstyrelsens förslag beträffande de ordinarie ämneslärartjänsterna angivas sålunda, att nästa budgetår följande nya tjänster skola inrättas, nämligen 24 rektorstjänster, (13 + 4 =) 17 lektorstjänster, (9 + 78 + 16 + 13 =) 116 adjunktstjänster och 11 ämneslärarinnetjänster. Därtill kommer, att överstyrelsen föreslagit återbesättande av en för närvarande på grund av riksdagsbeslut vakant lektorstjänst vid statens normalskola.

I detta sammanhang må vidare nämnas, att överstyrelsen i samband med sina framställningar om inrättande av statliga gymnasier i Arvika, Söderhamn och Varberg föreslagit dels ombildning av rektorstjänsterna vid därvarande samrealskolor från lönegraden E 8 till E 11, dels ock inrättande från och med budgetåret 1946/47 av 2 lektorstjänster vid vart och ett av de föreslagna nya gymnasierna.

Sveriges yngre läroverkslärares förening har anhållit, att 100 nya ordinarie lärartjänster måtte inrättas vid läroverken under vart och ett av budgetåren 1946/49 utöver det antal ordinarie tjänster, som erfordrades på grund av läroverkens utvidgning efter budgetåret 1945/46. Härigenom skulle vinnas, att antalet lärare över stat kunde nedbringas till omkring 10 procent av samtliga ämneslärare, vilket syntes föreningen mycket eftersträfvansvärt. Föreningen framhåller, att antalet icke-ordinarie lärare vid läroverken för närvarande utgjorde i medeltal 21 procent av samtliga lärare, vilket innebure samma ogynnsamma proportion som år 1935, då riksdagen i anledning därav beslutade inrättandet av 294 nya ordinarie tjänster. Genomsnittsåldern för utnämning till ordinarie lärartjänst hade de senaste åren utgjort 39 à 40 år. Detta finge anses vara synnerligen otillfredsställande. År 1944 hade antalet adjunktskom-

petenta icke-ordinarie lärare i ålder över 35 år utgjort 69 procent av samtliga lärare av ifrågavarande kategori; motsvarande procenttal hade år 1935 utgjort 49.

Skolöverstyrelsen har i anledning av förenämnda framställning framhållit, att lärarna över stat visserligen under senare år fått en något säkrare ställning genom inrättandet av ett relativt stort antal extra ordinarie adjunkts-tjänster,¹ men att denna fördel likväl motverkades av det förhållandet, att genom sen befordran till ordinarie tjänst de flesta adjunkter numera uppnådde slutlönen som ordinarie först bortåt femtioårsåldern. Överstyrelsen ansåge sig icke för närvarande kunna taga ställning till föreningens framställning i hela dess vidd. Så länge 1940 års skolutredning icke avgivit något betänkande rörande läroverkens organisation, kunde man ännu icke överblicka behovet av lärarkrafter så långt fram som till budgetåret 1948/49. Överstyrelsen ville emellertid erinra, att dess förslag i det föregående i fråga om nya ordinarie tjänster ganska långt tillmötesginge föreningens önskemål, i vad desamma avsåge budgetåret 1946/47.

Statskontoret har beträffande de föreslagna tjänsterna vid läroverk, som befinna sig under upprättande eller omorganisation eller vilkas upprättande eller omorganisation nyligen fullbordats utan att deras behov av nya tjänster hittills blivit tillfullo tillgodosett, endast tillstyrkt sammanlagt 9 lektors- och 6 adjunktstjänster.

Statskontoret har härom anfört:

Läroverksorganisationens utbyggande och beslutade omfördelningar av utbildningslinjer vid de särskilda läroverken medföra givetvis växlingar i lärarbehovet. Under de senare åren har av angiven anledning uppstått ett behov vid åtskilliga läroverk av nya lärartjänster. Besparingssträvandena under krisåren ha föranlett, att detta behov i mera begränsad omfattning än tidigare tillgodosetts genom inrättande av ordinarie tjänster. För att utjämna sålunda uppkommen eftersläpning men även för att tillgodose nytt lärarbehov föreslår skolöverstyrelsen inrättande av ett väsentligt antal befattningar, 13 lektorstjänster och 9 adjunktsbefattningar. Även statskontoret anser, att en förstärkning av antalet lektorer nu bör komma till stånd. Med hänsyn till det läge, vari frågan om läroverkens organisation för närvarande befinner sig, bjuder emellertid enligt ämbetsverkets mening försiktigheten, att endast det mest trängande behovet av nya befattningar tillgodoses. Statskontoret finner för sin del gymnasieavdelningarnas antal läsåret 1946/47 i första hand motivera en ny lektorstjänst vid ett vart av högre allmänna läroverken i Boden, Haparanda och för flickor å Södermalm i Stockholm samt två befattningar vid ett vart av läroverken i Ludvika, Sollefteå och Örnsköldsvik. Däremot anser sig ämbetsverket icke kunna tillstyrka en ytterligare förstärkning av lektorstjänsterna vid gymnasiet i Boden eller nya sådana befattningar vid läroverken i Hässleholm, Västervik och flickläroverket i Örebro. Icke heller förefaller det motiverat att redan läsåret 1946/47 besätta ännu en lektorstjänst vid statens normalskola. Vad beträffar adjunktsbefattningar synas tillräckliga

¹ Antalet e. o. adjunktstjänster har sedan budgetåret 1940/41 höjts från 205 till 320.

skäl knappast föreligga att inrätta mer än sex nya tjänster eller en vid högre allmänna läroverket för flickor å Södermalm i Stockholm samt 3 respektive 2 vid samrealskolorna i Enskede och Ängby. Klassavdelningarnas antal synes i och för sig icke motivera nya tjänster vid läroverken i Hässleholm, Motala och för gossar i Malmö. Åtminstone lärers behovet av adjunkter vid samrealskolorna i Enskede och Ängby i första hand böra kunna tillgodoses genom förflyttning av tjänster från andra bättre ställda läroverk (jfr statskontorets utlåtande den 7 oktober 1944 rörande petita för budgetåret 1945/46).

Statskontoret har vidare avstyrkt skolöverstyrelsens förslag om inrättandet av nya tjänster i syfte att ernå en bättre proportion mellan antalet ordinarie och icke-ordinarie lärare och en bättre lektorsrepresentation vid vissa läroverk samt har i dessa hänseenden anfört följande.

Då frågan om den högre skolundervisningens organisation för närvarande är föremål för 1940 års skolutrednings övervägande, förefaller det icke tillrådligt att av nu angivna orsaker upptaga frågan om inrättande av nya ordinarie tjänster till övervägande. Beaktas må vidare, att av befintliga 593 icke-ordinarie ämneslärare ej mindre än 356 inneha pensionsberättigande extra ordinarie befattningar (320 adjunkter och 36 ämneslärarinnor). Återstående 237 icke-ordinarie lärare, vilka icke ha pensionsrätt, utgöra endast 8,4 procent av hela lärarkåren. Proportionen mellan ordinarie, extra ordinarie och övriga icke-ordinarie lärare förefaller med hänsyn härtill enligt statskontorets mening för lärarnas del fullt tillfredsställande. I allt fall torde den vara avsevärt mycket förmånligare än den, som ifrågakommer för allmänna civilförvaltningens tjänstemannakategorier i allmänhet. Statskontoret kan vid nu angivna förhållanden icke tillstyrka några nya tjänster för ernående av ett förmånligare relationstal mellan ordinarie och icke-ordinarie lärare vid läroverken. Vid sådant förhållande saknar ämbetsverket anledning att uttala sig rörande den av överstyrelsen i samband härmed ställda frågan om ökad lektorsrepresentation vid vissa läroverk. Det må endast i detta sammanhang framhållas, att undervisningen vid de tekniska gymnasierna bestrides i icke oväsentlig utsträckning av extra ordinarie adjunkter.

I anledning av statskontorets utlåtande har *Sveriges yngre läroverkslärares förening* i förnyad skrivelse anfört i huvudsak följande.

Föreningen måste inlägga sin gensaga mot en uppfattning, som utgår från att pensionsrätten för extra ordinarie adjunkter skulle vara en förmån av en sådan storleksordning, att den i och för sig skulle kunna kompensera förlusten av en normal befordran inom rimlig tid. Det har aldrig varit de yngre läroverkslärares mål — lika litet som skolöverstyrelsens — att de extra ordinarie befattningarna skulle komma att utgöra en sorts »andra klassens adjunkturen» av mer eller mindre permanent art. I ett flertal skrivelser med underdånig anhållan om ett utökande av antalet extra ordinarie adjunktstjänster har Sveriges extralärareförening och senare Sveriges yngre läroverkslärares förening framhållit, att eventuella nya sådana tjänster borde betraktas såsom ett provisorium, till dess att fredsförhållanden inträdde och nya ordinarie befattningar åter kunde inrättas till ett betryggande antal. Det måste framstå som en uppenbar orättvisa, att möjligheterna till en ordinarie anställning minskas i samma mån som läroverksorganisationen väsentligt utökas.

Trots det utökade antalet extra ordinarie adjunktstjänster, som inrättats från och med innevarande budgetår, intaga fortfarande de yngre lärarna en i fråga om pensionsrätt och andra förmåner ogynnsammare ställning än motsvarande tjänstemannakategorier inom civilförvaltningen, där befordran till extra ordinarie tjänst sker efter betydligt lägre antal tjänsteår än inom lärarekåren. De yngre lärarnas önskemål har därför alltid varit, att varje adjunktskompetent extra adjunkt skulle antagas till extra ordinarie adjunkt. Det för alla lärarkategorier rimligaste sättet att i någon mån förverkliga ett sådant önskemål torde under nuvarande förhållanden vara, att antalet ordinarie tjänster väsentligt utökas, varigenom de extra ordinarie tjänsterna komma den nämnda kategorien till del i en proportionellt större omfattning, än vad hittills skett.

I detta sammanhang torde jag få anmäla en framställning från *skolöverstyrelsen* om rätt att återbesätta en lektorstjänst vid högre allmänna läroverket i Uppsala, vars innehavare förordnats till universitetslektor. Enahanda framställning har gjorts beträffande en lektorstjänst vid folkskoleseminariet i Lund. Ifrågavarande ärenden torde med hänsyn till sitt inbördes samband lämpligen böra behandlas i ett sammanhang.

Skolöverstyrelsen har anfört i huvudsak följande.

Överstyrelsen vill först omnämna, att lektorn vid högre allmänna läroverket i Uppsala Olof Gjerdmán är född den 29 april 1883 och varit förordnad till universitetslektor i svenska språket vid Uppsala universitet sedan den 1 juli 1935 och att lektorn vid folkskoleseminariet i Lund Johan Palmér är född den 3 december 1883 och varit förordnad till universitetslektor i svenska språket vid Lunds universitet sedan den 1 juli 1935. Enligt uppgift förordnas båda såsom universitetslektorer för ett år i sänder.

Överstyrelsen kan vitsorda, att för ifrågavarande läroanstalter, högre allmänna läroverket i Uppsala och folkskoleseminariet i Lund, särskilt i deras egenskap av lärarutbildningsanstalter, betydande olägenheter förorsakas av att huvudläraren i modersmålet respektive den ene av lektorerna i modersmålet år efter år är tjänstledig.

På grund härav finner överstyrelsen mycket starka skäl föreligga att avhjälpa det kritiska läge, vari modersmålsundervisningen råkat vid dessa båda läroanstalter. Därvid synes den närmast till hands liggande och samtidigt effektivaste åtgärden vara den i framställningarna föreslagna, nämligen att tjänsterna återbesättas i likhet med ämneslärartjänst, som blivit ledig genom innehavarens förordnande till rektor.

Överstyrelsen vill erinra om bestämmelsen i läroverksstadgan § 174 och i stadgan för folkskoleseminarierna § 134, att då ordinarie lärare vid allmänt läroverk respektive folkskoleseminarium förordnas till rektor vid statlig läroanstalt, hans lärartjänst skall i vanlig ordning tillsättas. Den, som utnämnes till sistnämnda tjänst, skall, därest den till rektor förordnade läraren övertager utövningen av densamma, vara skyldig träda i tjänstgöring vid den läroanstalt, Kungl. Maj:t bestämmer. Genom kungörelsen den 22 juni 1934 (nr 353) infördes enahanda bestämmelse beträffande ordinarie gymnastiklärarbefattning, vars innehavare av Kungl. Maj:t erhåller förordnande att under viss tid uppehålla lärarbefattning i gymnastik eller i lek och idrott vid gymnastiska centralinstitutet.

Det synes överstyrelsen föreligga lika starka skäl att utsträcka tillämpningen av bestämmelsen rörande rektors lärartjänst till här förevarande fall som till det nyss anförda fallet beträffande gymnastiklärartjänst.

På grund av vad ovan anförts, får överstyrelsen hemställa om åtgärder, varigenom den lektorstjänst vid högre allmänna läroverket i Uppsala respektive folkskoleseminariet i Lund, som innehaves av lektorn Gjerdman respektive lektorn Palmér, kan ledigförklaras och tillsättas, varvid skyldighet bör stadgas för den blivande innehavaren att, därest Gjerdman respektive Palmér övertager utövandet av sin lektorstjänst, träda i tjänstgöring vid den läroanstalt, Kungl. Maj:t bestämmer.

Allmänna lönenämnden har icke funnit anledning till erinran mot återbesättande av ifrågakarande lektorstjänster med ordinarie innehavare på sätt överstyrelsen föreslagit. Nämnden har emellertid tillika erinrat om den föreliggande möjligheten att förordna vikarier å tjänsterna med åtnjutande av vikariatslön.

Statskontoret har under vissa förutsättningar ansett sig kunna gå med på ett återbesättande av ifrågakarande lektorstjänster, dock endast med användande av principen med vikariatslön. Ämbetsverket har anført:

För bedömande av det väckta spörsmålet om återbesättande av lektorstjänst, vars innehavare förordnats som universitetslektor, synes främst av intresse att klargöra förordnandets varaktighet. I detta avseende må erinras, att statskontoret i sitt utlåtande den 3 september 1934 angående avlöningsförmåner åt universitetslektorer i svenska språket uttalade, att dessa uppenbarligen borde vara män i sin bästa ålder med bibehållen initiativkraft och oförminskat intresse för sin uppgift. Förmånerna å en dylik tjänst borde därför knappast tillmätas så, att å ena sidan läraren av ekonomiska skäl önskade kvarbliva å befattningen och å andra sidan vederbörande myndighet av samma skäl kunde känna sig mer eller mindre bunden att bibehålla honom å tjänsten, trots att han på grund av tilltagande ålder eller av annat skäl icke längre kunde förväntas helt fylla de krav, som borde ställas å honom.

Vid anmälan av frågan om inrättande av dylika universitetslektorat anförde föredragande departementschefen bland annat, att då förordnande å tjänsterna vore avsett att meddelas för en begränsad tid, det icke skäligen kunde påräknas, att verkligt dugande krafter ville ställa sig till förfogande, därest icke särskilda förmåner av ekonomisk natur vore förenade med ett sådant förordnande.

Allt sedan ifrågakarande befattningar tillkommo den 1 juli 1935 ha förordnanden å tjänsterna visserligen meddelats för begränsad tid — ett eller såsom föreskrivits i de bestämmelser, som meddelats rörande befattningarna, högst tre år — men under alla 10 åren innehafts av samma personer, vilka även förutsättas skola erhålla förnyade förordnanden intill dess de under år 1948 uppnå pensionsåldern.

I betraktande härav får statskontoret uttala, att, därest liksom hittills förordnanden å tjänsterna kunna förutsättas bli av längre varaktighet, bärande skäl synas föreligga att vidtaga åtgärder för återbesättande av de lärartjänster, vilkas ordinarie innehavare förordnas som universitetslektorer. I anslutning till vad allmänna lönenämnden uttalat vill statskontoret emellertid för dylika fall förorda användande av den inom civilförvaltningen tillämpade principen

med vikariatslön. Skulle däremot de skäl ämbetsverket tidigare anfört i sitt utlåtande den 3 september 1934 anses motivera en faktisk begränsning av förordnandena till exempelvis tre år, synes det mera tveksamt, om åtgärder i framställningens syfte böra vidtagas.

Skolöverstyrelsen har i anledning av allmänna lönenämndens och statskon-torets utlåtanden vidhållit sitt tidigare förslag, samt anfört:

Förslaget att bestämmelsen om vikariatslön skulle tillämpas i ifrågavarande fall, kan överstyrelsen icke finna vara en tillfredsställande lösning av proble-met. Förordnande med vikariatslön kunde ifrågakomma för adjunkt eller icke-ordinarie lärare. Om den förordnade skall ha möjlighet att på ett i alla av-seenden tillfredsställande sätt kunna fungera som huvudlärare vid ifrågava-rande lärarutbildningsanstalter i universitetsstäder, synes man böra förutsätta, att han är väl kvalificerad även i vetenskapligt hänseende. Härigenom be-gränsas i hög grad antalet lämpliga aspiranter. På grund av förordnandets karaktär av icke-ordinarie tjänst och den lägre lönen i jämförelse med mot-svarande ordinarie tjänst torde man ej heller kunna påräkna, att en eventuell välmeriterad aspirant är villig att mottaga dylikt förordnande under längre tid. En dylik vikarie torde nämligen snart kunna påräkna ordinarie tjänst vid läroverk på välbelägen ort. De olägenheter, som äro förknippade med nu rådande förhållanden, torde därför icke effektivt kunna avhjälpas genom den föreslagna åtgärden.

Överstyrelsen vill vidare framhålla, att svårigheter knappast skulle yppa sig på grund av att den ordinarie innehavaren kunde komma att återtaga ut-övandet av sin tjänst. Även om man skulle antaga, att sannolikheten för den nämnda eventualitetens inträffande skulle vara större än för motsvarande situation vid tjänst, vars innehavare förordnats som rektor, så synes man icke behöva räkna med svårigheter att placera tjänstens andra innehavare på annan tjänst. Under 10-årsperioden 1935—44 har i genomsnitt fem lektorstjänster per år varit lediga i ämneskombination, som här kan komma ifråga. Det synes icke föreligga skäl att antaga någon förändring häruti för kommande år, då modersmålskombinationer äro vanliga i lektorstjänster vid allmänna läro-verk och folkskoleseminarier (ungefär var 5:e tjänst innehåller modersmålet).

1945 års universitetsberedning har tillstyrkt skolöverstyrelsens framställ-ning. Beredningen har emellertid icke varit beredd att i detta sammanhang göra något uttalande angående universitetslektorernas ställning i framtiden.

Övningslärare.

Skolöverstyrelsen har föreslagit inrättande av *dels* fem nya teckningslärar-tjänster, nämligen vid högre allmänna läroverken i Borås och Umeå, högre allmänna läroverket för gossar i Malmö samt samrealskolorna i Kiruna och Ljusdal, *dels* 8 nya gymnastiklärartjänster, nämligen vid högre allmänna läro-verket för gossar i Malmö och högre allmänna läroverket i Ludvika samt samrealskolorna i Hallsberg, Karlskoga, Nederkalix, Sölvesborg, Tranås och Vara, *dels* ock 4 nya lärartjänster i kvinnlig slöjd vid högre allmänna läro-verket för flickor å Södermalm i Stockholm, högre allmänna läroverket i Västerås, statens normalskola samt samrealskolan i Ängby. Överstyrelsen har

därvid framhållit, att överstyrelsen endast ansett sig böra föreslå inrättande av ordinarie övningslärartjänster antingen vid läroverk, där respektive övningsämnen ha förhållandevis stort antal veckotimmar, minst 19, men ordinarie lärare saknas, eller vid läroverk, där ordinarie lärare finnes, men antalet undervisningstimmar i ämnet, som icke bestridas av den ordinarie läraren, uppgår till minst 34.

Statskontoret har avstyrkt förslaget om nya övningslärartjänster, enär frågan om övningslärarnas avlönings- och anställningsförhållanden för närvarande vore föremål för överväganden inom 1941 års lärarlönesakkunniga. Med hänsyn till att förslag rörande reglering av övningslärarnas ställning torde kunna förväntas inom en icke alltför avlägsen framtid, syntes enligt statskontorets mening några nya ordinarie tjänster icke nu böra inrättas.

Vaktmästarpersonalen.

Skolöverstyrelsen har föreslagit *dels* att en extra ordinarie vaktmästarbefattning i lönegraden Eo 5 vid högre allmänna läroverket i Skellefteå måtte omändras till ordinarie tjänst i lönegraden A 6, *dels ock* att den nuvarande vaktmästartjänsten i lönegraden A 5 vid samrealskolan i Filipstad måtte uppflyttas till lönegraden A 6. Det syntes överstyrelsen lämpligast för arbetets rätta bedrivande, att vid läroverk av ungefär samma storlek och därför med i stort sett samma arbetsåligganden för vaktmästarpersonalen denna erhöle likartade anställningsvillkor.

Statskontoret har icke funnit anledning till erinran mot dessa förslag.

Anslagsberäkningen.

Beträffande denna inhämtas av skolöverstyrelsens framställningar bland annat följande.

Kostnaderna för de nu befintliga ordinarie tjänsterna beräknar överstyrelsen med utgångspunkt från nu gällande bestämmelser på följande sätt:

nettolön enligt löneplan	kronor	21 900 000
kallortstillägg	»	44 000
vikariatsersättningar	»	50 000

Summa kronor 21 994 000.

För budgetåret 1946/47 tillkomma enligt överstyrelsens beräkningar följande ökning (+) av utgifterna i avrundade tal (härvid ha borträknats de kostnader för ombildning av rektorstjänster och inrättande av ytterligare lektorstjänster, som skulle ha uppstått vid bifall till överstyrelsens förslag om upprättande av nya statliga gymnasier):

1. Automatisk ökning av kostnaderna för undervisning i övningsämnen genom ordinarie lärare	kronor +	132 000
2. Inrättandet av 24 rektors-, 17 lektors-, 116 adjunkts-, 11 ämneslärarinne-, 5 teckningslärar- och 8 gymnastiklärartjänster, 4 lärartjänster i kvinnlig slöjd, 1 vaktmästartjänst i lönegraden A 6 samt uppflyttning av en vaktmästartjänst från lönegraden A 5 till lönegraden A 6, ävensom besättande av två vakanta lektorstjänster	» +	1 354 000
	Summa ökning kronor	1 486 000.

Ifrågavarande anslagspost skulle alltså i anslutning till skolöverstyrelsens beräkningar böra uppföras med (21 994 000 + 1 486 000 =) 23 480 000 kronor.

Vid de kommunala mellanskolor, vilkas förstatligande är avsett att påbörjas nästa budgetår, böra rektorstjänster inrättas med lönegradsplacering enligt av 1944 års riksdag fastställda grunder.

Skolöverstyrelsen har föreslagit inrättandet av sammanlagt 17 nya lektorstjänster jämte återbesättande av en vakant lektorstjänst vid statens normalskola. Av dessa tjänster äro 13 nya lektorstjänster och tjänsten vid statens normalskola betingade av organisatoriska skäl. Då jag finner dessa tjänster ofrånkomliga, vill jag alltså förorda inrättandet av de föreslagna nya lektorstjänsterna med den av överstyrelsen förordade fördelningen ävensom tillsättande av ytterligare en lektorstjänst vid statens normalskola. Vid sistnämnda läroverk skulle således vid bifall till detta förslag under nästa budgetår 3 lektorstjänster ej få uppehållas. Övriga 4 av de av överstyrelsen föreslagna nya lektorstjänsterna representera endast en mindre del av det relativt stora antal nya lektorat, som skulle behöva inrättas för ernående av en enligt överstyrelsens uppfattning tillfredsställande lektorsrepresentation vid de högre allmänna läroverken. Av de nu ifrågasatta tjänsterna skulle 3 tillfalla provarsläroverk och 1 läroverket i Borås. Enahanda förslag beträffande sistnämnda tjänst ansåg sig min företrädare i ämbetet icke kunna biträda föregående år. Framställningen synes nu icke längre kunna avvisas. Med hänsyn till den viktiga uppgift, provarsanstalterna ha att fylla i fråga om lärarutbildningen, anser jag i likhet med överstyrelsen starka skäl tala för att de utrustas med ett relativt sett något större antal lektorsbefattningar än övriga läroverk. Dock synes med hänsyn till svårigheten att besätta den föreslagna lektorstjänsten vid läroverket i Umeå i de ämnen, varom närmast skulle bli fråga, med inrättandet av ifrågavarande tjänst tills vidare böra anstå. Jag förordar alltså, att en ny lektorstjänst inrättas vid vart och ett av de högre allmänna läroverken i Borås och Bromma samt vid flickläroverket å Norrmalm i Stockholm.

Beträffande frågan om nya adjunktstjänster vill jag till en början

biträda överstyrelsens förslag om inrättande av 3 sådana vid samrealskolan i Enskede, 2 vid samrealskolan i Ängby och 1 vid ett vart av högre allmänna läroverken i Hässleholm, Motala, för gossar i Malmö och för flickor å Södermalm i Stockholm, alltså sammanlagt 9 adjunktstjänster. Behovet av dessa är föranlett av organisatoriska skäl.

Antalet av icke-ordinarie ämneslärare vid de allmänna läroverken bestridda undervisningstimmar uppgår för närvarande till i genomsnitt 21 procent av det totala antalet. Därest även av vikarier bestridd undervisning toges med i beräkningen blir procenttalet 25. Proportionen mellan antalet ordinarie och icke-ordinarie lärare är alltså ogynnsammare än vad man under senare år av statsfinansiella skäl ansett sig böra räkna med, nämligen 20 procent icke-ordinarie lärare. Jag vill erinra, att tidigare räknats med 10 procent; extralärarsakkunniga räknade till och med på sin tid med högst 7 procent. Även om man alltjämt tills vidare räknar med ett så högt tal som 20 procent — vilket jag i och för sig finner motiverat — skulle den fortgående ansvällningen av läroverken — för nästa budgetår beräknad till 136 klassavdelningar, motsvarande ett ytterligare behov av 160 lärare med full tjänstgöring — snart nog väsentligt försämra balansen mellan antalet ordinarie och icke-ordinarie ämneslärare, därest icke samtidigt ett avsevärt antal av de erforderliga nya tjänsterna inrättades som ordinarie. I det föregående har föreslagits inrättandet av sammanlagt 25 nya ordinarie lärartjänster. För undvikande av en ökad disproportion mellan antalet ordinarie och icke-ordinarie ämneslärare måste uppenbarligen ytterligare åtskilliga ordinarie tjänster inrättas. Överstyrelsen har i sådant syfte föreslagit 78 nya adjunktstjänster. Jag anser mig med hänsyn till vad nyss anförts böra biträda detta förslag, vilket icke synes innebära något föregripande av resultaten av pågående utredningsarbete på skolväsendets område. Jag räknar sålunda med att nya adjunktstjänster böra från och med nästa budgetår inrättas i enlighet med skolöverstyrelsens förslag. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om den definitiva placeringen av ifrågavarande tjänster, varvid vissa jämkningar måhända kunna befinnas påkallade.

Överstyrelsens av mig biträdda förslag innebär beträffande nästa budgetår ett tillgodoseende i avsevärd grad av de önskemål i fråga om inrättande av nya ordinarie lärartjänster under de närmaste tre åren, som Sveriges yngre läroverkslärares förening framställt. I likhet med skolöverstyrelsen är jag emellertid icke beredd att för närvarande taga ställning till föreningens framställning i hela dess vidd.

Det fortgående förstatligandet av kommunala mellanskolor kräver vidare automatiskt inrättande av ytterligare ett antal tjänster. Vid de från och med budgetåret 1944/45 under förstatligande varande skolorna komma nämligen nästa budgetår tre klassavdelningar och vid de från och med innevarande budgetår under förstatligande varande skolorna två klassavdelningar att vara förstatligade. Vid den förra gruppen av samrealskolor torde i enlighet med

överstyrelsens förslag böra inrättas sammanlagt 16 adjunkts- och 5 ämneslärarinnetjänster samt vid den senare gruppen sammanlagt 13 adjunkts- och 6 ämneslärarinnetjänster. Ifrågavarande tjänster torde böra besättas genom överflyttning från vederbörande kommunala mellanskolor. Därest någon av adjunktstjänsterna skulle bli tillsatt med icke-adjunktskompetent lärare, torde denne i överensstämmelse med hittills tillämpad praxis — jämför riksdagens skrivelse 1937:469, sid. 21 — böra placeras i 22 lönegraden. Slutligen torde i enlighet med tillämpade principer en ordinarie adjunktstjänst böra inrättas vid var och en av de kommunala mellanskolor, som beräknas komma under förstatligande från och med nästa budgetår. Dessa tjänster böra avses för rektorerna vid de nya samrealskolorna, men tillsvidare icke återbesättas. Då förslag ännu ej föreligger beträffande vilka kommunala mellanskolor som skola börja förstatligas nästa budgetår, torde dessa adjunktstjänster liksom de ovan föreslagna rektorstjänsterna vid ifrågavarande skolor tills vidare ej böra uppföras på personalförteckningen.

Beträffande skolöverstyrelsens förslag om återbesättande av en lektorstjänst vid vartdera av högre allmänna läroverket i Uppsala och folkskoleseminariet i Lund erinrar jag, att innehavarna av dessa tjänster, universitetslektorerna Gjerdman och Palmér, komma att uppnå pensionsåldern redan år 1948. Med all sannolikhet komma de att intill dess inneha fortsatta förordnanden som universitetslektorer. Med hänsyn härtill och till av skolöverstyrelsen framhållna svårigheter att vid ett återbesättande med vikariatslön få för tjänsterna välmeriterade sökande anser jag mig kunna tillstyrka ett återbesättande av nu ifrågavarande båda lektorstjänster med ordinarie innehavare, dock med skyldighet för dessa att, därest Gjerdman respektive Palmér skulle återtaga utövändet av sin lektorstjänst, träda i tjänstgöring vid den läroanstalt, Kungl. Maj:t bestämmer. Kungl. Maj:t torde sålunda böra äga att, därest så med hänsyn till vad förut anförts skulle erfordras, besluta om en tillfällig ökning av antalet lektorstjänster vid de allmänna läroverken respektive folkskoleseminarierna.

Skolöverstyrelsens förslag om inrättande av nya ö v n i n g s l ä r a r t j ä n s t e r kan jag icke till alla delar biträda. I enlighet med den ståndpunkt jag efter samråd med 1941 års lärarlönesakkunniga tidigare intagit vid anmälan av småskoleseminariernas anslagsbehov för nästa budgetår är jag nämligen icke beredd att föreslå inrättandet av ordinarie övningslärtjänst i annat fall, än då innehavaren av densamma avses skola bestrida en undervisning av minst 30 veckotimmar. I enlighet härmed inskränker jag mig till att föreslå dels en teckningslärtjänst vid vart och ett av högre allmänna läroverken i Borås, Umeå och för gossar i Malmö, dels en gymnastiklärtjänst vid sistnämnda läroverk, dels ock en lärtjänst i kvinnlig slöjd vid statens normalskola.

Jag biträder överstyrelsens förslag om förändring av en extra ordinarie v a k t m ä s t a r t j ä n s t vid högre allmänna läroverket i Skellefteå till ordinarie i lönegraden A 6 och om uppflyttning av vaktmästartjänsten vid samrealskolan i Filipstad från lönegraden A 5 till A 6.

I personalförteckningen för de allmänna läroverken böra de ändringar vidtagas, som föranledas av vad jag i det föregående anfört. Därjämte böra å denna uppföras de av 1945 års riksdag i princip beslutade rektors- och adjunktstjänsterna vid de kommunala mellanskolor, som innevarande budgetår börjat förstatligas. Liksom för närvarande torde Kungl. Maj:t böra äga att under nästa budgetår, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämneslärarbefattning vid samläroverk skall tillsättas, besluta, huruvida befattningen skall kungöras ledig såsom adjunkts- eller ämneslärarinnebefattning. På grund av genom Kungl. Maj:ts beslut skedd ombildning av vissa ämneslärarinnetjänster till adjunktstjänster torde antalet ämneslärarinnor böra minskas och antalet adjunkter ökas med 5. Med hänsyn till inträffade eller beräknade förändringar torde vidare dels den å övergångsstat uppförda tjänsten som lärarinna i kvinnlig slöjd i lönegraden A 18 böra utgå ur personalförteckningen och i samband därmed antalet lärarinnor i kvinnlig slöjd i lönegraden A 16 ökas med 1, dels ock antalet adjunktsbefattningar å övergångsstat, nu 33, böra ökas till 41.

Anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän, nu upptagen till 21 926 000 kronor, har av skolöverstyrelsen, med bortråkande av kostnaderna för upprättande av nya statliga gymnasier, för nästa budgetår beräknats till 23 480 000 kronor. Mot överstyrelsens beräkningar finner jag icke annan anledning till erinran än att det enligt dessa beräkningar erforderliga beloppet bör minskas med i runt tal 90 000 kronor med hänsyn till att jag icke tillstyrkt inrättande av samtliga av överstyrelsen föreslagna ordinarie befattningar. Vidare beräknar jag att flertalet av de nyinrättade ordinarie befattningarna icke kunna hinna tillsättas förrän i medeltal halva budgetåret förflutit, varför medelsbehovet under ordinarieposten torde kunna reduceras med ytterligare i runt tal 600 000 kronor. Anslagsposten torde alltså för nästa budgetår böra uppföras med (23 480 000 — 90 000 — 600 000 =) 22 790 000 kronor, innebärande en ökning med 864 000 kronor i jämförelse med innevarande budgetår. Det torde redan här böra framhållas, att denna väsentliga ökning av ordinarieposten — till huvudsaklig del hänförande sig till de föreslagna nya ordinarie ämneslärartjänsterna — med hänsyn till det ökade lärarbehov, som, enligt vad förut angivits, nästa år kommer att föreligga på grund av läroverkens ansvällning, icke kommer att medföra någon motsvarande minskning av icke-ordinarieposten.

c) Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t.

Arvoden åt kvinnliga sakkunniga. Arvoden åt tillsynslärare.

Personliga tilläggsarvoden åt första lärarinnor.

Dessa delposter äro nu uppförda med respektive 450 kronor, 9 450 kronor och 1 200 kronor.

Skolöverstyrelsen har icke föreslagit annan ändring beträffande dessa poster än att posten till arvoden åt tillsynslärare med hänsyn till det fortsatta

förstatligandet av kommunala mellanskolor bör höjas med i runt tal 1 250 kronor till 10 700 kronor.

Arvoden åt skolläkare m. m.

Denna delpost är för närvarande uppförd med förslagsvis 248 000 kronor, varav 185 000 kronor för arvoden åt skolläkare och 63 000 kronor för arvoden åt deltidsanställda skolsköterskor. Till de heltidsanställda sköterskorna utgår lön enligt lönegraden Ex 7. Genom beslut den 15 juli 1944 har Kungl. Maj:ts meddelat bestämmelser rörande arvoden åt läkare och sköterskor vid de allmänna läroverken (statsliggaren sid. 607). Med hänsyn till ökat lärjungeantal och fortsatt förstatligande av kommunala mellanskolor beräknar skolöverstyrelsen anslagsbehovet för nästa budgetår till 264 000 kronor, varav 198 000 kronor skulle belöpa på arvoden åt skolläkare och 66 000 kronor på arvoden åt deltidsanställda skolsköterskor.

Arvoden åt bibliotekarier.

Delposten är för närvarande uppförd med 96 900 kronor. Skolöverstyrelsen har hemställt om höjning av posten med 5 900 kronor med hänsyn till det fortsatta förstatligandet av kommunala mellanskolor.

Arvoden åt biträden på rektorsexpeditionerna.

Denna delpost är för innevarande budgetår uppförd med 129 000 kronor och disponeras på följande sätt:

Arvoden åt biträden med halvtidstjänstgöring å vissa rektorsexpeditioner	kronor	30 000
Arvoden åt övriga biträden	»	99 000
		<hr/>
	Summa kronor	129 000.

Ur det till arvoden åt biträden med halvtidstjänstgöring anvisade beloppet utgår efter skolöverstyrelsens prövning i varje särskilt fall till större läroverk, i första hand sådant, där rektorstjänsten tillhör avlöningsgrupp I, ett belopp av högst 1 350 kronor för anställande under en tid av omkring 9 månader av arvodesavlönat skrivbiträde med halvtidstjänstgöring. För innevarande budgetår har det beviljade anslagsbeloppet å 30 000 kronor av överstyrelsen fördelats sålunda, att 21 läroverk, tillhörande avlöningsgrupp I, erhållit vardera 1 350 kronor, varjämte 2 läroverk, tillhörande avlöningsgrupp II, vardera tilldelats 825 kronor.

Skolöverstyrelsen har för nästa budgetår föreslagit en förstärkning av ifrågasvarande arbetskraft, innebärande dels att kanslibiträdets tjänstgöringstid vid 20 av de läroverk, där rektorstjänsten tillhör avlöningsgrupp I, utsträcker att omfatta 10 månader, i samband varmed maximiarvodet för varje sådant biträde skulle höjas till 1 500 kronor, dels ock att biträdeshjälp med halvtidstjänstgöring inrättas jämväl vid 10 läroverk, tillhörande avlöningsgrupp II, varvid för varje läroverks behov skulle beräknas 1 350 kronor. Överstyrelsen har till stöd för sin framställning anfört i huvudsak följande.

Genom cirkulärskrivelse den 10 augusti 1945 till rektorsämbetena vid ovan nämnda läroverk har överstyrelsen infordrat vissa uppgifter rörande de halvtidsanställda skrivbiträdenas arbetsresultat m. m.

Vid samtliga de läroverk, där halvtidstjänstgörande kanslibiträden varit anställda, har anordningen visat sig fungera tillfredsställande. Det anses allmänt, att en avsevärd lättnad i rektors arbete på expeditionen därigenom inträtt och att rektor som följd därav kunnat ägna mera tid åt ledningen av det egentliga skolarbetet. Samtidigt har det emellertid även tydligt framgått, att behov av dylik hjälp i större utsträckning föreligger. Vid vissa läroverk önskar man en fördubbling av arbetskraften. Framför allt är det av vikt, att förstärkning av arbetskraften på rektorsexpeditionen inträder vid läsårets början och slut. Vid tiden omkring vårterminens slut skall en stor mängd student- och realexamensbetyg utskrivas, handlingar och betyg för inträdessökande till första klassen skola kontrolleras och ordnas, schema för provningen utskrivas och delgivas alla sökande och vårterminens betyg införs på lärjungekorten. Under sommaren gäller det att utarbeta statistiska bilagor till årsredogörelsen, renskriva och avskryva läroverkets räkenskaper, uppgöra betygstabeller för flyttnings- och inträdessökande och utskriva schemat för flyttnings- och inträdesprovningarna. När höstterminen börjat, skola förändringarna i lärjungebeståndet registreras i intagnings- och avgångsmatriklarna, kortregistret över lärjungarna omläggas för det nya läsåret, omsättningstabellen utarbetas och katalogen redigeras. Härtill komma åtskilliga göromål av annat slag, bland annat arbetet med fyllnadsprovningarna efter studentexamen, vilka provningar vid vissa läroverk börja antaga oroväckande proportioner.

Det kan enligt överstyrelsens mening icke lida något tvivel om att en avsevärd förstärkning av arbetskraften på rektorsexpeditionerna vid de här avsedda läroverken vore väl befogad. Överstyrelsen vill dock inskränka sig till att föreslå, att kanslibiträdets tjänstgöringstid vid 20 av de läroverk, där rektorstjänsten tillhör avlöningsgrupp I, utsträcker sig att omfatta 10 månader och att avlöningen i samband därmed höjes till 1 500 kronor. Den därigenom uppkommande merkostnaden för statsverket skulle uppgå till $(20 \times 150 =)$ 3 000 kronor.

För att utrona, i vilken grad halvtidstjänstgörande kanslibiträden vore önskvärda även för de läroverk, där rektorstjänsterna tillhöra avlöningsgrupp II, har överstyrelsen genom cirkulärskrivelse den 10 augusti 1945 av rektorsämbetena vid nämnda läroverk infordrat uppgift, huruvida vid läroverket föreläge behov av dylikt skrivbiträde, varvid rektor anmodats att till frågans belysning avgiva svar på en del frågor rörande det nuvarande skrivbitrådets arbets- och avlöningsförhållande m. m. Det framgår otvetydigt av de inkomna yttrandena, att det även vid läroverken tillhörande avlöningsgrupp II föreligger ett behov av förstärkning av arbetskraften på rektorsexpeditionen. Man framhåller flerstädes, att uppsikten över läroverket och undervisningen, den personliga kontakten med lärare och elever måste eftersättas för expeditjonsarbetet. Det understrykes, att ett dylikt biträde skulle kunna göra stort gagn på expeditionen, icke minst vid handläggningen av de många ärenden av social natur, som i alltjämt ökad omfattning torde komma att åläggas rektorsämbetet; ärenden angående fria läroböcker, tandvård, skolbespising o. s. v.

De skäl, som anförts för anställande av kanslibiträden vid de läroverk, där rektorstjänsten tillhör avlöningsgrupp I, kunna i själva verket göras gällande även för läroverk tillhörande avlöningsgrupp II. Tills vidare anser sig dock överstyrelsen i fråga om denna grupp av läroverk kunna begränsa framställ-

ningen om kanslibiträdeshjälp till att omfatta 10 läroverk, varvid för varderas behov skulle beräknas 1 350 kronor. Den härav föranledda kostnadsökningen skulle sålunda uppgå till ($10 \times 1\,350 =$) 13 500 kronor.

Kostnaderna för arvoden åt kanslibiträden på vissa rektorsexpeditioner skulle sålunda kunna beräknas till ($30\,000 + 3\,000 + 13\,500 =$) 46 500 kronor.

Det torde liksom hittills böra ankomma på överstyrelsen att efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall bestämma storleken av det till varje särskilt läroverk för här nämnda ändamål anvisade beloppet.

Överstyrelsen vill även föreslå, att benämningen halvtidstjänstgörande utbytes mot deltidstjänstgörande, enär tjänstgöringens omfattning, vilken måste avpassas efter den under olika tider av läsåret växlande omfattningen av göromålen på rektorsexpeditionen, icke torde böra fastläsas vid ett bestämt timental.

De till arvoden åt övriga biträden erforderliga anslagsmedlen har *skolöverstyrelsen* för nästa budgetår beräknat till 102 620 kronor. Ökningen hänför sig till lärjungeantalets stegring och det fortsatta förstatligandet av kommunala mellanskolor. Överstyrelsen har därvid även förutsatt, att högre allmänna läroverket å Kungsholmen i Stockholm i fråga om arvode åt rektors biträde likställes med provårsläroverk i Stockholm med hänsyn till det merarbete för ifrågakvarande biträde, som föranledes av statens aftonskola.

Statskontoret har avstyrkt överstyrelsens framställning och till stöd därför anfört följande.

Det må erinras, att arbetsförhållandena på rektorsexpeditionerna från och med budgetåret 1944/45 undergått en väsentlig förbättring. Sålunda har till arvoden åt biträden å dessa expeditioner för nämnda budgetår anvisats ett från tidigare utgående 91 000 kronor till 123 000 kronor förhöjt belopp, avseende att täcka avlöningskostnader för dels halvtidstjänstgörande biträden å vissa rektorsexpeditioner (30 000 kronor), dels ock övriga biträden å expeditionerna (93 000 kronor). Anslagsposten har på grund av ökat lärjungeantal m. m. för innevarande budgetår uppräknats med ytterligare 6 000 kronor. En väsentlig arbetsförstärkning på rektorsexpeditionerna har sålunda redan möjliggjorts och tillräcklig erfarenhet härav torde ännu knappast ha vunnits för att man med säkerhet redan nu skulle kunna bedöma behovet av ytterligare anslagsökning för ändamålet. Ämbetsverket kan därför icke tillstyrka framställningen i denna del. I detta sammanhang bör tillika beaktas överstyrelsens befogenhet att inom ramen av anvisade medel vidtaga jämkning av det bidragsbelopp, som med tillämpning av gällande grunder prövas böra utgå till läroverken för bestridande av ifrågakvarande avlöningskostnader. Härigenom torde det behov av arbetskraft, som på grund av särskilda förhållanden tillfälligtvis kan föreligga i något fall, kunna bli tillfredsställande tillgodosett.

Därest emellertid skäl skulle anses föreligga att i någon mån ställa medel till förfogande för berörda ändamål, torde böra uppmärksammas, att en utökning av antalet halvtidstjänstgörande biträden kommer att medföra lägre kostnader för avlöande av övrig biträdespersonal. Till följd härav bör vid ett tillmötesgående av framställningen ifråga om sådan personalutökning anslagsposten, avseende övriga biträden, samtidigt nedräknas med vederbörligt belopp.

Särskilda arvoden vid provårsläroverk.

Denna delpost är för innevarande budgetår uppförd med 173 500 kronor. Provårskurser äro för närvarande anordnade vid 11 allmänna läroverk, varjämte provårsutbildning även äger rum vid 2 folkskoleseminarier.

I propositionen 1945: 232 framhöll föredragande departementschefen i avslutning till frågan om beredande av ekonomisk ersättning åt lärarkandidater under provårstjänstgöring, att en förbättring av lärarkandidaternas ställning i viss utsträckning torde kunna åvägbringas genom att så långt möjligt undanröja grunden till rådande missförhållanden i nämnda hänseende. Detta senare syntes framförallt böra ske genom ökning av provårskapaciteten, bland annat genom inrättande provisoriskt av nya provårsläroverk. Departementschefen förutsatte därvid, att överstyrelsen skulle taga denna fråga under övervägande och i samband med sina anslagsäskanden för budgetåret 1946/47 framlägga förslag i ämnet.

I anledning därav har *skolöverstyrelsen* undersökt möjligheterna för en utvidgning av provårsorganisationen och härutinnan anfört bland annat följande.

Om det gällt att inrätta nya provårsanstalter på längre sikt, skulle överstyrelsen ha varit allvarligt betänkt på att förlägga dem till några av våra större landsortsläroverk. Då de anordningar, som därmed måste vara förenade, bli alltför omfattande för en varaktighet av endast några få år, anser sig dock överstyrelsen icke böra förorda nya provårsanstalter på annan ort än sådan, där lärarkurs redan förut är anordnad och där sålunda gemensamma föreläsningar och övningar för flera provårsanstalter kunna förekomma. Härigenom bli även utgifterna för nya provårsanstalter avsevärt lägre än som annars skulle ha blivit fallet. De orter, som enligt överstyrelsens mening kunna ifrågakomma, äro alltså Stockholm, Göteborg, Uppsala och Lund eller Malmö.

I Stockholm har den ur det nedlagda högre lärarinneseminariets övningskola utvecklade statens normalskola alltifrån begynnelsen varit avsedd som provårsanstalt. Bland annat uppbär dess rektor personlig lönefyllnad med visst belopp, intill dess han må komma i åtnjutande av särskilt arvode såsom provårsföreståndare. Överstyrelsen har emellertid icke hittills ansett sig kunna föreslå inrättande av provårskurs vid statens normalskola, dels därför att denna skola först från och med läsåret 1946/47 hunnit utbildas med en högsta gymnasiering, dels ock därför att skolans lokaler varit mycket dåliga och splittrade. Enligt vad överstyrelsen inhämtat, torde de planerade nya lokalerna för skolan icke komma att färdigställas förrän till läsåret 1947/48. Innan nya lokaler kunna tagas i anspråk, blir också på grund av bristande utrymme gymnasiets omfattning — där finnes för närvarande endast en enkel gymnasielinje — så begränsad, att skolans verksamhet som provårsanstalt därav måste lida allvarligt avbräck. Överstyrelsen anser sig därför icke kunna föreslå någon provårskurs vid statens normalskola förrän tidigast läsåret 1947/48.

De orter, där efterfrågan på provårsplatser varit särskilt stor i förhållande till antalet tillgängliga platser, äro Uppsala och Lund. Det framstår bland annat ur denna synpunkt såsom mycket önskvärt, att ytterligare någon provårsanstalt skulle kunna förläggas till dessa orter. Möjligheter därtill givas

genom inrättande av provårskurser vid folkskoleseminarierna i Uppsala och Lund. Visserligen blir kapaciteten hos ett provårsseminarium icke lika stor som hos ett större provårsläroverk. Å andra sidan bli, till följd av det ringa antalet ordinarie ämneslärare (lektorer) vid seminarierna, kostnaderna för varje lärarkandidat i själva verket något mindre vid seminarium än vid läroverk. Överstyrelsens folkskolavdelning kommer därför att i senare sammanhang föreslå inrättande av tillfälliga provårskurser vid folkskoleseminarierna i Uppsala och Lund samt framlägga beräkningar av kostnaderna därför.

Enligt § 55 mom. 9 punkten 17 d) civila avlöningsreglementet och § 52 mom. 4 punkten 13 civila icke-ordinarie reglementet skall ordinarie och extra ordinarie ämneslärare vid provårsläroverk, därest han icke förordnats att för minst en termin vara föreståndare för provårskursen, utöver honom eljest tillkommande avlöningsförmåner åtnjuta särskild ersättning med 360 kronor för år. Detta belopp sänktes genom Kungl. Maj:ts beslut den 16 maj 1941 till 300 kronor. Samtidigt sänktes ersättningarna för handledning, vilka enligt Kungl. Maj:ts beslut den 9 juni 1939 skulle utgå med 180 kronor per termin för tvåterminskandidat och 300 kronor för enterminskandidat, till 100 kronor respektive 200 kronor.

Skolöverstyrelsen har nu föreslagit, att ersättningar till ämneslärare och handledare vid provårsanstalterna från och med budgetåret 1946/47 åter skola utgå enligt i civila avlöningsreglementet och civila icke-ordinariereglementet samt genom Kungl. Maj:ts beslut den 9 juni 1939 fastställda grunder. Överstyrelsen har anfört i huvudsak följande.

Ifrågavarande nedprutningar år 1941 hade givetvis sin grund i den skärpning av det statsfinansiella läget, som inträtt framför allt till följd av det starkt stegrade utgiftsbehovet för försvarsändamål. Däremot kunde de tidigare arvodesbeloppen näppeligen anses för höga i förhållande till det merarbete och ökade ansvar, som tillkom lärare och handledare vid provårsanstalterna. Redan i yttrande den 21 oktober 1940 framhöll överstyrelsen, att det arbete, som åvilade dessa lärare, i vissa avseenden i sig självt vore av så krävande och ibland även så ömtålig natur, att det särskilda arvode, de åtnjöte, i själva verket endast vore en mycket blygsam ersättning för deras arbete och ansvar. Samtidigt framhölls, att det vore av central vikt för arbetet vid provårsläroverken, att lärarekryteringen bleve den bästa tänkbara och de ordinarie lärartjänsterna därför kunde verka lockande.

Att de nya bestämmelserna närmast vore avsedda såsom en tillfällig besparingsåtgärd, synes vara antytt av det förhållandet, att civila avlöningsreglementet och civila icke-ordinariereglementet alltjämt upptaga de ursprungliga ersättningsbeloppen till ordinarie och extra ordinarie lärare. Det synes överstyrelsen icke i längden billigt mot provårsanstalternas lärarkrafter, att de, trots stegrade levnadsomkostnader, skola år efter år få åtnöjas med ersättningar, som understiga de före det senaste världskriget gällande, i all synnerhet som beloppen redan från början knappast stodo i jämnhöjd med ökat arbete och ansvar. Över huvud taget vill överstyrelsen framhålla såsom angeläget, att någonting för den högre skolundervisningen så väsentligt som den praktiska lärarutbildningens kvalitet med alla skäliga medel befordras och icke äventyras

genom alltför långt gående sparsamhetsåtgärder, som dock i förhållande till hela läroverksbudgeten ha föga att betyda.

Vid bifall till nyssnämnda förslag har överstyrelsen för nästa budgetår beräknat anslagsbehovet till 209 900 kronor, innebärande en höjning med 36 400 kronor. Av sistnämnda belopp avse 500 kronor ökning av anslagsmedlen till ersättningar för föreläsningar och övningar.

Statskontoret har icke velat motsätta sig bifall till överstyrelsens förslag.

Läroverkslärarnas riksförbund har hemställt, att för de vid provårsläroverken tjänstgörande lärarna måtte bestämmas sådan ersättning, att de icke längre behövde vidkännas den år 1941 såsom tillfällig betecknade arvodesminskningen samt att arvodena, vilka faststälts år 1937, därutöver måtte höjas med belopp, motsvarande den efter sagda år inträffade prisstegringen.

Jämväl *statsläroverkens rektorsförening* har hemställt om en återgång till före år 1941 gällande arvodesgrunder vid provårsläroverken samt ifrågasatt, om icke med hänsyn till önskvärdheten av att erhålla kvalificerade lärarkrafter till provårsanstalterna ifrågavarande arvoden rent av borde väsentligt höjas utöver de tidigare utgående beloppen.

Särskilda arvoden vid statens aftonskola.

Skolöverstyrelsen har föreslagit, att denna delpost, som för innevarande budgetår är uppförd med 5 600 kronor, måtte för nästa budgetår upptagas till 6 100 kronor. Av höjningen hänföra sig 400 kronor till av överstyrelsen föreslagna höjning av arvodet till föreståndaren för aftonskolan från 100 till 150 kronor per klassavdelning. Återstoden av ökningen betingas av ökat antal kombinationer av tillvalsämnen å det differentierade gymnasiet. Beträffande arvodet till föreståndaren har överstyrelsen anført i huvudsak följande.

När arvodet till föreståndaren för aftonskolan fastställdes, saknades kännedom om hur stor dennes arbetsbörda kunde bli. Erfarenheten har visat, att denna arbetsbörda i vad avser administrativa göromål är avsevärt större, än som kunde förutses. Därjämte är föreståndaren genom skolans egenskap av aftonskola nödsakad att under läsåret förlägga större delen av sitt arbete för denna skola på kvällstimmarna. Då befattningen som föreståndare för aftonskolan hittills alltid uppdragits åt rektor vid högre allmänna läroverket å Kungsholmen och då så även bör vara fallet i fortsättningen, blir följderna, att rektorn vid sagda läroverk får praktiskt taget hela sin dag från tidigt på morgonen till sent på kvällen upptagen med arbete. Den extra arbetsbörda, som åvilar föreståndaren vid aftonskolan, torde kvantitativt närma sig den arbetsbörda, som åvilar föreståndaren för provårskurs.

Därtill kommer, att arvodet åt föreståndaren för statens aftonskola utgår för budgetår. Till följd härav måste föreståndaren under sin semester som rektor avstå från cirka en åttondel av sitt föreståndararvode under den tid av året, då arbetet med aftonskolan är som minst krävande.

Överstyrelsen anser därför synnerligen starka skäl tala för att arvodet till föreståndaren för statens aftonskola höjes till ett årligt arvode av 150 kronor för varje klassavdelning.

Statskontoret, som avstyrkt förslaget om höjning av föreståndarens arvode, har därom anfört följande.

Göromålen som föreståndare vid statens aftonskola öka givetvis rektors vid högre allmänna läroverket å Kungholmen i Stockholm arbetsbörda i viss utsträckning. Statskontoret vill emellertid erinra, att rektorsbefattningen vid läroverket sedan aftonskolans tillkomst uppflyttats till högsta lönegruppen. En sådan löneökning för rektorn skulle visserligen kommit till stånd även om icke aftonskolan varit knuten till läroverket. Läroverket är dock icke av den storleksordning, att antalet klassavdelningar och lärjungar vid aftonskolan i och för sig numera motivera ett lönetillägg. Anmärkas må jämväl, att rektor vid tekniska läroverket i Stockholm, vid vilket utbildningen i stor utsträckning bedrivs genom aftonundervisning, härför icke erhåller någon särskild ersättning. Sistnämnda läroverk har för närvarande 20 klassavdelningar med tillhopa 524 elever. Härav erhålla 13 avdelningar och 310 lärjungar aftonundervisning. Vid nu angivna förhållanden kan statskontoret icke tillstyrka överstyrelsens förslag om höjning av föreståndararvodet vid statens aftonskola. Snarare kan ifrågasättas, om särskilt arvode vidare bör utgå.

Arvode åt biträdande föreståndarinna. Personlig lönefyllnad åt vissa rektorer.

Dessa delposter äro nu uppförda med 1 200 kronor respektive 11 500 kronor.

Skolöverstyrelsen har icke ifrågasatt annan ändring beträffande dessa poster än att posten till personlig lönefyllnad åt vissa rektorer ansetts kunna minskas till 10 500 kronor.

Jag biträder skolöverstyrelsens förslag om uppförande av delposterna till arvoden åt kvinnliga sakkunniga, tillsynslärare och personliga tilläggsarvoden åt första lärarinnor med respektive 450 kronor, 10 700 kronor och 1 200 kronor.

Departement-
schefen.

Delposterna till arvoden åt skolläkare m. m. och arvoden åt bibliotekarier torde i enlighet med skolöverstyrelsens förslag böra höjas med 16 000 kronor respektive 5 900 kronor till 264 000 kronor respektive 102 800 kronor.

Beträffande posten till arvoden åt biträden på rektorsexpeditionerna har överstyrelsen förordat en ökad användning av halvtidstjänstgörande skrivbiträden å vissa rektorsexpeditioner. Då åtgärden är ägnad att befria särskilt arbetstyngda rektorer från mera rutinmässiga göromål, varigenom de kunna beredas möjligheter att i större utsträckning ägna sig åt den viktiga pedagogiska sidan av sin verksamhet, vill jag biträda förslaget. Vid bifall till detsamma har överstyrelsen räknat med en höjning av de erforderliga anslagsmedlen till arvoden åt skrivbiträden med halvtidstjänstgöring med 16 500 kronor till 46 500 kronor. Någon däremot svarande minskning av anslagsbeloppet till arvoden åt övriga biträden har överstyrelsen däremot icke beräknat. Nämnda belopp har uppskattats till 102 620 kronor, innebärande en ökning med 3 620 kronor, föranledd av läroverksorganisationens tillväxt. Med hänsyn till vad

statskontoret i ärendet anfört torde ifrågavarande belopp lämpligen kunna avrundas till 100 000 kronor. Förevarande delpost synes alltså böra uppföras med $(46\,500 + 100\,000 =) 146\,500$ kronor, eller, för avrundning av anslagspostens slutsumma, *146 550 kronor*.

Med en återgång till förkrigsförhållandena i fråga om storleken av de särskilda arvodena vid provårsläroverk synes kunna anstå ännu något år. Vid oförändrade arvodesgrunder och med utgångspunkt från av överstyrelsen beräknat antal ämneslärare och handledare vid provårsläroverken kan anslagsbehovet för nästa budgetår beräknas till 178 300 kronor. Härtill bör läggas ett belopp av 500 kronor, utgörande erforderlig ökning av anslagsmedlen till ersättningar för föreläsningar och övningar. Delposten torde alltså böra uppföras med $(178\,300 + 500 =) 178\,800$ kronor.

Arvodet till föreståndaren för statens aftonskola torde i enlighet med överstyrelsens förslag böra höjas från 100 till 150 kronor per klassavdelning. Då jag icke heller i övrigt har något att erinra mot överstyrelsens beräkningar rörande denna delpost, torde densamma böra höjas med 500 kronor till *6 100 kronor*.

Jag biträder slutligen överstyrelsens förslag om uppförande av delposten till arvode åt biträdande föreståndarinna med *1 200 kronor* och delposten till personlig lönefyllnad åt vissa rektorer med *10 500 kronor*.

Förevarande anslagspost bör alltså vid bifall till vad jag i det föregående förordat för nästa budgetår uppföras med $(450 + 10\,700 + 1\,200 + 264\,000 + 102\,800 + 146\,550 + 178\,800 + 6\,100 + 1\,200 + 10\,500 =) 722\,300$ kronor, innebärande en ökning med 45 500 kronor.

d) Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal.

Denna anslagspost är för innevarande budgetår uppförd med förslagsvis 6 461 000 kronor.

Ämneslärare.

Såsom av det föregående framgår, beräknar *skolöverstyrelsen* antalet klassavdelningar vid de allmänna läroverken under läsåret 1946/47 under förutsättning att alltjämt inga spärråtgärder vidtagas till 2 470, vilket innebär en ökning med 136. Härvid har hänsyn tagits till sådana organisatoriska förändringar, som sammanhånga med förstatligandet av kommunala mellanskolor. Höjningen av antalet klassavdelningar beräknas medföra en ökning av de erforderliga undervisningstimmarna med så mycket som svarar mot 160 ämneslärare med full tjänstgöring. Av dessa beräknas 17 motsvara den undervisning, som fullgöres av rektorerna vid de under förstatligande varande kommunala mellanskolorna. Detta antal bör sålunda frånräknas. Då överstyrelsen förut föreslagit inrättande av 17 nya lektors-, 116 nya adjunks- och 11 nya ämneslärarinnetjänster samt tillsättande av en vakant lektorsbefattning vid statens normalskola, skulle antalet icke-ordi-

narie ämneslärare med full tjänstgöring, för närvarande 591, uppgå till (591 + 160 — 17 — 17 — 116 — 11 — 1 =) 589. På grund av mitt ställningstagande i det föregående till förslaget om inrättande av en lektorstjänst i Umeå torde detta antal böra höjas till 590. Ett fullföljande av den fråan och med innevarande budgetår genomförda sänkningen av deltagarminimum för undervisning i grekiska medför ett behov av ytterligare 2 lärare, varjämte vid bifall till mitt förslag om slopande av samläsning mellan realskolans högsta klass och vissa gymnasiering ar ytterligare 1 lärare med full tjänstgöring blir erforderlig. Sammanlagt skulle alltså behövas (590 + 2 + 1 =) 593 icke-ordinarie ämneslärare med full tjänstgöring. Härtill kommer ett visst antal vikarier. Överstyrelsen uppskattar det erforderliga antalet vikarier till 250, d. v. s. samma antal som faktiskt förefanns den 20 mars 1945.

Kostnaderna för icke-ordinarie ämneslärare kunna med utgångspunkt från överstyrelsens beräkningar uppskattas sålunda:

Grundavlönningar åt icke-ordinarie lärare	kronor	5 053 600
Avlöningsförhöjningar till lärare i högre löneklass	»	170 000
Kallortstillägg	»	15 000
Ersättning åt läraren i ryska vid nya elementarskolan ..	»	8 208
Ersättningar åt extra lärare och timplärare för efter vårterminens slut förrättade provningar	»	500
Ersättningar för föreläsningar i sexuella frågor	»	4 200

Summa kronor 5 251 508.

Beloppet föreslås avrundat till 5 251 000 kronor.

I beloppet grundavlönningar åt icke-ordinarie lärare ingår ett belopp av 145 600 kronor till avlöningar till lärare i praktiska läroämnen vid inbyggda praktiska realskollinjer.

Överstyrelsen anför härom:

De inbyggda praktiska realskollinjerna tillkommo såsom försöksanordning efter beslut av 1933 års riksdag. Innevarande år ha de med hänsyn till vunna gynnsamma erfarenheter infogats som en fast beståndsdel i läroverksorganisationen, genom att i läroverksstadgan införts bestämmelser om praktiska linjer och praktisk realexamen. Därigenom har de praktiska linjernas utveckling bragts ett stort steg närmare målet — de praktiska utbildningslinjernas principiella jämställdhet med de teoretiska på realskolans stadium.

Av de praktiska linjerna ha särskilt handelslinjerna vunnit snabb spridning. Senast har Kungl. Maj:t genom beslut den 3 augusti 1945 medgivit, att vid samrealskolorna i Hörby och Norrtälje må fråan och med innevarande läsår successivt anordnas en handelslinje såsom i realskolan inbyggd praktisk utbildningslinje, omfattande realskolans två högsta klasser. Hela antalet i allmänna läroverk inbyggda praktiska realskollinjer uppgår nu till 31, nämligen 28 handelslinjer, 2 tekniska linjer och 1 huslig linje. Samtliga dessa linjer äro med läsåret 1946/47 fullt utbyggda. Sannolikt kommer under loppet av nästkommande år ytterligare en eller annan linje av detta slag att

upprättas med sin första årsklass. Överstyrelsen beräknar, att läroverksorganisationen under nästa år kommer att tillföras 2 nya handelslinjer.

Genom beslut den 29 juni 1945 har Kungl. Maj:t medgivit, att högst 15 extra adjunktstjänster i praktiska läroämnen finge under läsåret 1945/46 förekomma vid de allmänna läroverken. Hittills ha 9 sådana extra adjunkter förordnats av överstyrelsen.

Sedan Kungl. Maj:t genom kungörelsen 1945:581 utfärdat bestämmelser angående adjunktstjänster, i vilka praktiskt läroämne ingår, föreligger intet hinder för överstyrelsen att, sedan ifrågavarande lärares behörighet till sådan tjänst blivit vederbörligen styrkt, förordna honom till extra ordinarie adjunkt i ifrågavarande ämneskombination. Överstyrelsen anser det betydelsefullt, att anställningsvillkoren för lärarna i praktiska läroämnen undergå en förbättring, enär konkurrensen med affärslivet eljest torde medföra en viss risk för att rekryteringen av dessa lärare i fortsättningen kan komma att utfalla mindre tillfredsställande. Överstyrelsen beräknar sålunda, att 13 av de i de föregående beräkningarna av lärarkraften i teoretiska läroämnen upptagna extra ordinarie adjunkterna skola undervisa i såväl teoretiska som praktiska läroämnen. För sistnämnda undervisning beräknas även 5 av de i det föregående upptagna extra adjunkterna skola tagas i anspråk.

Statskontoret, som icke haft något att erinra mot att lärarna vid de inbyggda praktiska linjerna beredas förbättrade utsikter att erhålla en fastare anställning, har likväl velat förorda en begränsning tills vidare av antalet extra ordinarie adjunktstjänster i teoretiska och praktiska läroämnen till 10.

Sveriges yngre läroverkslärares förening har anhållit om inrättande av ytterligare 80 nya extra ordinarie adjunktstjänster. Föreningen har anfört bland annat följande.

Då det med säkerhet kan antagas, att även om skolöverstyrelsens förslag om inrättande av nya ordinarie ämneslärartjänster skulle bifallas, de icke-ordinarie lärarnas antal i icke ringa utsträckning kommer att stiga och deras befordringsmöjligheter i samma mån minskas, är det av så mycket större vikt, att denna kategori av lärare erhåller sådana anställnings- och lönevillkor, att de motsvara ett rimligt krav på trygghet och ekonomiskt vederlag. Detta är emellertid icke fallet beträffande de extra adjunkter, som genomgått provår. Dessa adjunkter skola enligt gällande föreskrifter beredas tjänst före andra extra adjunkter och härav följer, att praktiskt taget alla kunna beredas arbete. De komma på så sätt att tillhöra läroverkens ständiga lärarkrafter. Då emellertid varken ordinarie eller extra ordinarie adjunktstjänster inrättats i en omfattning, som tillåter en normal befordringsgång, ha de extra adjunkterna med provår — trots kontinuerlig tjänstgöring i många år — icke kunnat i tillräcklig omfattning beredas anställning som extra ordinarie adjunkter, vilket rättvisligen bort ske.

Av föredragande departementschefens uttalanden i propositionen 1937:271 framgår med all tydlighet, att Kungl. Maj:t avsett, att adjunktskompetenta lärare skulle erhålla anställning såsom extra ordinarie tjänstemän, och riksdagen gjorde ingen ändring i dessa förutsättningar.

Att statsmakternas uppfattning och avsikter ej följts, framgår bland annat av att hösten 1944 funnos 181 adjunktskompetenta extra adjunkter, av vilka 110 uppnått 35 år eller mera. En viss förbättring i de extra adjunk-

ternas befordringsförhållanden har dock inträtt i och med att förra årets riksdag beslöt utöka antalet extra ordinarie adjunktstjänster med 70 från 250 till 320. Tillsättandet av dessa tjänster är ännu icke avslutat men det kan konstateras, att även efter dessas tillsättande återstår ett stort antal extra adjunkter med provår i relativt hög ålder, som ej kunnat antagas såsom extra ordinarie adjunkter. Detta framgår av nedanstående tabell (avseende förhållandena vid slutet av år 1945).

Födelseår	Ålder år 1946	Antal extra adjunkter med provår
—1905	41—	22
1906—1910	36—40	60
1911—1915	31—35	54
1916—1917	28—30	6
		Summa 142.

Av tabellen framgår angelägenheten av att extra ordinarie tjänster inrättas i en sådan omfattning, att flertalet extra adjunkter inom rimlig tid kan vinna anställning som extra ordinarie och därigenom erhålla tryggare levnadsvillkor icke blott för sig själva utan även för sina familjer. Det kan ej heller vara rättvist att extra tjänsteman med sin relativt låga lön skall år efter år utföra arbete, som åligger ordinarie befattningshavare (adjunkt eller lektor). Nämnas må här, att medelåldern för de under år 1945 till extra ordinarie adjunkt antagna lärarna uppgick till cirka 37 år.

Skolöverstyrelsen har med anledning av ifrågavarande framställning anfört i huvudsak följande.

Sammanlagda antalet av överstyrelsen föreslagna nya ordinarie ämneslärartjänster, som väsentligen komma att besättas med läroverkens icke-ordinarie befattningshavare, uppgår till 104. Genom på så sätt uppkomna ledigheter bland extra ordinarie tjänster få de extra adjunkterna i motsvarande grad möjlighet att vinna fastare anställning.

Överstyrelsen har hittills sökt placera de extra ordinarie lärarna så, att de blivit fastare knutna till ett bestämt läroverk. Därmed har man dels vunnit större kontinuitet i undervisningen och dels undvikit kostnadsökning i form av den flyttningsersättning, vartill de extra ordinarie lärarna men ej de extra lärarna äro berättigade. Vid en väsentlig utökning av antalet extra ordinarie lärare komme denna princip beträffande placeringen att kunna i mindre utsträckning upprätthållas, men denna omständighet utgör i och för sig ej något hinder för inrättande av nya extra ordinarie tjänster. De argument för en dylik åtgärd, som Sveriges yngre läroverkslärares förening anfört i sin framställning, äro värda allt beaktande.

Med stöd av det ovan anförda får överstyrelsen framhålla, att det synes i första hand angeläget, att överstyrelsens förslag om nya ordinarie tjänster vinner Kungl. Maj:ts och riksdagens bifall. Överstyrelsen har emellertid intet att erinra mot en viss utökning av antalet extra ordinarie tjänster för budgetåret 1946/47. Särskilt därest förslaget om nya ordinarie tjänster endast delvis vinner bifall, bör enligt överstyrelsens mening en ökning av de extra ordinarie tjänsterna komma till stånd.

Tecknings-, musik- och gymnastiklärare.

Skolöverstyrelsen har beräknat medelsbehovet till i runt tal 1 091 000 kronor, avseende undervisning i teckning och välskrivning 5 016 veckotimmar, varav 66 veckotimmar frivillig teckning, i musik 2 578 veckotimmar samt i gymnastik med lek och idrott 5 103 veckotimmar, varav 200 veckotimmar hållningsrättande gymnastik. Den ökning av timtalen som överstyrelsen sålunda beräknat, beror, utom i vad den avser den frivilliga teckningen och den hållningsrättande gymnastiken, på den motsedda ökningen av antalet klassavdelningar. Beträffande den frivilliga undervisningen i teckning och den hållningsrättande gymnastiken har överstyrelsen anfört följande.

Antalet undervisningstimmar för den frivilliga teckningen, för närvarande 65, har sedan länge visat sig otillräckligt. Överstyrelsen vill dock tills vidare begränsa sig till att föreslå, att antalet höjes så mycket, att varje högre allmänt läroverk jämte statens aftonskola kan erhålla 1 veckotimme för detta ändamål. Nämda höjning omfattar endast 1 veckotimme.

Förutom den rent automatiska ökningen torde numera en viss mindre höjning av gymnastikanlaget vara ofrånkomligt. Behovet är störst i fråga om den hållningsrättande gymnastiken, men även timmarna i friskgymnastik ha visat sig otillräckliga för behovet. Sålunda förtjänar nämnas, att för innevarande år icke mindre än 195 veckotimmar hållningsrättande gymnastik begärs av rektorerna. Resultaten av den sedan år 1931 bedrivna försöksverksamheten i hållningsrättande gymnastik äro enligt samstämmiga vittnesbörd så goda och verksamheten omfattas med så oförtydbart intresse vid läroverken, att en viss höjning av anslaget till den hållningsrättande gymnastiken vore väl befogad. Vid många läroverk äro avdelningarna i friskgymnastik ännu alltför stora, varigenom undervisningsarbetet i hög grad försvåras och resultatet äventyras. På anförda grunder vill överstyrelsen föreslå en höjning — förutom den ovan angivna automatiska — av antalet undervisningstimmar i gymnastik med lek och idrott med sammanlagt 125 veckotimmar, varav 50 skulle tillkomma den hållningsrättande gymnastiken.

Statskontoret har funnit behovet av en utökning av gymnastikundervisningen med 125 veckotimmar, varav 50 veckotimmar för hållningsrättande gymnastik, svårt att bedöma med ledning av den i ärendet föreliggande utredningen. Statskontoret har erinrat om den utökning av ifrågavarande undervisning, som medgivits redan för innevarande budgetår.

Övningskollärare.

Skolöverstyrelsen har beräknat oförändrat belopp för detta ändamål, 6 000 kronor.

Lärare i manlig slöjd.

Skolöverstyrelsen har beräknat en stegring av antalet undervisningstimmar under nästa läsår med dels 150 veckotimmar, utgörande automatisk

ökning, dels ock 325 veckotimmar för införande av obligatorisk undervisning i manlig slöjd även i klass 2⁵. Kostnaderna för den sålunda utvidgade undervisningen har överstyrelsen beräknat till 257 500 kronor. I detta sammanhang har överstyrelsen vidare föreslagit anställande från och med nästa läsår av högst 15 extra ordinarie lärare i manlig slöjd i lönegraden Eo 15, vilket skulle medföra en ytterligare kostnad av i runt tal 1 500 kronor. Överstyrelsen har beträffande dessa förslag närmare anfört följande.

Obligatorisk slöjd undervisning i klass 2⁵. Enligt övergångsbestämmelserna mom. 1 till kungörelsen den 29 juni 1945 angående ändring i vissa delar av förnyade stadgan den 17 mars 1933 (nr 109) för rikets allmänna läroverk är ämnet slöjd för gossar från och med läsåret 1945/46 obligatoriskt i första klassen av den femåriga realskolan. Enligt samma övergångsbestämmelser gäller i övrigt, att 1933 års timplaner för ämnet slöjd för gossar icke skola följas, förrän särskilda föreskrifter därom lämnats, samt att intill dess för undervisningen i ifrågavarande ämne skola i tillämpliga delar följas de före läsåret 1928/29 gällande föreskrifterna. Den manliga slöjden är därför tills vidare frivilligt ämne i de allmänna läroverken utom i klass 1⁵. På de praktiska linjerna, där timplan i varje särskilt fall fastställts av Kungl. Maj:t, intager emellertid ämnet en fastare ställning.

I fjolårets petita hemställde överstyrelsen om partiellt genomförande av 1933 års tim- och undervisningsplaner för ämnet manlig slöjd från och med läsåret 1945/46. Överstyrelsen framhöll därvid bland annat, att överstyrelsen helst skulle velat föreslå ett genomförande av undervisningsplanen i dess helhet så snabbt som tillgången till kompetenta lärare och lämpliga lokaler det medgäve, men att det i sakens dåvarande läge knappast vore möjligt att nå längre än till partiella reformer och provisoriska åtgärder. Överstyrelsen begränsade i enlighet härmed sitt förslag till införande av obligatorisk slöjd undervisning till att gälla den femåriga realskolans första klass. Departementschefen tillstyrkte förslaget, vilket sedermera bifölls av 1945 års riksdag.

De skäl, som åberopats för att göra den manliga slöjden obligatorisk i klass 1⁵, kunna med samma styrka anföras för ett genomförande av 1933 års tim- och undervisningsplaner i fråga om klass 2⁵. Lärjungarna i den femåriga realskolans båda lägsta klasser ha gått miste om den undervisning i ämnet, som folkskolans övre klasser erbjuda, och bli därigenom sämre ställda i fråga om slöjd undervisning än deras kamrater i den fyraåriga realskolan. Det synes överstyrelsen angeläget att här åvägabringa jämförelse mellan lärjungarna på de olika realskollinjerna. Av detta skäl utsträcker överstyrelsen icke heller sitt förslag att omfatta klass 1⁴, då ju ifrågavarande lärjungar vanligen undervisats i slöjd i folkskolans femte och sjätte klasser. Införande av obligatorisk slöjd undervisning i klasserna 1⁵ och 2⁵ innebär givetvis intet avgörande i fråga om slöjd undervisningens framtida ställning i realskolans övriga klasser.

Extra ordinarie slöjdlärare. I sina anslagsäskanden den 14 oktober 1942 hemställde överstyrelsen i samband med avgivande av remissutlåtande över en framställning från slöjd- och yrkeslärares riksförbund om inrättande från och med budgetåret 1943/44 av högst 10 extra ordinarie lärare i manlig slöjd i lönegraden Eo 15. Departementschefen ansåg sig emellertid för det dåvarande icke kunna tillstyrka detta förslag.

Enär behovet av ifrågavarande tjänster icke blott kvarstår utan sedan dess betydligt stegrats, vill överstyrelsen till förnyad prövning upptaga frågan om inrättande av extra ordinarie lärartjänster i manlig slöjd.

Överstyrelsen finner i själva verket, att goda skäl skulle kunna anföras för inrättande av ordinarie befattningar i manlig slöjd, men vill, i avvaktan på 1941 års lärarlönesakkunnigas betänkande, begränsa sitt förslag till att omfatta endast extra ordinarie tjänster. Överstyrelsen har genomgått de vid läroverken anställda slöjdlärarnas merithandlingar och bland dessa lärare funnit åtskilliga, som med goda teoretiska och praktiska meriter förena tjänstgöring av den längd och omfattning, att de skäligen böra anställas såsom extra ordinarie lärare från och med budgetåret 1946/47. I detta sammanhang vill överstyrelsen erinra om att föreskrifterna för anställande av icke-ordinarie lärare, sådana dessa bestämmelser utformats genom de ovan åberopade ändringarna av gällande läroverksstadga, medge antagande av extra ordinarie lärare även i manlig slöjd. Till extra ordinarie lärare i detta ämne må nämligen antagas den, som av överstyrelsen provas äga förutsättningar att på ett tillfredsställande sätt fullgöra de med anställningen förenade arbetsuppgifterna.

Överstyrelsen har funnit mer än ett tjugotal fall, där dessa villkor otvivelaktigt äro uppfyllda och där enligt överstyrelsens mening tillräckliga skäl saknas att förmena lärarna den gynnsammare ställning, som de skulle ha erhållit, om de representerat något av de övningsämnen, där extra ordinarie tjänster äro inrättade. Antalet torde sannolikt komma att stiga inom de närmaste åren. Tills vidare synes det dock vara tillräckligt, om förslagsvis 15 extra ordinarie lärartjänster i manlig slöjd inrättas.

Statskontoret, som ställt sig avvisande till båda förslagen, har anfört följande.

Frågan om omfattningen av läroplanerna för samtliga ämnen vid läroverken är för närvarande föremål för prövning av 1940 års skolutredning. Det synes under sådana förhållanden kunna ifrågasättas, huruvida undervisningen i manlig slöjd i realskolan bör göras obligatorisk i större utsträckning än för närvarande är fallet. Övervägas bör även, om det icke ur olika synpunkter kan vara lämpligare, att undervisningen i detta ämne i folkskolan tager sin början på ett tidigare stadium än vad som nu sker.

Även om det i och för sig icke synes vara något att erinra mot en förbättring av slöjdlärarnas anställningsvillkor på sätt föreslagits, bör enligt statskontorets mening med vidtagandet av en sådan åtgärd tills vidare anstå i avvaktan på resultatet av nu pågående utredning angående övningsläraryrnas avlöningsförhållanden.

Lärare i kvinnlig slöjd.

Skolöverstyrelsen har för nästa läsår räknat med ett behov av 118 nya slöjdvdelningar eller tillhopa 236 veckotimmar. Ökningen är huvudsakligen framkallad av automatiskt verkande förhållanden, men även till någon del av att överstyrelsen funnit önskvärt, att i anslutning till kungörelsen den 17 mars 1933 angående timplaner för rikets allmänna läroverk (nr 110) ingen slöjdvdelning omfattar mer än 16 lärjungar. Den obligatoriska undervisningen komme alltså att omfatta 2 025 veckotimmar. Där-

jämte har överstyrelsen hemställt om anvisande av 50 veckotimmar till frivillig undervisning i kvinnlig slöjd. De sammanlagda kostnaderna har överstyrelsen beräknat till 214 000 kronor. Beträffande den frivilliga slöjden har överstyrelsen anfört följande.

Det föreligger sedan flera år tillbaka en allmänt utbredd önskan att åter få till stånd den frivilliga undervisning i ämnet, till vilken anslag utgick intill läsåret 1936/37, då praktiskt taget all frivillig slöjd på grund av det beviljade anslaget otillräcklighet måste indragas. Behovet av sådan undervisning har givetvis med årens lopp ökat, efter hand som antalet flickor i realskolans lägre klasser tillväxt. Men icke blott i de lägre utan även i de högre klasserna av läroverken önskar man livligt ett återupptagande av den frivilliga undervisningen. Överstyrelsen föreslår, att 50 timmar beräknas för frivillig undervisning i kvinnlig slöjd under instundande läsår.

Statskontoret har icke funnit skäl tillstyrka medelsanvisning till frivillig undervisning i kvinnlig slöjd.

Lärare i hushållsgöromål.

Skolöverstyrelsen har räknat med ett ökat undervisningsbehov av 86 veckotimmar. De totala kostnaderna för ifrågavarande undervisning ha beräknats till 92 000 kronor. Överstyrelsen har anfört bland annat följande.

I sin den 30 september 1937 till Kungl. Maj:t ingivna utredning angående ikraftträdandet av undervisningsplanen för slöjd för gossar och hushållsgöromål föreslog överstyrelsen, att undervisningen i hushållsgöromål skulle göras i full utsträckning obligatorisk från och med läsåret 1941/42. Frågan om den framtida organisationen av denna undervisning är dock ännu svävande. Från riksdagens sida föreligger blott ett allmänt uttalande om angelägenheten av att de praktiska ämnena och särskilt hushållsundervisningen beredes ökat utrymme i realskolan (riksdagens skrivelse 1939: 355).

Överstyrelsen utgår från att undervisningen i hushållsgöromål även under läsåret 1946/47 skall vara frivillig på de allmänna linjerna men obligatorisk på handelslinjerna. Då till nästa läsår nya praktiska linjer sannolikt äro att emotse, bör en ökning av den obligatoriska undervisningen beräknas med åtminstone 8 veckotimmar. För de kommunala mellanskolor, som stå under förstatligande, beräknas 28 veckotimmar. I övrigt torde ämnet befinna sig på jämn frammarsch vid läroverken och kunna påräkna ökad anslutning även på orter, där det är helt frivilligt. Överstyrelsen anser sig dock icke böra för dessa behov begära mer än 50 veckotimmar.

Vaktmästarpersonalen.

Antalet extra ordinarie vaktmästarbefattningar vid de allmänna läroverken fastställdes av 1939 års lagtima riksdag till 34. Under de tre senaste budgetåren har antalet å ena sidan ökat med 9 och å andra sidan minskats med 3. Totala antalet är alltså för närvarande 40, varav 1 tillhör lönegraden Eo 7 och de övriga lönegraden Eo 5. Kostnaderna för samtliga dessa tjänster och för erforderliga vikarier å ordinarie tjänster beräknar skolöverstyrelsen till 154 400 kronor. Vid bifall till överstyrelsens i det föregående berörda förslag

om omändring av en extra ordinarie vaktmästartjänst vid högre allmänna läroverket i Skellefteå till ordinarie kan detta belopp minskas med 2 700 kronor. Å andra sidan har överstyrelsen förordat inrättandet av en ny extra ordinarie vaktmästartjänst vid ett vart av högre allmänna läroverken i Eslöv, Haparanda och å Kungsholmen i Stockholm samt vid samrealskolan i Mjölby; kostnaderna härför skulle belöpa sig till 10 500 kronor. Delpostens slutsumma skulle sålunda komma att utgöra (154 400 — 2 700 + + 10 500 =) 162 200 kronor eller i runt tal 162 000 kronor.

Till stöd för förslaget om inrättande av nya extra ordinarie vaktmästartjänster har överstyrelsen bland annat anfört följande.

En jämförelse mellan högre allmänna läroverket i Eslöv och andra högre allmänna läroverk med fullständigt gymnasium å såväl latin- som reallinjen visar, att det visserligen finnes fem högre allmänna läroverk med ungefär lika stort eller större elevantal än högre allmänna läroverkets i Eslöv, som endast ha en ordinarie och ingen extra ordinarie vaktmästartjänst. Men å andra sidan finnas fem högre allmänna läroverk av samma eller mindre storleksordning, som ha två ordinarie eller en ordinarie och en extra ordinarie tjänst. Då därjämte en om- och tillbyggnad av läroverksbyggnaden i Eslöv blev färdig 1941 med åtföljande ökning i arbetet för vaktmästarpersonalen, anser överstyrelsen starka skäl föreligga för inrättandet av ännu en statlig vaktmästarbefattning vid läroverket.

Något ogynnsammare ställer sig jämförelsen för högre allmänna läroverket i Haparanda på grund av det något mindre elevantalet. Då emellertid en ny läroverksbyggnad skall tagas i bruk och denna torde medföra avsevärd ökning i vaktmästarpersonalens göromål, synes överstyrelsen även här skäl föreligga för upprättandet av en ny statlig vaktmästarbefattning.

En jämförelse med övriga färdigbildade realskolor visar, att 11 realskolor med mindre eller ungefär lika stort elevantal som samrealskolan i Mjölby ha en ordinarie eller extra ordinarie vaktmästare. Endast 5 realskolor med större elevantal sakna statligt anställd vaktmästare. Överstyrelsen anser starka skäl föreligga för att en statsanställd vaktmästartjänst inrättas vid samrealskolan i Mjölby.

Överstyrelsen anser emellertid liksom i föregående petita att nyinrättade vaktmästartjänster icke omedelbart böra göras till ordinarie utan till att börja med besättas med extra ordinarie innehavare.

Överstyrelsen får anmäla en från högre allmänna läroverket å Kungsholmen i Stockholm till överstyrelsen inkommen framställning om förstärkning av den vid läroverket förefintliga vaktmästarpersonalen. Framställningen avser nyinrättande vid läroverket av en ordinarie eller eventuellt en extra ordinarie vaktmästartjänst. Skolan förfogar för närvarande över två ordinarie vaktmästarbefattningar, en i lönegraden A 7 och en i lönegraden A 6. Då intet allmänt läroverk överhuvud har tre ordinarie vaktmästartjänster, torde i detta fall endast inrättande av en extra ordinarie befattning böra övervägas. Omfattningen av vaktmästarsysslorna vid högre allmänna läroverket å Kungsholmen är avsevärd, ej minst på grund av den till läroverket förlagda statens aftonskola, och är fullt jämförbar med omfattningen av vaktmästarpersonalens göromål vid sådana läroverk, för närvarande 12 till antalet, som förfoga över två ordinarie och en extra ordinarie heltidstjänst. Lärjungeantalet vid läroverket uppgår innevarande läsår till 898 och antalet klassavdelningar, aftonskolans inräknade, till 40.

Överstyrelsen finner sålunda behovet av den nya vaktmästartjänsten till fullo styrkt och hemställer om inrättande vid läroverket av en statlig extra ordinarie vaktmästarbefattning i lönegraden Eo 5.

Statskontoret, som icke velat motsätta sig bifall till överstyrelsens förslag, har i detta sammanhang anfört följande.

Vad angår överstyrelsens hemställan om inrättande av nya extra ordinarie vaktmästarbefattningar får statskontoret erinra, att ett förslag om indragning av ljus- och vedkassorna vid läroverken samt överflyttande av kassornas uppgifter till statsverket från och med budgetåret 1943/44 icke kommit att genomföras. Såsom framgår av propositionen 1944: 207 (sid. 105—106) ansåg emellertid föredragande departementschefen skäligt, att läroverkens extra personal, i den mån så vore möjligt, efter någon tid bereddes möjlighet att erhålla en fastare, med pensionsrätt förenad anställning. Detta uttalande föranledde icke någon erinran från riksdagens sida. På grund härav ha i enstaka fall, där särskilda skäl förelegat, inrättats icke-ordinarie vaktmästartjänster vid läroverken.

Vid genomförande av löneregleringar för vaktmästarpersonalen i förenämnd ordning bör uppmärksammas, att i vissa fall den därmed förenade överflyttningen av avlöningskostnaderna för dylik personal från ljus- och vedkassan till statsverket kan medföra en icke avsedd förmånsställning i ekonomiskt avseende för vederbörande läroverk. Härvid kan i allmänhet bortses från de fall, då kassan på grund av sin svaga ekonomiska ställning erhåller särskilt bidrag av statsmedel för bestridande av ifrågakommande utgifter. Vad angår de läroverk, vid vilka nu föreslagits nyinrättande av extra ordinarie vaktmästarbefattningar, må framhållas, att överstyrelsen beslutat att för höstterminen 1945 tilldela ljus- och vedkassorna vid läroverken i fråga följande bidrag av statsmedel, nämligen kassan vid högre allmänna läroverket å Kungsholmen i Stockholm 6 000 kronor och kassorna vid läroverken i Eslöv och Haparanda 2 000, respektive 2 400 kronor, under det att kassan vid samrealskolan i Mjölby icke synes hava kommit i åtnjutande av dylikt bidrag. Storleken av vaktmästarnas löneförmåner framgår icke av handlingarna i ärendet. Statskontoret vill icke motsätta sig ett tillmötesgående av framställningen. I anslutning till vad nyss anförts håller ämbetsverket dock före, att i de fall, då vaktmästarnas nuvarande löneförmåner överstiga ifrågakommande statsbidrag till ljus- och vedkassan, såsom villkor för löne-regleringen bör uppställas, att till statsverket inlevereras sålunda förekommande överskott.

Heltidsanställda skolsköterskor.

För närvarande finnas vid de allmänna läroverken 9 heltidsanställda skolsköterskor, placerade i lönegraden Ex 7. Av dessa äro 5 avsedda för läroverken i Stockholm och Lidingö, 2 för läroverken i Göteborg, 1 för läroverken i Hälsingborg och Höganäs och 1 för läroverken i Malmö. *Skolöverstyrelsen* har hemställt, dels att ifrågavarande 9 tjänster måtte uppföras på extra ordinarie stat i lönegraden Eo 7, dels ock att en ny skolskötersketjänst i lönegraden Ex 7 måtte inrättas vid läroverken i Stockholm. Överstyrelsen har härom anfört huvudsakligen följande.

I framställning den 9 oktober 1943 angående rationalisering och utbyggnad av skolhälsovården, utförligt refererad i propositionen 1944: 193, föreslog skolöverstyrelsen i fråga om hälsovården vid de allmänna läroverken bland annat heltidsanställning av 9 skolsköterskor med placering i lönegraden Ex 7.

För de sålunda ifrågasatta 9 sköterskorna föreslog överstyrelsen vidare, att de efter två års väl vitsordad tjänstgöring skulle erhålla extra ordinarie anställning.

I likhet med statsutskottet hade riksdagen intet att erinra mot den av departementschefen efter överstyrelsens förslag förordade löneställningen, Ex 7, för de 9 sköterskor, som avsågos skola anställas på heltid. Riksdagen förutsatte emellertid, i anslutning till vad skolöverstyrelsen därutinnan anfört, att tjänsterna efter viss kortare tid, exempelvis 2 år, förenades med pensionsrätt. Riksdagen utgick därvid ifrån att Kungl. Maj:t skulle finna skäl att på därom gjord framställning medgiva, att nämnda två år måtte i den utsträckning, som plägade ske, tillgodoräknas såsom tjänstår för erhållande av pension.

I skrivelse till överstyrelsen den 21 juni 1945 har svensk sjuksköterskeförening hemställt, att heltidstjänstgörande skolsköterskor, anställda såsom extra tjänstemän i lönegraden Ex 7, måtte överföras på extra ordinarie stat samt att de därvid måtte få tillgodoräkna sig för pension den tidigare anställningen som extra skolsköterskor.

Vad beträffar denna ansökan, i vad den avser tillgodoräknande av nämnda två tjänstår för erhållande av pension, torde den icke redan nu böra bli föremål för Kungl. Maj:ts prövning och avgörande. Däremot får överstyrelsen, under återopande av det ovan citerade riksdagsuttalandet, hemställa, att i stället för nuvarande sköterskebefattningar i Ex 7 nio extra ordinarie befattningar i lönegraden Eo 7 från och med budgetåret 1946/47 måtte inrättas vid de allmänna läroverken för anställande av 9 skolsköterskor med heltidstjänstgöring. Kostnaden för dessa befattningar torde, med vederbörliga pensionsavdrag men bortsett från nu utgående tillägg, uppgå till $(5 \times 3\,300 + 2 \times 3\,084 + 2\,976 + 2\,868 =)$ 28 512 eller, avrundat till närmaste hundratal, 28 500 kronor.

Överstyrelsen får även anmäla två till överstyrelsen ingivna framställningar av rektor vid högre allmänna läroverket för gossar å Södermalm och av rektor vid högre allmänna läroverket i Bromma i Stockholm angående utökning av den anställda sköterskepersonalen. För närvarande tjänstgör en heltidsanställd skolsköterska vid högre allmänna läroverket för gossar och högre allmänna läroverket för flickor å Södermalm, Katarina realskola och Enskede samrealskola i Stockholm, vilkas sammanlagda elevantal uppgår till 2 261. En annan heltidsanställd sköterska tjänstgör vid högre allmänna läroverket i Bromma, Vasa realskola och samrealskolan i Ängby i Stockholm med tillhoppa 2 080 lärjungar. Arbetsbördan för dessa båda skolsköterskor har visat sig för dryg, icke minst med hänsyn till att tjänstgöringen för var och en är splittrad på flera skilda läroverk, av vilka vissa äro belägna på stort avstånd från varandra.

Överstyrelsen finner en utökning av skolsköterskepersonalen vid de nämnda läroverken synnerligen väl motiverad och får därför i princip tillstyrka framställningarna. Det sammanlagda lärjungeantalet vid de ifrågavarande 7 läroverken, för närvarande 4 341, ger vid handen, att behov av ytterligare en heltidsanställd skolsköterska föreligger. Alternativt kan man tänka sig, att denas tjänstgöring uppdelades på två deltidanställda sköterskor. Överstyrelsen

vill för sin del föreslå, att ytterligare en heltidstjänst i lönegraden Ex 7 inrättas vid de allmänna läroverken i Stockholm.

Sammanlagda kostnaden för heltidsanställda skolsköterskor har överstyrelsen vid bifall till sina förslag här ovan beräknat till i runt tal 32 000 kronor.

I detta sammanhang har överstyrelsen gjort följande framställning rörande handläggningen av ärenden angående återläsning av tid, varunder undervisningen varit inställd på grund av smittsam sjukdom:

I detta sammanhang får överstyrelsen hemställa, att ärenden angående återläsning av tid, under vilken undervisningen varit inställd på grund av smittsam sjukdom, måtte från och med instundande budgetår överlämnas till överstyrelsen för prövning och avgörande. Enligt de nu gällande bestämmelserna i detta hänseende, vilka återfinnas i kungörelsen 1918: 1104, och vilka medgivits av 1918 års urtima riksdag (skrivelse nr 18), äger Kungl. Maj:t besluta om återläsning i här ifrågavarande fall. Då dessa fåtaliga ärenden icke torde vara av sådan vikt, att de böra hänskjutas till Kungl. Maj:t — överstyrelsen erinrar om att överstyrelsen under de sistförflutna åren haft att besluta i återläsningsärenden av betydligt större omfattning — får överstyrelsen hemställa, att Kungl. Maj:t ville utverka riksdagens medgivande till att de från och med den 1 juli 1946 överlämnas till överstyrelsen för prövning och avgörande.

Statskontoret har avstyrkt överstyrelsens förslag beträffande de heltidsanställda skolsköterskorna samt anfört följande.

I anledning av den begärda utökningen av antalet heltidstjänstgörande skolsköterskor vid de allmänna läroverken i Stockholm må beaktas, att den nuvarande skolhälsovårdens organisation vid de läroanstalter, om vilka i ärendet är fråga, synes vara mindre tillfredsställande. Sålunda ha i fall, då heltidsanställd sköterska tjänstgör vid ett flertal läroverk, organisatoriska svårigheter förekommit vid genomförande av de årliga läkarundersökningarna av eleverna. Exempelvis ha de undersökningar, vilka enligt gällande bestämmelser skola äga rum vid höstterminens början, vid några läroanstalter måst uppskjutas till en senare tidpunkt. Härtill kommer, att vid tjänstgöringens planläggning hänsyn givetvis måst tagas till de långa avstånden mellan skolorna. Angivna förhållanden bestyrka enligt statskontorets mening ohållbarheten hos det nu tillämpade systemet med heltidstjänstgörande sköterskor. I stället bör — såsom ämbetsverket tidigare hävdat — skolsköterskor med deltidstjänstgöring tagas i anspråk för den skolhygieniska verksamheten i större utsträckning än som nu sker med hänsyn till de avsevärda fördelar, vilka ur såväl organisatorisk som ekonomisk synpunkt äro förbundna med en sådan anordning. Ämbetsverket finner sig därför böra bestämt motsätta sig en utökning av antalet heltidsanställda sköterskor vid de allmänna läroverken och får för sin del i stället förorda, att, därest behov av ytterligare arbetskraft för ifrågavarande verksamhet skulle befinnas erforderlig, detta behov tillgodoses genom anställande av deltidstjänstgörande sköterskor. I enlighet härmed torde med överförandet till extra ordinarie stat av de för närvarande till lönegraden Ex 7 hänförliga befattningarna såsom skolsköterskor tills vidare böra anstå.

Särskilda ersättningar för vissa extra arbeten.

Skolöverstyrelsen har beräknat oförändrat belopp, 1 000 kronor, för detta ändamål.

Sammanfattning.

Skolöverstyrelsens förslag innebär sammanfattningsvis, att till avlöningar till icke-ordinarie personal för nästa budgetår skulle erfordras följande belopp, nämligen för

Icke-ordinarie ämneslärare	kronor	5 251 000
» » tecknings-, musik- och gymnastiklärare	»	1 091 000
» » övningsskollärare	»	6 000
» » lärare i manlig slöjd	»	259 000
» » lärare i kvinnlig slöjd	»	214 000
» » lärare i hushållsgöromål	»	92 000
» » vaktmästare	»	162 000
Heltidsanställda skolsköterskor	»	32 000
Särskilda ersättningar för vissa extra arbeten	»	1 000
	Summa kronor	7 108 000.

Vid anslagsberäkningarna har hänsyn tagits till den ungefärliga inverkan på läroverkens avlöningsanslag, som det fortsatta förstatligandet av kommunala mellanskolor under nästa budgetår kan väntas medföra.

Departementschefen.

Skolöverstyrelsens beräkningar av anslagsbehovet för avlöning av icke-ordinarie personal utmynna, i den mån de icke hänföra sig till sådana förslag, som jag redan i det föregående avvisat, i en hemställan om höjning av ifrågasvarande anslagspost med 647 000 kronor till 7 108 000 kronor. Av ökningen belöper sig ett belopp av i runt tal 400 000 kronor på vikarier. Som av den föregående redogörelsen framgår, har överstyrelsen ansett sig böra räkna med 250 vikarier eller samma antal som faktiskt förefanns den 20 mars 1945. Med hänsyn emellertid till den inverkan på vikariebehovet, som den vid nämnda tidpunkt förefintliga försvarsberedskapen kan antagas ha haft, torde ifrågasvarande belopp kunna sänkas med 150 000 kronor.

I övrigt hänför sig den angivna höjningen av icke-ordinarieposten dels till automatisk ökning av antalet undervisningstimmar i övningsämnen till följd av läroverksorganisationens utvidgning och dels till vissa särskilda av överstyrelsen framlagda förslag, vilka givit mig anledning till följande erinringar och uttalanden.

I det föregående har jag icke helt biträtt överstyrelsens förslag om inrättande av nya ordinarie tjänster, varför anslagsbehovet till avlöningar åt icke-ordinarie tjänstemän i någon mån ökas. Jag uppskattar denna ökning till i runt tal 50 000 kronor. Å andra sidan medför det föreslagna återbesättandet av en

lektorstjänst vid högre allmänna läroverket i Uppsala en minskning av anslagsbehovet med omkring 6 000 kronor.

I fråga om den inverkan på förevarande anslagspost, som det avsedda förstatligandet av ytterligare ett antal kommunala mellanskolor kommer att medföra, kunna detaljerade beräkningar icke göras, förrän det fastställts, vilka läroanstalter, som skola omorganiseras. På grund härav bör såväl antalet icke-ordinarie ämneslärare med full tjänstgöring — utom vikarier — som antalet veckotimmar i de olika övningsämnen, i den mån förstatligandet så kräver, kunna överskridas.

Vid bifall till mitt förslag i det föregående om inrättande av nya ordinarie ämneslärartjänster och till mitt ställningstagande i fråga om upphävande av vissa besparingsåtgärder skulle enligt överstyrelsens beräkningar under nästa budgetår av icke-ordinarie ämneslärare komma att bestridas en undervisning, uppgående till ett sådant timantal, att den skulle motsvara 593 lärare med full tjänstgöring. I själva verket torde emellertid endast omkring 500 lärare erhålla full tjänstgöring — såsom extra ordinarie adjunkter, extra lärare eller biträdande lärare — medan den återstående undervisningen skulle bestridas av timlärare. Det bör framhållas, att av tekniska skäl viss del av undervisningen alltid måste bestridas på sistnämnda sätt. För lärare med full tjänstgöring finnas för närvarande 320 extra ordinarie adjunkts- och 36 extra ordinarie ämneslärarinnetjänster. Som av den föregående redogörelsen framgår, har Sveriges yngre läroverkslärares förening anhållit om ökning av antalet extra ordinarie adjunktstjänster till 400. Vad ovan anförts giver vid handen, att en ökning av dessa tjänsters antal icke är nödvändig för ett bibehållande av den nuvarande proportionen mellan extra ordinarie och övriga icke-ordinarie lärare. Däremot synes det befogat, att som ett led i strävandena att förbättra läroverkslärares ställning bereda de icke-ordinarie ämneslärarna utsikter att i ännu större utsträckning än för närvarande är möjligt erhålla en fastare med pensionsrätt förenad anställning. Detta torde emellertid icke lämpligen kunna ske i den utsträckning föreningen föreslagit. Jag förordar, att antalet extra ordinarie adjunktstjänster ökas med 30 till 350. Merkostnaderna härför kunna beräknas till i runt tal 25 000 kronor.

Från och med innevarande budgetår ha 1933 års tim- och undervisningsplaner i ämnet manlig slöjd partiellt genomförts, i det att undervisningen i detta ämne gjorts obligatorisk i första klassen av den 5-åriga realskolan. Överstyrelsen har nu föreslagit enahanda åtgärd beträffande andra klassen av samma realskola. Med hänsyn till vad överstyrelsen anført om angelägenheten av att jämställdhet i fråga om slöjdundervisningen åstadkommes mellan lärjungarna i den 4-åriga och den 5-åriga realskolan biträder jag förslaget. Överstyrelsen torde alltjämt böra erhålla bemyndigande att i de fall, då hinder ur lokalsynpunkt möta för förslagets genomförande, medgiva uppskov med tillämpandet av hithörande bestämmelser. Däremot är jag, efter samråd med 1941 års lärarlönesakkunniga, alltjämt icke beredd att tillstyrka förslaget om

inrättandet av extra ordinarie lärarbefattningar i manlig slöjd. En minskning av anslagsbehovet med omkring 1 500 kronor uppstår härigenom.

Jag är icke heller beredd att för närvarande tillstyrka ett återupptagande av medelsanvisningen för frivillig undervisning i kvinnlig slöjd, vilket medför en ytterligare minskning av anslagsposten med i runt tal 8 000 kronor.

Jag biträder förslaget om inrättande av extra ordinarie vaktmästarbefattningar vid högre allmänna läroverken i Eslöv, Haparanda och å Kungsholmen i Stockholm samt vid samrealskolan i Mjölby. Statskontorets i detta sammanhang framförda förslag anser jag mig icke böra biträda med hänsyn till att ljus- och vedkassornas ställning inom en nära framtid torde komma att upptagas till övervägande i samband med frågan om bibehållande av terminsavgifterna vid de allmänna läroverken.

I enlighet med riksdagens uttalande i samband med inrättandet vid de allmänna läroverken av 9 befattningar som heltidsanställda skolsköterskor förordar jag, att dessa befattningar, nu i lönegraden Ex 7, uppföras på extra ordinarie stat i samma lönegrad. Däremot anser jag mig icke för närvarande böra biträda överstyrelsens till 2 500 kronor kostnadsberäknade förslag om anställande av ytterligare en heltidsanställd skolsköterska vid Stockholmsläroverken. Därest de vid dessa läroverk heltidsanställda sköterskornas arbetsbörda befinnes för stor, synes en omreglering av deras fördelning å olika läroverk böra vidtagas och deltidsanställda sköterskor i stället anlitas i större utsträckning. Jag vill i detta sammanhang framhålla önskvärdenheten av ett ordnat samarbete i fråga om skolhälsovården inom olika slag av skolor å samma ort i syfte att rationellt utnyttja tillgänglig arbetskraft.

Jämlikt den i enlighet med riksdagens beslut utfärdade kungörelsen 1918: 1104 skola ärenden rörande återläsning av tid, under vilken undervisningen varit inställd på grund av smittsam sjukdom, avgöras av Kungl. Maj:t. Jag är ense med överstyrelsen därom, att avgörandet av ifrågakvarande ärenden från och med budgetåret 1946/47 bör uppdragas åt skolöverstyrelsen. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela i ämnet erforderliga bestämmelser.

Med hänsyn till vad jag i samband med beräkningen av medelsbehovet under anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän anfört rörande tillsättandet av de av mig förordade nya ordinarie tjänsterna torde förevarande anslagspost böra ökas med ett belopp av 400 000 kronor.

Jag vill i detta sammanhang erinra, att Kungl. Maj:t genom beslut den 22 februari 1946 anvisat 160 kronor ur åttonde huvudtitelns reservationsanslag till extra utgifter för anordnande försöksvis av särskild undervisning för ordblinda vid samrealskolan i Ängby i Stockholm. Jag förutsätter att, därest det även för framtiden skulle visa sig behövt att anordna dylik undervisning, erforderliga kostnader skola få bestridas från förevarande anslagspost.

I övrigt ha överstyrelsens anslagsberäkningar icke givit mig anledning till erinran. Vid bifall till vad jag sålunda förordat torde anslagsposten för nästa

budgetår bära uppföras med $(7\ 108\ 000 - 150\ 000 + 50\ 000 - 6\ 000 + 25\ 000 - 1\ 500 - 8\ 000 - 2\ 500 + 400\ 000 =) 7\ 415\ 000$ kronor, vilket innebär en höjning med 954 000 kronor.

e) Rörligt tillägg. Särskilda uppbördsmedel.

Anslagsposten till *rörligt tillägg* är nu uppförd med 4 184 800 kronor. För nästa budgetår torde den bära beräknas till *4 534 300 kronor* (+ 349 500 kronor). Departementschefen.

I avlöningsstaten för de allmänna läroverken äro nu uppförda *särskilda uppbördsmedel* till ett belopp av *926 600 kronor*. Någon ändring av detta belopp ifrågasätter jag icke.

f) Sammanfattning.

Vad jag i det föregående föreslagit innebär, att anslaget till Allmänna läroverken: Avlöningar för nästa budgetår skulle uppföras med $(22\ 790\ 000 + 722\ 300 + 7\ 415\ 000 + 4\ 534\ 300 - 926\ 600 =) 34\ 535\ 000$ kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 2 213 000 kronor. Departementschefen.

2. Anslaget till Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier.

Detta anslag är för närvarande uppfört med 12 000 kronor, varav 6 000 kronor beräknats för vardera kommunala gymnasiet i Arvika och Söderhamn.

Skolöverstyrelsen, som hemställt om inrättande av statliga gymnasier i nämnda städer, har i händelse av bifall till detta förslag icke ifrågasatt någon medelsanvisning under ovanstående rubrik.

I anslutning till mitt ställningstagande i det föregående till frågan om inrättande av statliga gymnasier i Arvika och Söderhamn torde förevarande anslag för nästa budgetår bära uppföras med $(15\ 000 + 15\ 000 =) 30\ 000$ kronor, innebärande en höjning med 18 000 kronor. Departementschefen.

3. Förslagsanslaget till Vissa kostnader för student- och realexamina.

Dessa kostnader bestredos tidigare medelst inflytande examensavgifter, vilka icke redovisades över riksstaten. Redovisningen av inkomster och utgifter såväl i fråga om studentexamens- som realexamensmedlen sker från och med budgetåret 1942/43 över riksstaten. Utgiftsanslaget är för innevarande budgetår uppfört med 257 000 kronor och disponeras sålunda:

1. Arvoden åt sakkunniga för uppgörande och bearbetning av förslag till examensarbeten	kronor	9 000
2. Arvoden för granskning av examensarbeten i realexamen och praktisk realexamen	»	16 000
3. Övriga utgifter, <i>förslagsvis</i>	»	232 000

Anm.: Ur förestående anslagspost skola bestridas kostnader för ombud, som av skolöverstyrelsen förordnas att vid enskild läroanstalt övervaka och leda realexamen, för censorer samt för gransknings- och examensnämnder i enlighet med bestämmelser, som äro eller må varda av Kungl. Maj:t meddelade.

Summa kronor 257 000.

Skolöverstyrelsen har för nästa budgetår hemställt om höjning av förevarande anslag med 64 500 kronor. Ökningen hänför sig till av överstyrelsen framlagda förslag om *höjning av arvoden till censorer i studentexamen* under vårterminen och om *utsträckt användning vid realexamen för privatister av gransknings- och examensnämnder*.

Vidare har överstyrelsen i detta sammanhang föreslagit *ändrade bestämmelser rörande erläggande av avgifter vid student- och realexamina*.

Beträffande överstyrelsens förslag inhämtas av handlingarna i huvudsak följande.

Arvoden till censorer i studentexamen.

För närvarande utgår arvode åt av Kungl. Maj:t förordnad censor vid studentexamen med 1 400 kronor för tjänstgöring under vårterminens examensperiod och med 400 kronor för tjänstgöring under höstterminens examensperiod.

Efter framställning i ämnet av *1945 års censorskollegium* har *skolöverstyrelsen* föreslagit, att arvodet för vårterminens tjänstgöring måtte höjas till 1 800 kronor. Överstyrelsen har anfört:

Överstyrelsen anser sig kunna vitsorda, att 1933 års läroverksstadgas bestämmelser för studentexamen, som tillämpats sedan år 1935, gjort censorernas arbete tyngre och mera tidsödande än vad tidigare varit fallet. Däremot torde i detta sammanhang ökningen i examinandernas antal ej kunna anföras som ett särskilt skäl för höjning av arvodet, då samtidigt antalet censorer ökats. De för censorerna ogynnsamma verkningarna från och med år 1930 av 1929 års resereglemente kunna ej heller bestridas. Med hänsyn till ovannämnda omständigheter och framför allt till den starka sänkning av penningvärdet, som inträtt sedan år 1930, finner överstyrelsen det nu ofrånkomligt, att arvodet till censor för vårens studentexamina höjes med det föreslagna beloppet till 1 800 kronor. För studentexamina under vårterminen 1945 voro 57 censorer förordnade. Den ifrågasatta höjningen av arvodet till censor för vårterminens studentexamen skulle alltså draga en kostnad av 57×400 kronor = 22 800 kronor.

Statskontoret har avstyrkt framställningen och anfört:

Skolöverstyrelsen har motiverat sitt förslag till höjning av censorsarvodet för vårterminens examina från 1 400 kronor till 1 800 kronor främst

med den starka sänkning av penningvärdet, som inträtt sedan år 1930. I anledning härav må erinras, att år 1921, då levnadskostnaderna voro lika höga som för närvarande, motsvarande arvode utgick med lägre belopp än nu eller endast 1 200 kronor. Arvodet för höstterminens examina utgjorde samtidigt 400 kronor. Under hänvisning härtill och under erinran om att statsmakterna principiellt ställt sig avvisande till frågor om uppräknings ersättningar för bisysslor avstyrker statskontoret framställningen i denna del.

Gransknings- och examensnämnder.

N u v a r a n d e o r d n i n g. Anordningen med granskningsnämnd för bedömning av de skriftliga proven och examensnämnd för verkställande av den muntliga prövningen har sedan år 1914 tillämpats beträffande studentexamen för privatister. Från och med vårterminen 1945 har motsvarande anordning i viss utsträckning införts jämväl beträffande realexamen för privatister, i det att i Malmö inrättats en nämnd av vartdera slaget för sådana elever, som skolöverstyrelsen bestämmer. Enligt överstyrelsens bestämmelse skola dessa nämnder avses för de realexamensprivatister, som utgå från de s. k. Robertsforsskolorna (jfr 1944 års åttonde huvudtitel, sid. 345 ff.).

Ö v e r s t y r e l s e n s f ö r s l a g. Överstyrelsen har till en början lämnat följande *allmänna orientering rörande privatistväsendets utveckling i realexamen* m. m.

Antalet privatister i realexamen har under de senaste åren ökat synnerligen kraftigt, vilket framgår av nedanstående siffror. Till privatisternas realexamen anmälde sig år 1935 626, år 1940 686, år 1941 814, år 1942 870, år 1943 1906, år 1944 1 010 och läsåret 1944/45 1 204. Av de till examen anmälda bruka cirka 10 procent återtaga sina ansökningar eller utebli från den skriftliga prövningen. Med dessa siffror för ögonen torde man ej kunna förneka, att det föreligger ett trängande behov av radikala åtgärder för att bemästra ett examinationsproblem, som redan blivit många läroverk övermäktigt, åtminstone om gällande bestämmelser för den muntliga prövningen skola skrupulöst iakttagas. Än bekymmersammare ter sig läget, om man, såsom rimligt är, söker ställa en prognos för de närmaste årens utveckling på detta område. Det är nämligen så långt ifrån, att man kan räkna med någon stagnation i fråga om antalet privatister i realexamen, att fastmer starka skäl tala för en konstant ökning.

Privatisterna i realexamen liksom i studentexamen utgöras i huvudsak av sådan ungdom, som antingen bedrivit sina studier vid skolor, som sakna examensrätt, eller begagnat sig av s. k. korrespondensundervisning. Det äldsta korrespondensinstitutet är Hermods i Malmö, som grundades år 1898. Lsåret 1942/43 avlade 63 Hermodselever realexamen. Betydligt yngre är NKI-skolan i Stockholm, som emellertid hastigt förvärvat ett stort klientel, som förbereder sig för avläggande av real- och studentexamen. Någon statistik över antalet elever vid skolan, som avlagt real- eller studentexamen, har dock ej publicerats.

Under de senaste åren ha dessa båda korrespondensinstitut vid sidan av sin ursprungliga verksamhet inrättat skolor med kombinerad korrespondens- och muntlig undervisning. Hermods startade hösten 1941 ett nytt slag av realskola i Robertsfors' municipalsamhälle i Västerbottens län. I denna skoltyp ombesörjes undervisningen genom korrespondens under personligt överinseende av en av institutet tillsatt studieledare. De s. k. Robertsfors-skolorna utgjorde hösten 1944 46 med ett sammanlagt lärjungeantal av 829. Institutet har för skolor, anordnade enligt Robertsforssystemet, planerat lärjungarnas arbete så, att de i gynnsamma fall kunna vara färdiga att undergå realexamen efter 2½ år. Det beräknas då, att de under 4 terminer skola läsa in hela korrespondenskursen under studieledarens överinseende. Den femte terminen bevisar lärjungen en vid institutet i Malmö anordnad muntlig preparandkurs, som företrädesvis avser repetition och där undervisning meddelas av ämneslärare. En realskola av Robertsforstyp bygger på folkskolans sjätte klass. En av systemets grundidéer är, att man på detta sätt skall kunna tillvarataga de verkliga studiebegävningarna i sådana trakter av vårt land, där möjligheterna till högre utbildning eljest äro ogynnsamma. Även NKI-skolan startade under läsåret 1941/42 realskolor med kombinerad korrespondens- och muntlig undervisning. Vårterminen 1944 voro 51 skolor av denna typ i verksamhet med ett sammanlagt lärjungeantal av 849.

Den ytterligt snabba utveckling, som dessa realskolor med kombinerad korrespondens- och muntlig undervisning redan från sitt första framträdande kunnat uppvisa, kan enligt överstyrelsens uppfattning ej förbises, när det gäller en rationell lösning av de problem, som realexamen med lärjungar från enskild undervisning för närvarande skapar. Lösningen måste vara sådan, att den får gynnsamma verkningar såväl för examinanderna som för vårt undervisningsväsende i dess helhet, enkannerligen det statliga, som nu handhar privatisternas realexamen.

Överstyrelsen framhåller därefter, att de skäl, varpå överstyrelsen i sina anslagsäskanden för budgetåret 1944/45 grundat sin framställning om inrättande av särskilda examensnämnder för hermodsprivatisternas realexamen, kunde — om också ej med samma styrka — anföras för ett utsträckande av nämndprincipen till samtliga privatisters realexamen. För examinanderna måste vetenskapen, att deras prestationer i såväl den skriftliga som den muntliga prövningen bedömdes av därtill särskilt utsedda, för uppgiften lämpade lärare, kännas betryggande. Samtidigt bereddes lärarna vid de läroverk, som nu hårdast anlätades för privatisternas realexamen, en välbehörlig lättnad i sina tjänstealliganden, som måste inverka fördelaktigt på omvårdnaden av det egna läroverkets alumner vid en tidpunkt på läsåret, då dessa vore som bäst i behov därav. Slutligen vore det enligt överstyrelsens uppfattning ett verkligt samhällsintresse, att de i examina åsatta vitsorden så vitt möjligt gäve ett adekvat uttryck för examinandens insikter och färdigheter. Erfarenheterna från gransknings- och examensnämnderna för studentexamen gäve tydligt vid handen, att detta önskemål komme att befordras genom nämndinstitutionen även i realexamen.

I syfte att förenkla proceduren i *granskningsnämnden* har överstyrelsen föreslagit vissa ändringar i bedömningsförfarandet, varom överstyrelsen närmare anfört följande.

Om överstyrelsen alltså anser sig böra föreslå, att särskilda nämnder införas för samtliga privatisters realexamen, följer därav givetvis ej, att dessa nämnder i allo skola utföra sitt arbete enligt nu gällande bestämmelser för sådana nämnder. Redan med hänsyn till det stora antalet privatister i realexamen, som ju, såsom förut påpekats, kan väntas ytterligare öka under de närmaste åren, krävas sådana former för granskningen av de skriftliga proven, att bedömningen kan utföras med minsta möjliga tidsutdräkt. Då examensnämndernas för den muntliga prövningen antal och förläggning är direkt beroende av resultatet i den skriftliga prövningen, synas åtgärder, som äro ägnade att påskynda bedömningen av de skriftliga proven i granskningsnämnd, vara erforderliga.

I de nuvarande granskningsnämnderna bedömas samtliga prov av minst två lärare. Då de skriftliga proven före sitt insändande till granskningsnämnden för närvarande blott *rättas* av en lärare vid läroverken men ej bedömas av denne, är en 2-mans bedömning i granskningsnämnden givetvis nödvändig. Överstyrelsen vill emellertid förorda, att den rättande läraren i fråga om privatisternas skriftliga prov i realexamen får avgiva förslag till vitsord för detsamma. I granskningsnämnd bör granskning och bedömning av skriftligt prov i första hand utföras av *en* lärare. Där denne ej kan biträda den rättande lärarens bedömning, tillkallar ordföranden ännu en ledamot av nämnden för att taga del av provet, varefter nämndens vitsord å provet av dessa ledamöter samfällt bestämmes. Kunna de båda granskningsmännen icke enas, hänskjutes avgörandet till ordföranden, som därvid åsätter provet antingen vitsord, som av någon av dessa ledamöter föreslagits, eller det mellanliggande vitsord, han må bestämma.

För ett förenklande av granskningsproceduren i granskningsnämnd talar även det förhållandet, att detta komme att nedbringa kostnaderna för sådan nämnds verksamhet.

Enligt § 111 läroverksstadgan i dess nu gällande lydelse äro ej blott de lärare, som ha att granska och rätta de skriftliga proven i studentexamen för läroverkets lärjungar, skyldiga att granska och rätta jämväl privatisternas prov utan även andra lärare, som därtill av rektor förordnas. Då denna bestämmelse är ägnad att utjämna arbetsbördan mellan lärarna vid ett läroverk, varigenom rättningsarbetet kan utföras på en gång snabbare och effektivare, vill överstyrelsen föreslå införande av en motsvarande skyldighet för lärarna i realexamen för privatister.

Under erinran om att även antalet privatister i studentexamen befunne sig i oavlätligt stigande och att i anledning därav en motsvarande förenkling av granskningsproceduren beträffande de skriftliga proven för dessa privatister vore önskvärd, har överstyrelsen föreslagit, att de nyss förordade ändrade grunderna för granskningsnämndernas verksamhet vid realexamen måtte tillämpas även beträffande granskningsnämnden för studentexamen.

I fråga om antalet granskningsnämnder i realexamen har överstyrelsen framhållit följande.

Även om granskningsnämndernas arbete skulle komma att åtskilligt för-
enklas genom det förslagsvis åsatta vitsordet å det skriftliga provet av den
rättande läraren, synes man dock redan nu i realexamen ha behov av mer
än en granskningsnämnd. Visserligen går därvid åtminstone teoretiskt nå-
got av den eftersträfvade enhetligheten i fråga om bedömningen förlorad.
Men detta får anses åtminstone i någon mån uppvägas av att man med
lokala nämnder snabbare kan slutföra arbetet. För att systemet skall fun-
gera friktionsfritt är ju också den snabbhet, varmed granskningsnämnd kan
fullgöra sin uppgift, av vital betydelse. Beträffande antalet gransknings-
nämnder torde det vara mindre välbetänkt att nu fixera detsamma, då till-
strömningen av examinander kan förete betydande växlingar från år till
år och under de närmaste åren kan väntas väsentligt öka. Överstyrelsen
vill därför förorda, att överstyrelsen med hänsyn till det vid varje examens-
tillfälle föreliggande behovet får bestämma granskningsnämndernas såväl
antal som sammanträdesorter.

Beträffande *examensnämnder* i realexamen har överstyrelsen framhållit,
att ett avsevärt antal sådana nämnder komme att erfordras och att an-
talet och förläggningen komme att i stor utsträckning växla år från år. Då
antalet nämnder svårligen kunde bestämmas, förrän resultatet av den skrift-
liga prövningen föreläge, hade överstyrelsen funnit lämpligt, att överstyre-
lsen liksom beträffande granskningsnämnderna finge bestämma examens-
nämndernas antal och sammanträdesorter.

För ernående av likformighet med studentexamen har överstyrelsen slut-
ligen i detta sammanhang föreslagit, att även privatist i realexamen finge
erhålla vitsord i musik samt gymnastik med lek och idrott.

K o s t n a d s b e r ä k n i n g a r. Överstyrelsen har, vid bifall till sina
förslag, beräknat kostnaderna för granskningsnämnden i studentexamen samt
gransknings- och examensnämnderna i realexamen sålunda [inom parentes
angives ökning (+) respektive minskning (—) i förhållande till av över-
styrelsen för innevarande budgetår beräknade kostnader]:

Granskningsnämnden i studentexamen	kronor	9 000	(— 4 560)
Granskningsnämnderna i realexamen	»	11 880	(+ 9 180)
Examensnämnderna i realexamen	»	42 600	(+ 33 100)
Sekreterare och vaktmästare i gransknings- och examensnämnder i realexamen	»	5 000	(+ 4 000)
		Summa kronor	68 480 (+ 41 720).

Statskontoret, som endast ansett sig kunna tillstyrka en utvidgning av
granskningsnämndsinstitutionen, har anfört bland annat följande.

Statskontoret vill fästa uppmärksamheten på att — såvitt ämbetsverket
kunnat finna — de huvudsakliga skälen för inrättande av gransknings- och
examensnämnd i Malmö voro, att examination annars svårligen kunde
ske i Malmö, då en väsentlig del av Hermods lärarpersonal rekryterades
från bland annat läroverken i Malmö, att examination i vanlig ordning

skulle nödvändiggöra en fördelning av Robertsforsskoleleverna på icke mindre än 5 examinationsorter samt att det vore av vikt, att erfarenheter-na från denna skolform samlades och tillgodogjordes skolväsendet med så stor noggrannhet som möjligt. I detta sammanhang framhöll överstyrelsen också, att den invändningen kunde riktas mot förslaget, att man i likformighetens intresse borde inrätta examensnämnder för samtliga realexamensprivatister (VIII ht 1944, s. 347). Den invändningen fann överstyrelsen emellertid knappast fullt bindande. Det vore, yttrade överstyrelsen, beträffande brevscoleleverna ett speciellt klientel av lärjungar, vilka i motsats till den stora majoriteten av andra privatister väsentligen läst på egen hand utan att ha åtnjutit förmånen av en på traditionellt sätt ordnad skolgång. Andra grupper av privatister, till exempel en kull elever från en viss högre folkskola etc., finge avlägga sin examen år efter år vid samma läroverk, i vilket fall således examinatorerna finge en ganska ingående kännedom om den avlämnade skolans undervisning och examensresultat och examinanderna inbördes bleve bedömda efter enhetliga bedömningsgrunder.

I betraktande av vad överstyrelsen sålunda tidigare uttalat kan statskontoret icke finna vad som nu anförts utgöra bärande skäl för helt bifall till överstyrelsens förslag i detta avseende. Några närmare planer föreligga icke heller beträffande förslaget realiserande. Det synes emellertid uppenbart, att, därest önskvärd enhetlighet vid bedömningen av privatisteleverna skall upprätthållas, antalet nämnder måste avsevärt begränsas. Detta torde i fråga om granskningsnämnder icke medföra några mera påtagliga nackdelar, vilket däremot måste bli fallet, därest examensnämnder skulle inrättas för realexamensprivatister. Härav skulle nämligen sannolikt följa, att eleverna i stor utsträckning komme att få längre resvägar än för närvarande och därigenom försorsakas större resekostnader och i betydligt flera fall än nu få vidkännas kostnader för logi å examinationsorten. Det oaktat torde icke obetydliga merkostnader drabba statsverket bland annat för nämndledamöternas resor. Till dessa kostnader ävensom till eventuellt uppkommande kostnader för ersättningar för mistade löneförmåner har överstyrelsen icke tagit hänsyn vid sina beräkningar. Under åberopande härav får statskontoret avstyrka bifall till förslaget om generell införande av examensnämnder för privatisternas realexamen. Däremot vill ämbetsverket icke motsätta sig en utvidgning av granskningsnämndsinstitutionen.

Riksräkenskapsverket har icke funnit anledning till erinran beträffande överstyrelsens förslag.

Avgifter för student- och realexamina.

För närvarande erläggas av samtliga lärjungar en särskild avgift vid anmälan till student- eller realexamen. Därutöver erläggas av privatister vissa andra avgifter. Av efterföljande sammanställning framgå dels gällande grunder för erläggande av avgifter i samband med real- och studentexamen, dels ock av *skolöverstyrelsen* och *statskontoret* föreslagna ändrade grunder.

	Nu gällande bestämmelser	Skolöverstyrelsen	Statskontoret
Studentexamen.			
1. <i>Skolans egna elever:</i>			
Anmälningsavgift.	30:— till statsverket	—	—
2. <i>Privatister:</i>			
a) anmälningsavgift	30:— till statsverket	—	—
b) skriftligt prov	{ 15:— till statsverket 15:— till rektor o. lärare	{ 15:— till statsverket 23:— till rektor o. lärare	{ 17:— till statsverket 23:— till rektor o. lärare
c) muntlig prövning	60:— till statsverket	—	30:— till statsverket
Summa	120:— för privatister	38:— för privatister	70:— för privatister
Realexamen.			
1. <i>Skolans egna elever:</i>			
Anmälningsavgift.	5:— till statsverket	—	—
2. <i>Privatister:</i>			
a) anmälningsavgift	5:— till statsverket	—	—
b) skriftligt prov	10:— till rektor o. lärare	{ 10:— till statsverket 15:— till rektor o. lärare	15:— till rektor o. lärare
c) muntlig prövning	20:— till rektor o. lärare	—	20:— till rektor o. lärare (i Malmö till statsverket)
Summa	35:— för privatister	25:— för privatister	35:— för privatister

Skolöverstyrelsen har beträffande sitt förslag anfört bland annat följande.

För den skriftliga prövningen i realexamen för privatister erlägges nu en avgift av 10 kronor (§ 82 mom. 3). Denna fördelas mellan rektor och de lärare, som deltagit i bedömningen av de skriftliga proven. Den ersättning, som härav utgår till den rättande läraren för ett vart skriftligt prov, blir vid olika läroverk rätt varierande. De faktorer, som påverka ersättningsbeloppet, äro rektors andel och avvägningen av ersättningen mellan den rättande läraren och medbedömaren liksom mellan de skriftliga proven inbördes, då vid många läroverk högre ersättning utgår för den svenska uppsatsen till såväl den rättande läraren som medbedömaren än för de andra proven. I det fall examinanden blott deltagit i tre prov, blir givetvis det till fördelning mellan lärarna disponibla beloppet något större. Slutligen kan rektor i ömmande fall befria examinand från hälften av nämnda avgift utan vederbörande lärares hörande, ehuru dessa få bära de ekonomiska konsekvenserna härav.

För den skriftliga prövningen i studentexamen för privatister utgår den till fördelning mellan rektor och de lärare, som rättat de skriftliga proven, fastställda avgiften med 15 kronor (§ 110 mom. 4). Här medgives ingen nedsättning i avgiften på grund av examinandens ekonomiska situation. Ersättningen kan dock bli rätt varierande för den rättande läraren beroende på vilket belopp rektor innehåller för egen räkning, antalet ämnen i

den skriftliga prövningen och ersättningens avvägning mellan de skriftliga proven inbördes.

Ersättningarna till rektor och examinatore för den muntliga prövningen i realexamen behöva icke avhandlas i detta sammanhang.

Det drag av godtycklighet, som onekligen vidlåder de nuvarande bestämmelserna om ersättning till rektor och vederbörande lärare i privatisternas examina, bör enligt överstyrelsens bestämda uppfattning nu undanröjas. Tydligt är, att ersättningens såväl obetydlighet som ojämnhet på många håll skapar en lätt förklarlig irritation. Ersättningsbestämmelserna böra därför så utformas, att ersättningen dels står i rimlig proportion till det arbete, som påfordras, dels utgår med ett i varje särskilt fall bestämt belopp. I fråga om bestämmandet av ersättningen till rektor och vederbörande lärare i den skriftliga prövningen i realexamen och studentexamen synes det överstyrelsen, som om man lämpligen kunde utgå från de ersättningar, som utbetalas för fyllnadsprövningar i real- och studentexamen, då dessa synas väl avvägda (§§ 90 och 118). I båda dessa examina utgår vid fyllnadsprövning ersättning till rektor med 5 kronor och till rättande lärare med 5 kronor för varje skriftligt prov. Härvid må erinras om att i fyllnadsprövning i realexamen den rättande läraren jämväl har att sammanställa uppgiften för det skriftliga provet, vilket ju ej är fallet vid privatisternas realexamen. Vad beträffar ersättningen för fyllnadsprövning till rektor, avser densamma jämväl bestyr i samband med den muntliga prövningen, då däremot muntlig prövning även i privatisternas realexamen nu föreslås förlagd till särskilda examensnämnder. Då de arbetsuppgifter, som enligt överstyrelsens förevärande förslag åvila den rättande läraren av ett skriftligt prov i studentexamen, äro desamma som i fyllnadsprövning till denna examen, anser sig överstyrelsen också böra föreslå, att ersättningen till den rättande läraren i privatisternas studentexamen utgår med 5 kronor för varje skriftligt prov utan någon differentiering av de olika proven inbördes. Enär omfånget av de skriftliga proven i realexamen är mindre än i studentexamen, så att 2 studentexamensskripta kunna beräknas ungefär motsvara 3 realexamensskripta, synes ersättningen till den rättande läraren i privatisternas realexamen böra utgå med 3 kronor för varje skriftligt prov. Ersättningen till rektor synes med hänsyn till begränsningen av hans arbetsuppgifter i jämförelse med vid fyllnadsprövning kunna sättas till 3 kronor för såväl student- som realexamen.

De förslag överstyrelsen förut framlagt om inrättande av gransknings- och examensnämnder även i privatisternas realexamen, ävensom om förbättrade grunder för ersättningen till de rättande lärarna i den skriftliga prövningen i privatisternas real- och studentexamen öka givetvis kostnaderna för dessa examina. Enligt hittills vedertagna grunder skola kostnaderna härför bestridas av examinandernas avgifter. Dessa avgifter, som i realexamen utgå med inalles 35 kronor och i studentexamen med inalles 120 kronor, få emellertid, åtminstone i fråga om studentexamen, anses så betungande, att överstyrelsen ej vill ifrågasätta någon höjning av dessa avgifter. Tvärtom finner överstyrelsen, att det nu finnes anledning upptaga frågan om särskilda examensavgifter rent principiellt böra erläggas. Som skäl för deras bibehållande kan väl blott anföras, att de av ålder utgått för att täcka de utgifter, som det allmänna i kontrollerande syfte får ikläda sig. Denna form av uttaxering synes dock förlagd för ett modernt betraktelse-

Beträffande spörsmålet om avgifter för student- och realexamina får statskontoret erinra, att — såsom överstyrelsen framhållit — frågan om slopande av terminsavgifterna vid de allmänna läroverken torde vara föremål för överväganden. Det kan då givetvis ifrågasättas, om icke spörsmålet om student- och realexamensavgifterna borde prövas i nämnda sammanhang. Det bör också hållas i minnet, att förevarande avgifter avsetts att täcka kostnaderna för examinationerna, ehuru sambandet mellan inkomster och utgifter för ändamålet icke längre framstår klart. Emellertid torde det knappast kunna anses motiverat att enbart av detta skäl bibehålla avgifterna. Statskontoret vill därför icke motsätta sig, att frågan nu upptages till behandling och att i enlighet med överstyrelsens förslag de allmänna till statsverket utgående avgifterna å 30 kronor för studentexamen och 5 kronor för realexamen slopas. Statskontoret kan också dela den av överstyrelsen hävdade uppfattningen, att principiellt sett även privatisterna borde kunna erhålla examen utan erläggande av särskilda avgifter. Det av överstyrelsen anförda skälet mot ett genomförande härav synes emellertid bärande. Det kan icke vara tillfredsställande vare sig för eleverna eller för det allmänna, om varje återhållande moment skulle saknas för privatisternas deltagande i student- och realexamina. Ur denna synpunkt måste det vara av vikt, att bibehålla avgiftsplikten för privatisterna, och avgifterna böra uppenbarligen sättas så höga, att de verkligen kunna antagas fylla syftet att hindra mindre väl förberedda elever att delta i provningen. De av överstyrelsen föreslagna avgifterna synas knappast vara så beskaffade. Enligt statskontorets mening bör en avgift av 35 kronor för realexamen anses som väl avvägd, medan däremot de sammanlagda studentexamensavgifterna å 120 kronor torde kunna icke obetydligt reduceras. Statskontoret vill för sin del föreslå en sänkning till 70 kronor, varigenom avgiften för studentexamen bleve dubbelt så stor som för realexamen.

Enligt överstyrelsens förslag skulle avgifterna icke som nu uppdelas på det skriftliga och muntliga provet utan avse närmast det skriftliga provet, medan kostnaderna för examensnämnderna helt skulle falla på statsverket. Statskontoret har förut avstyrkt överstyrelsens förslag om generellt införande av examensnämnder för realexamen och kan vid sådant förhållande icke förorda ett slopande av den avgift å 20 kronor, som nu tillfaller rektor och lärare för det muntliga provet i denna examen. Det kan emellertid diskuteras, huruvida avgifterna böra avse examen såsom sådan eller — liksom för närvarande — uppdelas på det skriftliga och det muntliga provet. För en uppdelning talar givetvis, att det synes mindre tillfredsställande, att elever, som icke bli godkända för muntlig prövning, få vidkännas samma kostnader som andra examinander. Mot en uppdelning av avgifterna talar å andra sidan, att avgiften för det skriftliga provet kan bli för låg för att fylla sitt syfte som återhållande moment. Det torde förtjäna närmare övervägas, vilket alternativ som bör givas företräde. Statskontoret vill här framhålla, att ämbetsverket delar överstyrelsens uppfattning, att befrielse från avgifter icke bör förekomma.

Överstyrelsen har i sin föreliggande framställning tagit för givet, att ersättningar även framdeles skulle tillfalla rektor och de lärare, som sysselsättas med privatisternas examina. Statskontoret vill i anledning härav framhålla, att ämbetsverket icke är främmande för tanken, att ifrågakommande arbetsuppgifter för privatisternas examina böra utföras av lärarna såsom ett tjänsteäliggande. Vad särskilt den muntliga prövningen beträffar bör den av prak-

tiska skäl kunna förläggas efter läsårets slut, då det egentliga skolarbetet icke längre tynger vederbörande lärare. Härigenom skulle lärarna visserligen komma att få vidkännas en viss avkortning av ferietiden, vilket lärarna dock torde få anses pliktiga underkasta sig utan att särskild compensation beredes dem. Denna uppfattning har även riksdagen i princip biträtt (skrivelsen 1944: 341). Den invändningen kan givetvis göras, att det endast blir ett mindre antal lärare, som år efter år särskilt komma att betungas med real-examina, medan för andra lärare någon avkortning icke skulle förekomma. Det kan emellertid enligt statskontorets mening icke längre undvikas, att det här berörda problemet upptages till prövning i hela dess vid. Det synes icke lida något tvivel om att lärarpersonalen efter ett genomförande av den nu pågående utbyggnaden av socialvården under en del av sin ferietid borde kunna utnyttjas för uppgifter av skilda slag. Och då den ej obetydliga ferietiden icke påverkat vare sig lärarnas löneställning eller deras tjänstgöringstid under terminerna, torde det näppeligen få anses orimligt, att lärarnas arbetskraft i viss utsträckning tages i anspråk jämväl under ferietid.

I avvaktan på ett närmare klarläggande av den berörda frågan vill statskontoret icke nu föreslå ett slopande av nämnda ersättningar. En reglering i enlighet med överstyrelsens förslag synes kunna provisoriskt godtagas. Dock vill det förefalla statskontoret, som om med hänsyn till de varierande granskningssvårigheterna i de olika ämnena ersättningen för granskningen borde differentieras. Skulle avgiften icke komma att uppdelas med särskilda belopp för det skriftliga och det muntliga provet, synes böra föreskrivas, att den del av avgiften för till muntlig prövning icke godkänd elev, som skulle ha tillfallit rektor och lärare för den muntliga prövningen, skall inlevereras till statsverket. För andra fall bör bestämmas, hur fördelning skall ske mellan rektor och respektive lärare. Har å viss ort examensnämnd inrättats — såsom fallet är i Malmö — bör denna del av avgiften inlevereras till statsverket.

Riksräkenskapsverket har icke funnit anledning till erinran mot skolöverstyrelsens förslag.

Departement-
schefen.

Då arvodena till censorer vid höstens studentexamina från och med innevarande budgetår höjdes från 200 till 400 kronor, anfördes från skolöverstyrelsens sida som huvudsakligt skäl för en sådan åtgärd, att helt ändrade förutsättningar numera föreläge i fråga om dessa examinas anordnande i förhållande till den tidpunkt, då arvodesbeloppet senast fastställts. Något motsvarande skäl kan icke åberopas för den nu ifrågasatta höjningen av enahanda arvoden vid vårterminens examina. Med hänsyn härtill kan jag i anslutning till vad statskontoret i ärendet anført icke för närvarande biträda överstyrelsens förslag i denna del.

Den sedan länge beträffande studentexamen för privatister tillämpade anordningen med gransknings- och examensnämnder har, som av den föregående redogörelsen framgår, sedan vårterminen 1945 kommit till användning även i fråga om realexamen för vissa privatister, nämligen dem som kommit från de av Hermodsinstitutet anordnade s. k. Robertsforsskolorna. Förutom av vissa speciella skäl motiverades denna anordning främst av önskvärheten ur rättvisesynpunkt att för denna stora kategori av privatister erhålla en en-

helig bedömning. Nämnda skäl gör sig med styrka gällande i fråga om alla privatister. Med den ständigt stegrade tillströmningen av privatister i real-examen, vilken i särskild grad betungar vissa läroverk, framstår en ändring av nu gällande ordning såsom behöfvig även av rent praktiska skäl. Då dessutom de hittillsvarande erfarenheterna av nämndinstitutionen vid såväl student- som realexamen i stort sett torde vara gynnsamma, synes överstyrelsens förslag om utvidgad användning av densamma välmotiverat. Jag biträder således detta förslag, liksom även förslaget om vissa ändringar med avseende å provningsförfarandet i granskningsnämnd — såväl i student- som realexamen — varigenom detta skulle bli enklare och snabbare samt även mindre kostnadskrävande. Överstyrelsen torde böra äga att vid varje examenstillfälle bestämma såväl gransknings- som examensnämndernas antal och sammanträdesorter. För att examinanderna icke skola betungas med oskäligt höga resekostnader förutsätter jag därvid, att examensnämnder inrättas i relativt stort antal.

Jag har icke funnit anledning till erinran beträffande överstyrelsens kostnadsberäkningar och uppskattar alltså merkostnaderna för ett genomförande av nu förordade åtgärder för nästa budgetår till i runt tal *41 500 kronor*. Anslagsposten 3 torde därför böra ökas med detta belopp.

I detta sammanhang har överstyrelsen upptagit frågan om ändrade grunder för erläggande av vissa avgifter vid student- och realexamina. För närvarande erlägges av alla examinander en anmälningsavgift av 30 kronor till studentexamen och 5 kronor till realexamen. Därutöver ha privatisterna att i samband med den skriftliga och muntliga prövningen erlägga vissa avgifter, sammanlagt 90 kronor för studentexamen och 30 kronor för realexamen. Anmälningsavgifterna och huvuddelen av sistnämnda avgifter gå till statsverket för bestridande av kostnaderna för examina. Återstoden av avgifterna vid den skriftliga och muntliga prövningen utgör ersättning till rektor och lärare vid vederbörande läroverk för deras merarbete.

Såsom i ärendet erinrats, har frågan om sloandet av terminsavgifterna vid de allmänna läroverken blivit alltmera aktuell. Måhända kunde det under sådana omständigheter synas motiverat att upptaga denna fråga och spörsmålet om förevarande examensavgifter i ett sammanhang. Då emellertid såväl den ena som den andra frågan utgör led i strävandena att göra undervisningen i våra allmänna skolor avgiftsfri, synes något hinder icke föreligga för att därvid gå stegvis fram.

Överstyrelsen har i princip anslutit sig till tanken på ett fullständigt slopande av de nu utgående examensavgifterna, men av praktiska skäl — för att minska tillströmningen av mindre väl förberedda examinander — ansett sig böra förorda bibehållandet av en mindre avgift för den skriftliga prövningen för privatister, nämligen för studentexamen 38 kronor, varav 15 kronor till statsverket och 23 kronor till rektor och lärare, och för realexamen 25 kronor, varav 10 kronor till statsverket och 15 kronor till rektor och lä-

rare. De skäl överstyrelsen anfört för bibehållande av dessa relativt obetydliga avgifter har jag i likhet med statskontoret funnit i och för sig bärande. Jag vill emellertid ifrågasätta, om icke samma syfte skulle kunna vinnas utan att därför samtliga privatister behövde belastas med ifrågasvarande avgifter. Jag avser därmed en sådan anordning, att endast de examinander, som uppenbarligen alltför oförberedda gått upp i den skriftliga prövningen, skulle vidkännas avgift, medan övriga icke skulle behöva erlagga någon sådan. Då det gäller att draga gränsen mellan dessa båda kategorier, synes mig en lämplig lösning vara, att de, som blivit godkända i minst två av de skriftliga proven, hänföras till den avgiftsfria gruppen. Ett sådant resultat av prövningen torde nämligen få anses vara en garanti för att vederbörande icke alltför lättvindigt anmält sig till examen. Den ifrågasatta anordningen synes lämpligast kunna genomföras på det sättet, att skrivningsavgifterna å 38 respektive 25 kronor från början deponeras hos rektorerna vid de läroverk, där anmälan till examen sker, varefter rektorerna ha att, när resultatet av den skriftliga prövningen föreligger, återbetala avgifterna i de fall, då förutsättningarna härför föreligga. För att rektor och lärare under alla förhållanden skola erhålla dem tillkommande ersättningar, torde dessa för framtiden böra bestridas av statsmedel, vilka böra anvisas under förevarande anslag. För att skapa största möjliga enkelhet i tillämpningen torde så böra ske även i fråga om motsvarande ersättningar från de examinander, vilka icke uppfyllt kraven för återbekommande av sina erlagda avgifter. Dessa avgifter böra alltså i sin helhet av rektor inlevereras till statsverket.

I anslutning till skolöverstyrelsens förslag och till vad jag för egen del anfört förordar jag alltså, att tills vidare från och med nästa budgetår avgiftsskyldigheten i samband med student- och realexamina begränsas i enlighet med vad sålunda angivits.

Mot de av överstyrelsen förordade principerna för fördelningen mellan rektor och lärare av för dem avsedda ersättningsbelopp har jag icke funnit anledning till erinran. Jag finner icke heller anledning att förorda något stadgande om rätt till befrielse från de relativt små avgifter, som alltjämt skulle kvarstå.

Vid bifall till vad sålunda förordats torde anslagsposten 3 böra höjas med ytterligare i runt tal 37 000 kronor, motsvarande ersättningen till rektorer och lärare för omkring 750 privatister i studentexamen och 1 300 privatister i realexamen. Anslagsposten i fråga skulle alltså uppföras med (232 000 + 41 500 + 37 000 =) 310 500 kronor och hela anslaget med (9 000 + 16 000 + 310 500 =) 335 500 kronor.

Överstyrelsen har vid ett genomförande av sitt förslag räknat med en minskning av statens inkomster under inkomsttiteln Avgifter vid läroverken m. m. med i runt tal 214 000 kronor. Vid bifall till mitt modifierade förslag torde dessa inkomster komma att minskas med ytterligare omkring 3 000 kronor.

IV. Hemställan.

Under åberopande av vad jag i det föregående anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1. godkänna följande personalförteckning för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47:

Personalförteckning.

Befattning.	Lönegrad.
<i>Tjänstemän å ordinarie stat.</i>	
22 rektorer vid högre allmänna läroverk, avlö- ningsgrupp I	E 13
19 rektorer vid högre allmänna läroverk, avlö- ningsgrupp II	E 12
24 rektorer vid högre allmänna läroverk, avlö- ningsgrupp III	E 11
3 rektorer vid realskolor, avlöningsgrupp I . . .	E 9
25 » » » » II . . .	E 8
32 » » » » III . . .	E 7
56 » » » » IV . . .	E 6
476 lektorer	A 27
<i>Anm. Av dessa lektorstjänster må endast 473 uppehållas.</i>	
1 476 adjunkter	A 23
<i>Anm. Av dessa adjunktstjänster må uppehållas endast så många, att antalet uppehållna adjunktstjänster å ordinarie stat och å övergångsstat ej överstiger sammanlagt 1 437.</i>	
283 ämneslärarinnor	A 21
<i>Anm. Av dessa ämneslärarinnetjänster må uppehållas endast så många, att antalet uppehållna ämneslärarinnetjänster å ordinarie stat och å övergångsstat ej överstiger sammanlagt 283.</i>	
119 lärare i teckning	A 20
88 » » musik	A 20
105 » » gymnastik med lek och idrott	A 20
4 övningskollärare	A 20
33 lärarinnor i kvinnlig slöjd	A 16
84 vaktmästare	A 7
64 »	A 6
16 »	A 5

Kungl. Maj:ts proposition nr 142.

Befattning.

Lönegrad.

Tjänstemän å övergångsstat.

41 adjunkter A 22

Anm. Av dessa adjunktstjänster må uppehållas endast så många, att antalet uppehållna adjunktstjänster å ordinarie stat och å övergångsstat ej överstiger sammanlagt 1 437.

9 ämneslärarinnor A 22

Anm. Av dessa ämneslärarinnetjänster må uppehållas endast så många, att antalet ämneslärarinnetjänster å ordinarie stat och å övergångsstat ej överstiger sammanlagt 283.

1 lärare i teckning A 21

*Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad
än den 20:e.*

350 adjunkter Eo 21;

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att — utan hinder av sagda personalförteckning — tills vidare under budgetåret 1946/47, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämneslärarbefattning vid samläroverk skall tillsättas, besluta, huruvida befattningen skall kungöras ledig såsom adjunktbe­fattning eller ämneslärarinnebefattning;

3. godkänna följande avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47:

A v l ö n i n g s s t a t .

Utgifter:

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän,
förslagsvis kronor 22 790 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar,
bestämda av Kungl. Maj:t:
 - a) Arvoden åt kvinnliga sakkunniga . . kronor 450
 - b) Arvoden åt tillsynslärare » 10 700
 - c) Personliga tilläggsarvoden åt första lärarinnor » 1 200
 - d) Arvoden åt skolläkare m. m., *förslagsvis* » 264 000

e) Arvoden åt bibliotekarier	kronor	102 800	
f) Arvoden åt biträden på rektorsexpeditionerna	»	146 550	
g) Särskilda arvoden vid provårsläroverk	»	178 800	
h) Särskilda arvoden vid statens aftonskola	»	6 100	
i) Arvode åt biträdande föreståndarinna	»	1 200	
j) Personlig lönefyllnad åt vissa rektorer	»	10 500	kronor 722 300
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	7 415 000	
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	4 534 300	
			<u>Summa kronor 35 461 600</u>

Särskilda uppbördsmedel:

1. Bidrag från Stockholms stad	kronor	15 000	
2. Av kommuner och lärare erlagda hyresersättningar och hyror	»	274 000	
3. Avkastning av donationer från kronan m. m.	»	37 600	
4. Av vaktmästare erlagda hyror samt ersättning för bränsle och lyse	»	120 000	
5. Bidrag ur läroverks ljus- och vedkassor till vaktmästarpersonalens avlöning	»	480 000	kronor 926 600

Nettoutgift kronor 34 535 000;

4. bemyndiga Kungl. Maj:t att förordna om de avvikelser från personalförteckningen och de överskridanden av maximerade poster i avlöningsstaten, som föranledas av den fortsatta ombildningen av kommunala mellanskolor till samskolor;

Kungl. Maj:ts proposition nr 142.

5. till *Allmänna läroverken: Avlöningar* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av ... kronor 34 535 000;

6. till *Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *anslag* av kronor 30 000;

7. besluta, att avgifter i samband med student- och real-examina skola utgå enligt av mig i det föregående förordade grunder;

8. till *Vissa kostnader för student- och realexamina* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 335 500.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Chr. Gottlieb.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

I. Fråga om upprättande av nya statliga gymnasier	2
Departementschefen	6
II. Engelska som begynnelsespråk	7
Departementschefen	10
III. Anslagsberäkningar	11
1. Förslagsanslaget till Allmänna läroverken: Avlöningar	11
a) Besparingsåtgärder m. m.	11
Departementschefen	17
b) Avlöningar till ordinarie tjänstemän	19
Departementschefen	33
c) Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	36
Departementschefen	43
d) Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	44
Departementschefen	56
e) Rörligt tillägg. Särskilda uppbördsmedel	59
f) Sammanfattning	59
2. Anslaget till Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier	59
3. Förslagsanslaget till Vissa kostnader för student- och realexamina	59
Departementschefen	70
IV. Hemställan	73